

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Матеріали

студентської наукової конференції
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

**ФАКУЛЬТЕТ
ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

16-17 квітня 2019 року

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2019

Матеріали студентської наукової конференції Чернівецького національного університету (16-17 квітня 2019 року). Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. – 219 с.

До збірника увійшли статті студентів факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, підготовлені до щорічної студентської наукової конференції університету.

Молоді автори роблять спробу знайти підхід до висвітлення й обґрунтування певних наукових питань, подати своє бачення проблем.

© Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича, 2019

Особливості формування життєвих компетентностей в освітньому процесі початкової школи

Система освіти XXI ст. відповідно до вимог сучасного світу потребує докорінного переосмислення, практичної реалізації базових принципів компетентності – навчитися пізнавати, навчитися працювати, навчитися жити. Саме розвиток цих ключових компетентностей учнів має стати основним завданням сучасної школи, яка, як соціально-педагогічна система, покликана забезпечити досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості й сучасним вимогам суспільства. Вона має створити умови для розкриття потенціалу самореалізації, інтеграції в соціокультурний простір, допомогти учням в оволодінні технологіями життєтворчості.

Компетентісний підхід в освіті покликаний подолати прірву між освітою і життям. Місце традиційної освітньої парадигми займає нова освітня парадигма, в основі якої формування життєвої компетентності школяра, що передбачає мобільність знань, гнучкість методів і критичність мислення, здатність використовувати набуті знання на більш високому рівні.

Формування компетентностей учнів відбувається у процесі обов'язкової взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу. Тому основною метою вчителя стає формування ключових компетенцій учнів (І.Г. Єрмаков, 2005, с. 126).

Саме молодший шкільний вік є перехідною ланкою особистості від позиції дошкільника до нової «соціальної позиції» (Л.І. Божович), який уже має коло важливих обов'язків і прав, а також займає нове положення в суспільстві. Самостійність, організованість, керування власною поведінкою та здатність до прийняття рішень є суттєвою складовою особистості молодшого школяра, яка зумовлює характер її соціальної активності, здатності до вироблення нових стратегій життєдіяльності, початкових елементів адаптації до стрімких соціально-економічних змін у суспільстві.

Основні завдання, що стоять перед початковою школою в роботі над формуванням життєвих компетенцій, це (Л.В. Сохань, 2003, с. 165):

- діагностика особистості учня, виховного потенціалу та стосунків у його сім'ї;
- адаптація учня до шкільного середовища, розвиток його позитивних якостей та корекція вад;
- визначення компетенції індивідуальної навчально-виховної програми учня і концепції індивідуальної життєвої програми, здатностей і мотивів, перших життєвих задумів;
- засвоєння учнями (самостійне, творче) основних елементарних шкільних знань, умінь, навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що поняття «життєва компетентність» – не нове. Життєва компетентність – це знання, життєвий досвід особистості та її життєтворчі здатності, необхідні для виконання завдань і готовність здійснення індивідуального життєвого проєкту. Життєва компетентність передбачає свідоме і несвідоме ставлення до виконання особистістю її життєвих і соціальних ролей, вона пов'язана з самовдосконаленням людини.

Компетентність передбачає відповідно до віку, можливостей та індивідуальної історії життя дитини рівень розвитку особистісних механізмів, зокрема таких, як наслідування, ідентифікація, імітація, емпатія, рефлексія, образ «Я», совість.

Отже, стрижневими завданням початкової школи сьогодні є створення умов для утвердження особистісного навчання, орієнтація на реалізацію компетентісного підходу до змісту освіти, на формування універсальних ключових компетенцій.

Література

1. Сохань Л.В. (2003). Життєва компетентність особистості. – Київ: Богдан. (Sokhan LV (2003). The vital competence of the individual. - Kyiv: Bogdan).

2. Єрмаков І.Г. (2005). Життєва компетентність особистості: від теорії до практики. Науково- методичний посібник. – Запоріжжя: Центріон (Ermaikov I.G. (2005). The vital competence of the individual: from theory to practice. Scientific and methodological manual. - Zaporozhye: Centrion).

Розвиток логіко-математичної компетентності у дітей дошкільного віку

Проблема логіко-математичної підготовки дітей дошкільного віку не є новою в теорії та практиці освіти. Логіко-математична освіта ґрунтується на науково-теоретичних і експериментальних розробках психологів і педагогів, що розкривають можливість і механізми формування у старших дошкільників логіко-математичних уявлень (доступність понять для розуміння, послідовність опрацювання тощо).

У програмах дошкільної освіти, науково-методичних розробках і наукових дослідженнях останніх років з проблеми математичної підготовки дошкільників, поряд з термінами «логічні уявлення», «математичні поняття» досить часто використовується термін «логіко-математична компетентність».

У Базовому компоненті дошкільної освіти «логіко-математична компетентність» визначається як уміння здійснювати класифікацію геометричних фігур, предметів, множин; серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі й часі; обчислення та вимірювання кількості, довжини, висоти, ширини, об'єму, маси, часу [2, с. 190]. Поняття «логіко-математична компетентність» уточнює у своїх дослідженнях В. Старченко [3, с. 22-23], зауважуючи, що ця компетентність передбачає сформоване вміння розмірковувати, доводити правильність власних суджень.

Завданнями логіко-математичного розвитку є формування логічних прийомів (операцій) розумової діяльності, а також уміння розуміти та простежувати причинно-наслідкові зв'язки явищ і вміння будувати прості умовиводи на основі причинно-наслідкового зв'язку.

Важливим моментом, який визначає успішне формування елементів логічного мислення у дітей, на думку українського психолога, науковця і практика Ю. Гільбуха, є навчання дітей операцій логічного мислення: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, систематизація, серіація.

І. Любченко визначає такі педагогічні передумови розвитку логіко-математичної компетентності у старших дошкільників:

- забезпечення змістовної та різнобічної діяльності дошкільнят: ігри, праця, навчання, спілкування; наявність різноманітного ігрового та предметного середовища;

- підвищення рівня чуттєвого пізнання дитиною довкілля, навчання узагальнених форм обстеження предметів за допомогою сенсорних еталонів;

- стимулювання мовної активності дошкільнят;

- забезпечення пошуково-дослідницької та винахідницької діяльності;

- підтримка пізнавального інтересу, заохочення до розпитування, розв'язання логічних завдань, вправ, головоломок;

- спрямувати педагогів і батьків на самостійне розв'язання дитиною проблемних ситуацій, що постають у грі, побуті, праці та навчанні;

- систематичне ознайомлення дітей з природними та суспільними явищами за допомогою спостережень, розповідей, екскурсій тощо;

- організація практичної діяльності дітей;

- використання ігор для розвитку логічного мислення, пізнавальної активності дитини;

- проведення спеціальних корекційно-розвивальних занять.

Отже, проведений аналіз дозволяє розглядати логіко-математичну компетентність старших дошкільників як сукупність певного обсягу знань, умінь і навичок, розвиток на належному рівні таких психічних процесів, як аналіз, класифікація, синтез, порівняння, узагальнення тощо.

Література

1. Любченко І. Дошкільне дитинство – період розвитку логічного мислення / І. Любченко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2013. – № 45. – С. 121–125.

2. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243с.

3. Старченко В. Логіко-математичний аспект дошкільної освіти / В. Старченко // Дошкільне виховання. – 2005. – №7. – С. 19–21.

Марія Беловолова
Науковий керівник – асист. Кузнецова К.С.

**Cloud Computing: «хмарна» технологія та її
ресурсно-зорієнтовані можливості в організації
освітнього процесу закладу дошкільної освіти**

В останні десятиліття у зв'язку з удосконаленням комп'ютерної техніки та програмного забезпечення використання хмарних технологій набуло особливої актуальності. У науковій та педагогічній спільноті активно обговорюється питання, як можна використати Інтернет-технології, щоб забезпечити мільйони людей високоякісною освітою і дати їм шанс на краще життя.

Тож вважаємо на потрібне розглянути застосування хмарні технології які можна використовувати в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Найбільш відомими у світі є безкоштовні хмарні платформи, сервіси і сховища.

Зокрема, хмарна платформа Microsoft Live@edu (<http://www.live.com>) надає можливості практичного вивчення відомих офісних додатків через web-браузер на основі хмарних технологій. До хмарних сервісів Microsoft Live@edu можна віднести можливість використання електронної пошти, календаря, сервіс проведення веб-конференцій з можливістю відео-зв'язку, наявністю віртуальної дошки та сумісного доступу до робочого столу; створення та підтримка власного веб-сайту; створення та редагування документів Word, PowerPoint, Excel, OneNote будь-якої складності. Ще однією можливістю відкритого доступу до офісних додатків є використання безкоштовного хмарного сховища файлів OneDrive. (<http://www.onedrive.live.com>)

Хмарні сервіси для розробки власних або використання існуючих тестів. Прикладом хмарного інтернет-сервісу для швидкого розроблення власних тестів, що надає можливість безкоштовного обслуговування до 100 здобувачів освіти у місяць з одним менеджером тесту у режимі Lite є OpenTest (<http://www.opentest.ru/>).

Головне вікно «Створення тесту» хмарного сервісу OpenTest

містить 7 вкладок (назва, зміст, авторизація, інтерфейс, тест, результати, публікації), які дозволяють ввести назву тесту, налаштувати необхідність введення персональних даних, обмежити кількість спроб при тестуванні, налаштувати час тесту у хвилинах, порядок виконання завдань, підведення підсумків з виводом отриманого балу й діаграми результатів і рівня доступу до тесту та його результатів. Створення завдань тесту передбачають можливість вставки малюнків.

Найбільш відомими хмарними сховищами є OneDrive, Apple iCloud, Google Drive, Dropbox.

Хмарне сховище Apple iCloud з його особливостями щодо використання пристроїв Apple і SkyDrive з його можливостями роботи з документами. може використовуватися як сховище розміром 5 Гб для будь-яких файлів, що переносяться з пристроїв Apple на видалені сервери Apple. Хмарний сервіс iCloud дозволяє використовувати календар для планування заходів та нагадування про них, редагувати документи з автоматизованою функцією створення резервних копій, користуватися поштою і т.п.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що упровадження інформаційних технологій, зокрема технології «Cloud computing», у різні сфери освітньої діяльності може сприяти модернізації освіти в цілому, її переходу на якісно новий рівень, розвитку на засадах відкритості й гуманізму.

Ціннісні орієнтації як складова психосоціального розвитку індивіда

Проблемі ціннісних орієнтацій як важливого психологічного конструкта особистості належить одне з чільних місць у дослідженні людської поведінки та її саморегуляції. Цінності зорієнтовують діяльність індивіда, а також істотно впливають на процес становлення особистості. Вони є поліаспектним психологічним утворенням, яке системно характеризує культурний розвиток людини.

Кожне суспільство має унікальну ціннісно-орієнтаційну структуру, в якій знаходить відображення самобутність даної культури. Оскільки набір цінностей, котрий привласнює індивід у процесі соціалізації, «транслює» саме суспільство, то дослідження системи ціннісних орієнтацій особистості є особливо актуальною проблемою у ситуації кардинальних соціальних змін, коли має місце певна «розмитість» суспільної ціннісної структури, ослаблюється дія соціальних норм, а у прийнятих соціумом ідеалах виникають суперечності [1, с. 99].

Складний механізм співвідношення соціальних цінностей особистості, зовнішніх і внутрішніх чинників поведінки визначають виникнення, напрямок і способи здійснення конкретних форм діяльності. Особливу роль тут відіграють цінності, котрі інтеріоризуються у свідомість особистості через сферу сприйняття об'єктивної реальності зовнішнього світу. Прийнято вважати, що розмежовуються не окремі життєві моменти, а цілі загальної спрямованості діяльного ставлення людини до світу і самої себе; саме вони упорядковані в ціннісній ієрархії відповідно до їхньої ролі у становленні та розвитку особистості.

Низка дослідників приділяли значну увагу проблемі сформованості в індивіда системи його ціннісних орієнтацій. Так, Л. Кольберг [3] досліджував стадії морального розвитку особистості і пов'язував їх зі стадіями розумового розвитку, встановлених Ж. Піаже. П. Якобсон [2], виділяючи психологічні аспекти дозрівання людини й досліджуючи критерії її соціальної

зрілості, обґрунтовував важливу роль динамічних зрушень у ядрі особистості, пов'язаних з відкриттям і привласненням цінностей, норм, вимог, законів і правил суспільства.

Найбільш цікавий з погляду формування системи ціннісних орієнтацій особистості старший підлітковий і юнацький вік, коли соціальний розвиток головно організовується під час навчання у закладах вищої освіти. Особливу значущість тут набуває специфічна ситуація вітакультурного розвитку. Зокрема, саме у цьому віці починає окреслюватися стійке коло інтересів, що є психологічною базою ціннісних орієнтацій підлітків. Відбувається переключення інтересів із приватного та конкретного на відсторонене й загальне, спостерігається зростання зацікавленості світоглядними питаннями, релігією, мораллю й етикою, нарешті, самоплекається мотивація до власних психологічних переживань і хвилювань інших людей. Найчастіше період переходу від підліткового до юнацького віку припадає на старші класи ЗНЗ і перші курси університетів, тому «соціальний стрибок» від дитинства до дорослості завжди пов'язаний з актуалізацією потреби у самовизначенні, вибором життєвого шляху після закінчення ЗНЗ.

Отже, формування системи ціннісних орієнтацій особистості є предметом пильної уваги дослідників і різноаспектного наукового вивчення. При цьому особливе значення при вартісно-орієнтаційному становленні особи належить студентським рокам, тобто тому періоду онтогенезу, коли відбувається сенситивний розвиток ціннісних орієнтацій особистості, що забезпечує їхнє функціонування як особливої системи, котра справляє визначальний вплив на її спрямованість і активну соціальну позицію й у такий спосіб зумовлює належну продуктивність професійного майбутнього.

Література:

1. Павліченко А. Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості. *Психологія і суспільство*. 2005. № 4. С. 98–120.
2. Якобсон С.Г. Психологические проблемы этического развития детей. Москва, 1984. 143 с.
3. Kohlberg L. *Moral Stages and Moralization*. New York, 1977.

Особливості впливу музики на формування особистості учня

Музика служить взаєморозумінню людей, пробуджує і підтримує в них почуття спорідненості, втілює суспільні ідеали, допомагає кожному знайти свій сенс життя. Яскраві художні твори, які виражають світ великих думок і глибоких почуттів людини, здатні викликати емоційний відгук, впливаючи на естетичну сторону душі, стають джерелом і засобом виховання. Безсумнівно, що завдяки цим своїм особливостям музичне мистецтво повинно бути активним засобом розвитку особистості учня. Тому **метою** нашої роботи є окреслення ролі музичного мистецтва у розвитку особистості учня.

У працях педагогів-науковців висвітлюються різноманітні проблеми естетичного виховання молодших школярів (Л. Ахмедзянова, А. Ліненко, Г. Нагорна, Л. Нечипоренко, В. Семиченко, Р. Хмелюк, О. Цокур). Досліджено своєрідність процесу формування естетичної особистості школяра в умовах загальноосвітньої школи (Е. Карпова, Н. Мартинович, В. Сластьонін), естетичної культури (Л. Гарбузенко, С. Гармаш, П. Кравчук). Проблема розвитку особистості, її творчих здібностей завжди була у полі зору вчених. Психологічні основи розвитку вивчали Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та інші науковці, педагогічний аспект зазначеної проблеми досліджували Л. Аристова, І. Лернер, О. Савченко, М. Скаткін, Т. Шамова.

Розвиток людини не можна зводити до засвоєння, простого накопичення нею знань, умінь і навичок з різних галузей науки і практичної діяльності. Його не варто розглядати лише з кількісного боку. Розвиток полягає передусім у якісних змінах психічної діяльності, в переходах від її нижчих шаблів до вищих, у виникненні нових рис пам'яті, сприймання, уявлення, мислення, волі, характеру тощо, у формуванні нових якостей особистості [1].

На думку науковців, музичне виховання загалом уже є за своєю сутністю цілеспрямованим процесом розвитку дітей, формування у

них здатності розуміти і глибоко переживати музику, виконувати її. Метою музичної освіти в загальноосвітній школі, поряд з особистісним розвитком учня є збагачення його емоційно-естетичного досвіду під час сприймання та інтерпретації творів музичного мистецтва, а також формування ціннісних орієнтацій, потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні [2].

Важливим аспектом розвитку особистості учня у процесі навчання музики є набуття ним музичної грамотності, під якою розуміється здатність сприймати музику як живе й образне мистецтво, народжене життям, нерозривно з ним пов'язане; здатність на слух визначати характер музики, відчувати внутрішній зв'язок між характером музики і її виконанням; здатність сприймати музику емоційно й осмислено, критично оцінюючи її, виявляючи гарний смак.

Тож і методи музичного виховання, спрямовані на особистісний розвиток учнів, повинні являти собою різні засоби спільної діяльності вчителя і учнів, де провідна роль належить розвивальним видам діяльності. Розвиваючи уяву, емоційний відгук, музичне мислення, вчитель прагне до того, щоб спілкування з мистецтвом викликало у дітей відчуття радості, задоволення, а формування навиків і вмій сприяло прояву активності і самостійності.

Отже, розв'язання проблем розвитку особистості школяра засобами музичного мистецтва вимагає від учителя оптимального вибору методів залежно від своєрідності твору, особливостей музичної діяльності та можливостей учнів.

Література

1. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі / О. Я. Ростовський – Тернопіль: Навчальна книга, 2000. – 216 с.
2. Карташов С. А. Формування музично-естетичної культури молодших школярів: методичні рекомендації / С. А. Карташов. - Вітебськ: УО «ВДУ ім. П.М. Машерова», 2008. - 43 с.

Схильність студентської молоді до макіавеллізму

Даною проблематикою займалися багато видатних учених, зокрема А. Маслоу, Ірвін Д. Ялом, Еріх Фром, Ролло Мей, Освальд Бумке, Віктор Франкл, М.С. Пек, Г. Олпорт, Д. Гоулман і багато інших. Проте вважаємо, що ця тема не втратила актуальності і для нашої сучасності.

Термін «макіавеллізм» складається із трьох психологічних понять: 1. Поведінка - маніпуляція людьми. 2. Відношення - емоційна маргінальність; лише на свою користь, яку отримують через інших, через маніпуляцію. 3. Ігнорування соціальної моралі. Макіавеллізм, визначається як схильність людини в ситуаціях міжособистісного спілкування маніпулювати іншими людьми за допомогою тонких, ледве вловимих або фізично не агресивних способів (лестощів, обману, підкупу або залякування) [1].

За результатами опитувальника "У якій сфері можна використовувати маніпулятивний вплив" дівчата і юнаки порізно оцінюють сфери, де може здійснюватися маніпуляція. Більшість юнаків (68%) указують, що маніпулятивна поведінка має місце в таких сферах, як бізнес (професійна взаємодія), дівчата відзначають, що найчастіше маніпуляції здійснюються в сімейних стосунках (40%), при спілкуванні з друзями (24%), маніпуляції у професійному спілкуванні посідають у цій групі лише третє місце (36%). Мають місце гендерні розбіжності в оцінці студентами мотивів і сфери використання маніпулятивної поведінки. Юнаки вважають маніпуляції необхідними у професійній діяльності, економічній сфері, пояснюють таку поведінку з позицій домінування, прагнення до перемоги, зверхності, сили, активності, що є характеристиками маскулінного типу поведінки.

Дівчата вважають, що маніпуляції більше поширені в сім'ї та стосунках між друзями, пояснюють необхідність здійснення маніпуляцій з позицій міжособистісної взаємодії, досягнення певної мети або отримання необхідної інформації, маніпулятивні впливи мають більшу кількість оцінних суджень.

Організація поведінки, яка спрямована на міжособистісні контакти, оцінюється через призму емоційності, притаманна фемінінному типу особистості.

Тобто спрямованість маніпулятивних дій у представників різних гендерних груп різна: у юнаків – досягнення домінування і переваги у професійній галузі, у дівчат – організація спілкування, досягнення мети у сфері стосунків.

За результатами проведеного опитування були зафіксовані і відмітності в оцінці представниками різних гендерних груп власної схильності до впливу маніпуляції. Юнаки оцінюють себе як схильних до маніпулятивних впливів у 60% випадків і тільки 40% опитуваних указали, що вони не є об'єктами маніпулювання. У дівчат цей розподіл інший: тільки 40% студенток указали, що вони вважають себе мішенню для маніпулювання, а 60% заперечують можливість маніпулювання ними іншою людиною.

Зважаючи на високу готовність до здійснення маніпулятивної поведінки, більша частина студентів заперечує власну схильність до маніпулятивних впливів з боку інших осіб, що може пояснюватися недостатнім розумінням сутності маніпулятивної поведінки, низькою критичністю та недосконалою саморегуляцією.

Отже, за отриманими даними можна стверджувати таке: по-перше, під час навчання у вищому навчальному закладі студенти демонструють достатньо високий рівень схильності до маніпулятивної поведінки; по-друге, не виявлено достовірних розбіжностей між рівнем макіавеллізму особистості залежно від статі опитуваних. Адже маніпулятивне ставлення до світу може служити як захисною, так і адаптаційною стратегією. Зростання рівня макіавеллізму відзначається в ті періоди життєвого шляху людини, які можуть бути охарактеризовані як кризові.

Література:

1. Знаков В.В. Макиавеллизм, манипулятивное поведение и взаимопонимание в межличностном общении// Вопросы психологии. №6. 2006. С.45-54

Ціннісно-смилова сфера сучасної людини

У наш нестабільний час (соціально, політично, економічно й у підсумку – психологічно) постійно триває трансформація соціуму як дисипативної системи та людини у ньому в спробі досягти хоча б відносної рівноваги на вищому щаблі розвитку. У стані метаморфози перебуває і ціннісно-смилова сфера сучасної людини.

До аналізу ціннісно-смилового аспекту життя особистості зверталися багато вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких В. Франкл, К.О. Абульханова-Славська, В.Е. Чудновський, Б.С. Братусь, Ф.Ю. Василюк, Д.О. Леонтьєв та ін., але й сьогодні ця проблема потребує подальшого дослідження.

Зазначимо, що досить традиційним для вітчизняної психології стало починати аналіз феномену життєвого сенсу з положень логотерапії В. Франкла, який, виділивши ноетичний (духовний) вимір існування людини та «поселивши» у ньому екзистенційні цінності та сенси, здатні зробити життя людини осмисленим, багаторазово пояснював, що питання про сенс життя взагалі – некоректне і безглузде, що потрібно відшукувати, виявляти (а не придумувати) сенс у кожній життєвій ситуації. Тобто екзистенційні сенси В. Франкла – це, за суттю, не стільки сенси життя, скільки сенси проживання окремих життєвих ситуацій: «усвідомлення можливості на тлі дійсності... того, що можна зробити стосовно даної ситуації» [16, с.179]. Причому «сенси не універсальні, вони унікальні для кожної людини у кожний момент її життя» [16, с.177]. В. Франкл також визначив категорії цінностей, здатних зробити життя людини осмисленим: творчі (те, що ми даємо життю), які реалізуються у творчій праці; переживання (що ми беремо від світу) та ставлення до тих ситуацій і обставин життя, які людина не владна змінити, а може лише прийняти, зокрема осмислене прийняття страждання, провини та смерті [16, с.182].

Різні смисли утворюють собою важливу структуру психіки особистості – смислову сферу. Тут важливо співвіднести ключові поняття цінностей та смислів, детальніше

проаналізувавши відмінності між ними. К.О. Абульханова-Славська із цього приводу слушно зауважує, що, з моменту свого усвідомлення людиною, цінності потрапляють під критичну роботу розуму, тому можуть бути переглянуті, мінімізовані, навіть відкинуті. І для того, щоб сформувати власний ціннісно-смісловий простір, особистість спочатку повинна помістити себе у світ загальнолюдських цінностей.

А коли певний символ пережитий суб'єктом, він із загальнолюдської цінності перетворюється на особистісну, тобто стає активним учасником її смислової сфери [1, с.105]. К.О. Абульханова-Славська смислом називає конкретне вираження відповідної життєвої стратегії особистості, яку характеризує як стратегію пошуку та самореалізації [1, с.51].

За твердженням Б.С. Братуся, смисл виступає у свідомості людини як те, що безпосередньо відображає та несе у собі її власні життєві ставлення [3].

В.Е. Чудновський пропонує два розуміння значення сенсу життя як психологічного феномена: 1) суть, головне, основне в даному предметі, явищі; 2) особистісна значимість для людини цієї суті, цього головного, основного [5].

Отже, трансформація життєвих сенсів і цінностей сучасної людини продовжується, поступово набуваючи гуманістично зорієнтованих тенденцій, що зумовлено подальшим поглибленням сприйняття людини у суспільстві не як невід'язного від нього і від його впливу об'єкта, а як непересічної цінності.

Література:

1. Абульханова К.А. Психология и сознание личности (Проблемы методологии, теории и исследования реальной личности): избр. психол. труды / К.А. Абульханова. – М.: МПСИ; Воронеж: МОДЭК, 1999. – 224 с.
2. Братусь Б.С. К изучению смысловой сферы личности / Б.С. Братусь // Вести МГУ. – Сер.14. Психология. – 1981. – № 2. – С. 46-55.
3. Волинка Г.І. Філософія Стародавності і Середньовіччя в освітньому контексті: навч. посібник / Г.І. Волинка. – К. : Вища освіта, 2005. – 544 с.
4. Чуйко Г.В. Екзистенційна психологія: Навчальний посібник / Г.В. Чуйко, І.А. Гуляс, Т.А. Колтунович. – Чернівці: Прут, 2009. – 308с

Інноваційні технології в освіті

Однією із суттєвих характеристик сучасного педагогічного процесу є його технологізація – дотримання змісту і послідовності навчально-виховних етапів, сьогодення потребує вивчення й осмислення сучасних технологій навчання та виховання, зокрема дітей дошкільного віку.

Необхідність пошуку шляхів удосконалення практики закладу дошкільної освіти з використанням інноваційних педагогічних технологій сприяє характеристика класифікації інноваційних технологій за різними критеріями.

Інновацію в освіті сучасні українські вчені розглядають: як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому (О. Савченко); як комплексний, цілеспрямований процес створення, поширення і використання новацій (Л. Ващенко); як результат (продукт) творчого пошуку або особи колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат народження, формування і втілення нових ідей (В. Паламарчук); як процес і кінцевий результат інноваційної діяльності (О. Попова); як процес оновлення чи вдосконалення теорії та практики освіти, який оптимізує досягнення її мети (Л. Даниленко); як нововведення, новаторство, створення нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів, а також новизною й оригінальністю (А. Бурова).

У спеціальній літературі наведено класифікації інноваційних технологій за різними критеріями: загальнонауковий, конкретно-науковий, міждисциплінарний і еволюційний. У найбільш узагальненому вигляді всі відомі в педагогічній науці та практиці технології систематизував Г. Селевко [1, с. 16-31].

В основу класифікації найбільшої групи педагогічних технологій покладено оновлення традиційної системи освіти:

1) педагогічні технології на основі гуманізації та демократизації педагогічних відносин;

2) педагогічні технології, що ґрунтуються на активізації та інтенсифікації діяльності учнів та навчально-виховного процесу;

3) педагогічні технології, в основі яких лежить ефективність організації та управління процесом навчання, процесом засвоєння знань;

4) педагогічні технології, що базуються на дидактичному вдосконаленні матеріалу, навчання учнів раціональним методам оволодіння знаннями;

5) природовідповідні педагогічні технології;

6) педагогічні технології використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних засобів: нові інформаційні технології, дистанційне навчання;

7) технології посилення соціально-виховних функцій педагогічних процесів (вплив соціальних суб'єктів виховання та середовища);

8) альтернативні педагогічні технології, які протистоять традиційній системі навчання та виховання;

9) педагогічні технології авторських шкіл, які побудовані на оригінальних авторських ідеях.

Огляд сучасних класифікацій нововведень дозволяє констатувати, що питання пошуку єдиної основи для поділу інновацій залишається відкритим. Нам імпонує авторська класифікація інноваційних технологій для дошкільної освіти з урахуванням детермінант їхнього розвитку на основі історико-хронологічного принципу. Автор здійснив класифікацію з урахуванням функціонального підходу кожного дослідника до предмета його наукового пошуку. Отже, спершу виокремлено зарубіжні, радянські, а потім і здобутки українських педагогів. І насамкінець – сучасні інноваційні пошуки та напрацювання учених до змістового складника дошкільної освіти; технології навчання та виховання; змісту, форм і методів управління дитячими садками.

Література

1. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе активизации, интенсификации и эффективного управления УВП / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 288 с.

Анна Буз

Науковий керівник – доц. Боднарук І.М.

Значення фортепіанної підготовки для професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва

Фортепіано грає виключно важливу роль в музично-естетичному вихованні школярів у загальноосвітніх навчальних закладах. Цей інструмент має найширший діапазон дії. Зокрема, фортепіанна клавіатура дозволяє відтворити будь-яку музику: оперно-симфонічну, камерно-інструментальну, вокально-хорову. Розучуючи пісню, педагогу теж зручніше всього грати на фортепіано, адже однією рукою можна диригувати, а другою акомпанувати або грати партитуру. Вищезазначене зумовлює активізацію наукових підходів до виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в класі фортепіано.

На думку Г.Ципіна, музиканту, який працює в школі, потрібен цілий комплекс практичних умінь та навичок, що включає читання з аркуша, акомпанемент і багато іншого. Це стає можливим лише тоді, коли маєш міцний, капітальний фундамент загальної піаністичної майстерності [3].

Л.Арчажніко вважає, що завдання виконавської діяльності вчителя в школі передбачають:

- умінь виконувати твори різного стилю та форми інструментального письма;
- умінь розкривати художній образ музичного твору на основі точного прочитання нотного тексту та власного виконавського досвіду;
- володіння навичками самостійної роботи над музичним твором;
- знання специфіки виконання репертуару, включеного у шкільні програми по слуханню музики (вміння виконувати фрагменти, епізоди творів, інтонації, зупиняючи увагу дітей на найбільш виразних чи значимих моментах)[2, с. 68].

Розглядаючи проблеми фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, можна виділити дві основні сфери діяльності – виконання музичних творів і словесне пояснення до них, які акумулюють у собі вміння створювати адекватну музично-виконавську і словесну інтерпретації музичних творів. Про рівень професійної підготовки майбутніх

учителів в інструментальному класі можна судити по тому, якою мірою їм вдається самостійно розучувати й виконувати музичні твори; словесно тлумачити музичні образи; реалізовувати ці уміння на практиці, тобто артистично презентувати музичні твори у дитячій аудиторії[1].

Важливого значення при цьому набувають: уміння досягати художньої виразності музично-виконавської і вербальної інтерпретації музичних творів; навички бачити за нотним текстом «живий зміст» твору, його музично образну сутність; орієнтація викладу на учнів певного віку і музичної підготовки, емоційно-образна подача матеріалу, музикознавча обґрунтованість пояснень.

Фортепіанний виконавський репертуар майбутнього вчителя музичного мистецтва має містити твори для учнів різного шкільного віку; твори різних епох, стилів і жанрів. Однак за ступенем складності ці музичні твори обов'язково мають відповідати рівню інструментальної підготовки студента.

Отже, якісна фортепіанна підготовка майбутнього учителя музичного мистецтва є однією з важливих умов, яка забезпечує результативність його подальшої професійної діяльності.

У закладі вищої освіти така підготовка може бути забезпечена шляхом застосування сучасних педагогічних підходів та інноваційних методів роботи зі студентами, врахування їх психологічних особливостей та рівня музичного сприйняття.

Література

1. Апраксина О. А. Современные требования к школьному учителю-музыканту / О. А. Апраксина // Музыкальное воспитание в школе / [составитель О. Апраксина]. – Москва : Музыка. – Вып. 15. – 1982. – С. 32–34.
2. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки: Книга для учителя / Л. Г. Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984. – 111 с.
3. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано : учеб. пособие [для студентов пед. ин-тов по спец. № 2119 «Музыка и пение»] / Г. М. Цыпин. – М. : «Просвещение», 1984. – 176 с.

Життєтворчість дітей дошкільного віку

Формування творчого потенціалу починається з раннього дитинства. Важливо підтримати творчі починання дитини, її самобутність, реалізацію нею своєї творчої ініціативи, стимулювати прагнення і заохочувати її саморозвиток як творчої особистості. Тобто, виховуючи сучасну дитину, важливо активно формувати її творчий потенціал, розвивати здібність до творчої діяльності.

Головною тезою системи освіти сьогодні є положення, за яким педагогічний процес ґрунтується на психології розвитку дитини, а точкою відліку в оновленні змісту, форм і методів навчання та виховання є ідея цінності її як творця. Вирішального значення набуває проблема виявлення та забезпечення сприятливих умов для особистісного становлення, творчої самореалізації дитини, формування у неї активно-пізнавального, творчого ставлення до реального світу.

Важливо підтримати творчі починання дитини, її самобутність, реалізацію нею своєї творчої ініціативи, стимулювати прагнення робити по-своєму, виявляти своє «Я», заохочувати її саморозвиток як творчої особистості.

Передумовою творчості і творчих можливостей дітей виступає креативність, як потенційна здібність до різностороннього мислення, почуттів і дій. Етапи формування дитячої творчості можна поділити на: наслідування, творче наслідування, репродуктивна творчість, справжня творчість.

Творчість дитини як її індивідуальна властивість проявляється у здатності відмовлятися від стереотипних способів мислення у ході будь-яких реальних завдань (ігрових, побутових, навчальних), створення продукту, який за змістом є новим та оригінальним. Така відмова від стереотипів призводить до продукування великої кількості ідей.

Оптимальним періодом входження у сферу творчої діяльності, становлення творчої особистості, формування творчого потенціалу є дошкільний період. Яскраво проявляючись у дошкільному дитинстві, творчі здатності розвиваються у процесі

спеціально організованого навчання, коли діти оволодівають суспільно виробленими засобами діяльності [1].

Активаторами процесу дитячої творчості, мотивації творчої діяльності виступають психолого-педагогічні умови (створення розвивального середовища, організація процесу навчання, інтеграція різноманітних видів творчої діяльності, заохочення творчої ініціативи, забезпечення атмосфери успішності тощо).

Свій пізнавальний, творчий досвід діти збагачують через спостереження, експериментування з предметами, їх властивостями та функціональністю. Результатом такої діяльності дитини є її образ світу. Яскрава пізнавальна активність дошкільника, яка є важливою ознакою дитячої творчості, стає могутнім розвивальним механізмом творчості та основою її пізнавальної мотивації [2].

Для розвитку уяви і творчості дитини необхідна підтримка дорослих, заохочення допитливості дітей, їх експериментування, пошукових дій, оригінальних рішень, виходу за межі зразка. Саме тому необхідно стимулювати розвиток творчої уяви дитини, створювати необхідні умови для цього, постійно займатися разом з нею.

Важливо поширювати та заохочувати різноманітні форми творчої діяльності, серед яких особливу роль відіграють творчі ігри – ігри, які діти придумують самі, відображаючи враження від пізнання навколишнього світу. Невичерпні творчі можливості розвитку має й образотворча діяльність, яка займає важливе місце серед інших видів художньої творчості (аплікація, ліпка, мозаїка, колаж тощо).

Література

1. Біла І. М. Технологія становлення творчої обдарованості в дитинстві / І. М. Біла // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика: зб. наук. праць. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2010. – Вип. 4. – С. 107–113.

2. Біла І. М. Феномен дитячої творчості / І. М. Біла // Дошкільне виховання. – 2011. – № 1. – С. 7–11.

Мар'яна Буратинська

Науковий керівник – асист. Нечитайло Т.А.

Маніпуляції в дитячо-батьківських стосунках

Останнім часом активізувалися дослідження проблеми маніпуляцій людиною, її свідомістю та поведінкою, що знаходить своє відображення у численних працях учених. При аналізі наукових джерел можна побачити, як зарубіжні та вітчизняні автори досліджували, аналізували та структурували поняття маніпуляції, сутнісні характеристики даного явища та основні різновиди його проявів.

Вітчизняними вченими, які займалися вивченням даної тематики, зокрема, М. Н. Корневим, А. Б. Коваленко, з'ясовано, що чинники соціалізації та об'єднання осіб у групу - це психологічні способи впливу у процесі спілкування. Т. С. Кабаченко виявила методи психологічного впливу, що забезпечують процес актуалізації активності кожного, Є. Л. Доценко розробив поділ умов і механізмів маніпуляцій, Е. М. Яценко виділила види впливу (комунікативний, перцептивний та інтерактивний) у процесі становлення особистості, В. В. Знаковим виділено відмітності між феноменом маніпуляції та макіавеллізму, як одночасно схожі та зовсім відмітні поняття та їх значення у процесі спілкування між людьми[3].

Дане питання також розглядалося зарубіжними вченими. Зокрема, Г. Джеральд і М. Дейч класифікували типи соціального впливу, які зумовлюють зміни у поведінці індивіда, під час дослідження феномена конформізму. Ф. Зімбардо та М. Ляйппе зосередили увагу на соціальному впливові, котрий спрямований на систему установок та її компоненти. Р. Чалдіні сформулював принципи, що пояснюють вплив емоцій, механізми мотивації та прийняття рішень з позицій маніпулятивного впливу [3].

Одним із аспектів спілкування часто виступає маніпуляція. За Б. М. Бессоновим, – це форма духовного впливу прихованого панування, здійснювана насильницьким шляхом. Наряду з цим Д. А. Волкогонов указує, що це - панування над духовним станом, управління зміною внутрішнього світу. Р. Гудін говорить про приховане застосування влади (сили) всупереч передбачуваній волі іншого [1].

Є. Л. Доценко вказує, що різноманіття дитячих маніпуляцій не випадкове. Період дошкільного дитинства сприятливий для апробації хитрощів, вивертів, інтриг. У цьому віці змінюється соціальна ситуація розвитку, трансформується провідний вид діяльності, відбуваються серйозні перетворення в особистісній та пізнавальній сферах дитини. Учена називає маніпуляцію соціально зумовленим феноменом. Сучасне суспільство, культура, навколишні люди транслюють маленькій людині прихильне ставлення до хитрощів, вивертів, інтриг, вправності в їх реалізації [2].

Отже, вивчаючи явище маніпуляції та всі його прояви, можна сказати, що це поняття є частиною соціальної взаємодії, зокрема спілкування, яке передбачає використання різноманітних прийомів і засобів прихованого змісту, охоплює різні види для досягнення певних цілей. Особливої актуальності та значущості маніпулятивний вплив набуває у дитячо-батьківських стосунках.

Література:

1. Доценко Е. Л. Манипуляция: психологическое определение понятия // Психологический журнал, 2006. Т.14. № 4. - 18-26с.
2. Доценко Е. Л. Психология манипуляции. Феномены, механизмы, защита.- М., 2003. - 334-339с.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія особистості і спілкування [Текст]: підр. // Л. Е. Орбан-Лембрик. – К.: Либідь, - 2004. – с. 576.

Карти розумових дій як засіб соціалізації дітей дошкільного віку

Формування у дітей цілісності знань про довкілля, цілісності свідомості людини, яка здатна брати на себе відповідальність за своє майбутнє і майбутнє довкілля, – одне із головних завдань закладу дошкільної освіти.

Ознайомлення дітей із соціальною дійсністю – проблема, яка розглядається багатьма педагогами сучасного і минулого, зокрема Я. А. Коменським, Ф. Фребелем, Н. Лисенко та ін. [2, с. 347].

Знання дитини про довкілля мають бути забарвлені почуттями, нести в собі потенціал, який породжує знання про єдину картину світу, формує світогляд і світосприйняття.

Одним із новітніх засобів формування системи знань про довкілля є застосування методу інтелектуальних карт. У вищій школі спосіб застосування карт-схем має назву метод концептуальних карт (Л. Карпинська, Н. Іваченко, Л. Тархова), у середній школі – схеми орієнтувальної основи дій (Т. Лазарева) та схеми розумових дій.

У системі дошкільної освіти використовуються схеми, схематичні малюнки лише у контексті екологічного виховання, а також у методиці розвитку зв'язного мовлення. Для оптимізації навчально-виховного процесу в дошкільному закладі доцільно використовувати карти розумових дій, які дають змогу вибудовувати логіку вивчення певної теми.

Карта-схема складається за активною участю дітей на їхніх очах, охоче дітьми коментується, часто удосконалюється та доповнюється у різних формах життєдіяльності. Робота з картами розумових дій має певну логічну структуру, але сам зміст на кожному етапі визначається інтересами та можливостями конкретної групи дітей.

Перший крок – термінологічний, метою якого є зосередження уваги дітей на ключовому слові, його презентування. На цьому етапі діти активно малюють символічні зображення названих слів, показують їх мімікою,

жестами, знаходять серед інших відповідну картинку. Результат етапу – складений разом з дітьми перший варіант мапи-схеми.

Другий крок – художньо-лексичний, полягає в уточненні значень слів-понять, у вправлянні дітей у складанні словосполучень, фраз, пошуку відповідних смислів у художніх творах. Вихователь читає та розповідає казки, оповідання, залучає дітей промовляння чистомовок, вивчення коротких віршів, загадує загадки.

Третій крок – тілесно-зорієнтований, або руховий, має на меті задіяти рух для збереження загального ритму, темпу заняття. Це можуть бути різноманітні рухові вправи, у яких діти можуть відобразити певні смисли за допомогою власного тіла, рухливі ігри за темою заняття.

Останній етап – продуктивний, зорієнтований на об'єднання дітей спільною діяльністю. Результатом цього етапу є створення спільного кінцевого продукту: виготовлення колажу, інсценівки, заповнення групового часопису, соціально-ігрове проектування [1, с. 97-98].

Отже, карти розумових дій як засіб соціалізації дітей дошкільного віку спрямовані на засвоєння дитиною узагальнених цілісних емпіричних уявлень і системи знань про довкілля і місце в ньому людини. Їх використання сприяє вихованню соціально активної, творчої особистості, здатної дбайливо ставитись до природи, світу речей, самої себе, інших людей.

Література

1. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2008. – 408 с.
2. Москаленко В.В. Соціалізація особистості : монографія / В. В. Мокаленко. – Київ : Фенікс, 2013. – 540 с.

Вікторія Верба

Науковий керівник – доц. Богданюк А.М.

Шляхи підвищення педагогічної майстерності сучасного вчителя

Однією з найактуальніших у педагогіці й філософії освіти є проблема професіоналізму, майстерності, культури та духовно-морального обличчя вчителя. Розв'язання завдань, поставлених перед педагогом сучасним суспільством, неможливе без врахування досвіду попередніх поколінь освітян.

Велика заслуга в розробці педагогічної майстерності вчителя належить видатному педагогові В. Сухомлинському. «Педагогічна майстерність – це жива, творча педагогіка повсякденної творчої праці, в якій теоретичні закономірності процесу впливу на духовний світ виховання ніби зливаються з особистістю вчителя» [1].

Розглядаючи педагогіку не тільки як науку, а й як мистецтво, педагоги, зокрема Й. Песталоцці, А. Дістервег, К. Ушинський, М. Корф та ін., вважали, що діяльність учителя має бути творчою. Повноваження вчителя великі й важливі, оскільки «він вчить дітей і виховує, карає їх і нагороджує, керує ними, дає поживу потребам розуму й дитячого серця» [3]. І від того, яка особистість перебуватиме поруч з учнями, залежать подальша їхня доля, розвиток, вихованість і освіченість. Але успіх педагогічної діяльності не визначається одним покликанням. Учитель початкової школи має бути всебічно освіченим. Крім загальноосвітніх знань, значне місце в системі його професійної підготовки повинні займати педагогічні й методичні знання, які вміщують ґрунтовне вивчення загальної педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методик викладання.

Серед засобів самоосвіти вчителя, підвищення його педагогічної майстерності М. Демков, Т. Лубенець, Л. Соколов виділяли читання літератури, спостереження та взаємне спілкування вчителів. Одним із важливих засобів є також читання літератури, серед якої чільне місце мають посідати праці з філософії, етики, психології, педагогіки, історії педагогіки та предметів викладання в початковій школі [2].

Педагог має постійно працювати над собою, само-вдосконалюватися, бути прикладом для своїх учнів, батьків,

громадськості. Окрім вивчення досвіду педагогів-класиків та сучасних науковців формування культури педагога може здійснюватися під час конференцій, педагогічних читань, зустрічей з педагогами, семінарів, педрад, при огляді літератури і педагогічної преси. Так, теоретичний семінар є формою, яка забезпечує педагогам методологічну підготовку, щоб сформувати у них уміння самостійно оцінювати педагогічні явища і факти. Педагогічні читання є підсумковою формою науково-методичної роботи, коли у доповідях, рефератах, повідомленнях педагоги інформують колег про результати своїх пошуків з тієї чи іншої проблеми. Їх готує науково-методична рада школи, яка визначає теми доповідей і виступів, організовує консультації, бібліографічні огляди, виставки літератури і напрацювань учителів.

Отже, аналіз праць вітчизняних педагогів свідчить, що образ учителя початкової школи – це не тільки його інтелектуальний і моральний розвиток, а й уміння володіти педагогічним мовленням, поведінкою, настроєм, виразність зовнішнього вигляду. Відповідаючи зазначеним вище вимогам, учитель користуватиметься любов'ю, довірою, повагою та авторитетом у дітей, батьків і громадськості. Звичайно, повної досконалості не можна досягти, але прагнути до неї – високий моральний обов'язок кожного вчителя!..

Лтература

1. Мазур Н. Зміст професійної культури викладача вищої школи / Н. Мазур // Рідна школа. 2007. № 4. С. 12-14.
2. Марченко О.Г. Основи педагогічної майстерності / О. Г. Марченко. Х., 2009. 112 с.
3. Педагогічна майстерність сучасного вчителя: теорія і практика : / Бельчева Т.Ф., Ізбаш С.С., Елькін М.В. та ін. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2010. С. 273-274.

References

1. Mazur N. Content of the professional culture of a teacher of higher education / N. Mazur // Native school. 2007. No. 4. P. 12-14.
2. Marchenko O.G. Fundamentals of pedagogical mastery / O. G. Marchenko. X., 2009. 112 p.
3. Pedagogical mastery of modern teacher: theory and practice: / Belcheva T.F., Izbas SS, Elkin M.V. and so on – Melitopol: LLC Publishing House MMD, 2010. p. 273-274..

Таїсія Вікован

Науковий керівник – доц. В. А. Лісовий

Музично-інструментальна творчість буковинських композиторів кінця ХХ – початку ХХІ століть - В. Івасюка, Й. Ельгісера, Л. Затуловського

Традиції академічного інструментального мистецтва на Буковині налічують майже два століття: їх становлення пов'язано з концертною, педагогічною та композиторською діяльністю видатних музикантів минулого – Ференца Ліста, Кароля Мікулі, Адальберта Гржималі, Антона Рубінштейна та багатьох інших митців. У другій половині ХХ століття цей перелік поповнився іменами не менш знакових постатей, які зробили вагомий внесок у скарбницю української інструментальної музики академічного спрямування. Серед них – Володимир Івасюк, Йосип Ельгісер, Леонід Затуловський.

Усіх цих митців об'єднують спільні риси: багатогранність жанрово-стильових основ, глибокий інтерес до фольклорних першоджерел буковинської музики, досконала композиторська техніка, знання законів виконавства на тому чи іншому музичному інструменті. Отже, **метою** нашої роботи є характеристика інструментальної спадщини зазначених композиторів та аналіз її художньо-стильових особливостей.

Інструментальна творчість Володимира Івасюка (1949-1979) відома менше, ніж його пісенна спадщина, яка стала справжнім духовним символом української культури. Водночас його інструментальна музика є цікавим художнім документом, що характеризує митця як вихованця Львівської композиторської школи, учня легендарного А. Кос-Анатольського. Інструментальна творчість В. Івасюка представлена фортепіанними творами (мініатюри «Осіньна картинка», «Фантастичний танець», «П'єси» без назви, Варіації на тему народної пісні «Суха верба»), а також творами для скрипки (Арія, Дві п'єси) та віолончелі (Імпровізація, Скерцандо). Є у спадщині митця камерні твори, зокрема «Сюїта-варіації» для камерного оркестру, Квартет для двох скрипок, альту і віолончелі. В усіх творах В. Івасюка простежується тісний зв'язок з буковинським музичним фольклором, який пропущений через

призму сучасних композиторських технік ХХ століття – додекафонії, мінімалізму, атональності та ін.

Інструментальна творчість Йосипа Ельгісера (1929-2014) генетично пов'язана зі школою Бориса Лятошинського: адже, будучи студентом Київської консерваторії, молодий музикант відвідував композиторський гурток, яким керував прославлений митець. Й. Ельгісеру належить низка інструментальних творів, зокрема для фортепіано: «Буковинські наспіви», «Буковинська сюїта», «Коломийковий вінок», «Болгарська сюїта»; двох сонат; двох концертино для труби, концерту для валторни, двох тріо для кларнета, фагота і фортепіано; п'єс для домри, цимбалів, «Буковинська фантазія» для оркестру народних інструментів та семи виданих музичних збірників авторської серії «Я-буковинець».

Творчий доробок Леоніда Затуловського (1935-2018) налічує понад 80 різноманітних за жанрами музичних творів. У творчій спадщині композитора широко представлені оркестрові жанри - це, зокрема, симфонічна поема «Буковина», три «Буковинські рапсодії» для симфонічного оркестру, кантата «Пам'ять» для солістів, хору та симфонічного оркестру, сюїта «Блукаючі зірки», два «Експромти» для камерного оркестру. Також у композитора є низка творів для фортепіано та духових інструментів. Леонід Затуловський – один з небагатьох буковинських композиторів, які працюють у жанрі джазової музики.

Здійснений нами аналіз музично-інструментальної творчості В. Івасюка, Й. Ельгісера, Л. Затуловського дозволяє зробити висновок про те, що цей пласт їхньої композиторської спадщини є самоцінним, багатогранним мистецько-культурним феноменом, і потребує детального музикознавчого вивчення.

Література

1. Залуцький О. В. Музичні товариства Буковини / О. В. Залуцький. - Чернівці: Друк Арт, 2016. - 304 с.
2. Кушніренко А. М. Історія музичної культури й освіти Буковини: навч. посібник / А. М. Кушніренко, О. В. Залуцький, Я. М. Вишпінська Я.М. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. - 377 с.

Терапевтична функція сюжетно-рольової гри

Ігрова діяльність має особливе значення у психічному розвитку дошкільника (Л. С. Виготський, О. М. Леонт'єв, Д. Б. Ельконін і ін.), адже саме в грі дитина через відтворення, моделювання спочатку емоційно, а згодом й інтелектуально засвоює дійсність і систему взаємостосунків між людьми [4].

Однією із багатьох функцій гри, зокрема гри сюжетно-рольової, є терапевтична. Вперше терапевтичні функції гри почали досліджуватися у психоаналізі. Зокрема, А. Фройд використовувала гру для створення міцних позитивних стосунків між терапевтом і дитиною. М. Кляйн вважала її засобом самовираження та інтерпретувала безпосередньо ігрову поведінку дитини [2]. Подальші дослідження привели до виникнення недирективної ігрової психотерапії (В. Екслейн, Г. Л. Лендрет), що ґрунтувалася на гуманістичній психології К. Роджерса. Метод недирективної ігрової терапії – спонтанна гра в кімнаті для ігор, де створено безпечні психотерапевтичні умови, а основне завдання терапевта – створення довірливої атмосфери, яка сприятиме розвитку особистісних ресурсів дітей. В основу наряду поведінкової ігрової психотерапії закладено теорії Б. Ф. Скіннера й А. Бандури. У ньому гра – спосіб залучення дитини до поведінки, яка згодом підкріплюється; ідеальна ситуація для розриву зв'язку між стимулом і неадаптивною реакцією на нього [2].

Застосування гри з терапевтичною метою вітчизняними психологами ґрунтується на теорії гри (Д. Б. Ельконін, Л. С. Виготський, О. М. Леонт'єв). Д. Б. Ельконін писав: «Ефект ігрової терапії визначається практикою нових соціальних відносин, які дитина отримує в рольовій грі. Саме практика нових реальних відносин, як з дорослим, так і з однолітками, в які рольова гра ставить дитину, відносин свободи і співпраці, замість відносин примусу й агресії, призводить зрештою до терапевтичного ефекту» [цит. за: 3].

Особливе місце в діяльності дошкільників займає сюжетно-рольова гра, якій властиві діагностична, розвивальна та

психотерапевтична функції. Остання полягає у використанні гри як засобу подолання труднощів у поведінці, спілкуванні, навчанні дитини. М. Ш. Вроно наголошує на виховному значенні такої гри, адже з допомогою ігрових дій, ролей, предметів і заміщення можна моделювати реальні ситуації з життя дорослих, відтворювати позитивні чи негативні образи, об'єктивну логіку подій у певній послідовності [2].

Ефективно зарекомендувала себе у роботі з дитячими страхами методика ігрової психотерапії О. І. Захарова. У його розумінні, гра – це і самостійний метод, і складова раціональної та сугестивної психотерапії. Він пропонує таку послідовність прийому дитини: 1) бесіда; 2) спонтанна гра; 3) спрямована гра; 4) навіювання [1]. Отже аналіз сюжетно-рольової гри дитини може дати відповіді на питання про пріоритетну ігрову стратегію, типи порушення стосунків «дитина-батьки», коефіцієнт неблагополуччя тощо.

На жаль, у наш час культура сюжетно-рольових і «вуличних» ігор втрачається: діти мало грають, а, відповідно, відсутня своєрідна профілактика дитячих страхів. Тому у закладах дошкільної освіти необхідно зробити акцент на соціально-емоційному розвитку дитини, на ширшому використанні сюжетно-рольової гри, що буде слугувати корекційно-розвивальній меті.

Література

1. Захаров А. И. Устранение страхов посредством игры / А. И. Захаров. – СПб., 2004. – 235 с.
2. Кочетова Ю. А. Психологическая коррекция детских страхов [Электронный ресурс] / Ю. А. Кочетова // Электронный журнал «Психологическая наука и образование». – 2012. – №1. – С. 1–14. – Режим доступа : <http://www.psyedu.ru>
3. Педагогические технологии воспитательной работы в специальных (коррекционных) школах I и II вида. В 2-х ч. Ч. 2. / под ред. Е. Г. Речицкой. – М. : Гум. изд. центр ВЛАДОС, 2009. – 389 с.
4. Шведовская А. А. Игра как диагностическое средство в психологическом консультировании / А. А. Шведовская // Психологическая наука и образование. – 2003. – № 1. – С. 23–43.

Основні проблеми випускників інтернатних закладів у сучасному суспільстві

Складні соціально-економічні і політичні умови, що склалися в Україні сьогодні, вимагають особливої уваги держави, соціальних служб, усіх громадян до тих категорій населення, які перебувають у складних життєвих обставинах. Особливо гостро питання соціального захисту та підтримки стоїть для випускників інтернатних закладів, адже після закінчення закладу, не маючи відпрацьованих і освоєних моделей соціально прийнятої поведінки, сформованих елементарних соціально-побутових навичок, колишнім вихованцям інтернатів дуже складно включитися у соціум [3].

Важливим аспектом соціальної інтеграції таких дітей є забезпечення соціальної та матеріальної основи їх життя після закінчення інтернатного закладу. Стаття 32 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» зобов'язує місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування гарантувати збереження житла дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і повернення його після завершення їх перебування в інтернаті. У разі відсутності такого житла місцеві органи влади у позачерговому порядку повинні забезпечити їх впорядкованим соціальним житлом. Допомогу в тимчасовому забезпеченні житлом визначеної категорії населення покликані надавати соціальні гуртожитки [1]. Проте чимало колишніх вихованців інтернату залишаються на вулиці, не маючи жодної можливості отримати пільгове житло.

Випускники шкіл-інтернатів часто стоять перед вибором – продовжувати навчання чи йти працювати. Часто такий вибір є очевидним на користь трудової діяльності, що пов'язане з матеріальними проблемами та відсутністю достатнього вибору навчальних закладів і спеціальностей, де б могли здобувати професію такі діти [3]. Гостро постають перед випускниками

інтернатів і юридичні проблеми, серед яких: незнання своїх прав; низька поінформованість про те, як вирішувати житлові та майнові проблеми; залежність від соціальних виплат; проблема оформлення документів щодо статусу дитини-сироти; отримання виплат у разі втрати годувальника тощо [2].

Через те, що за вихованців інтернату в закладі, здебільшого, все робить обслуговуючий персонал, після виходу із установи у них спостерігається несформованість навичок самостійного життя та невміння організувати власний побут. Це яскраво проявляється у невмінні готувати їжу, відсутності навичок влаштування особистого простору і т.д.

Нами окреслено тільки окремі, найбільш розповсюджені проблеми випускників інтернатних закладів, які ускладнюють їм життя у відкритому суспільстві. Крім того, вирішення потребують матеріальні проблеми таких дітей, труднощі працевлаштування, міжособистісних відносин, залежність від психотропних речовин, протиправна поведінка, проблеми зі здоров'ям тощо. Розробка конкретних технологій (форм, методів) соціальної роботи з випускниками інтернатних закладів, впровадження інноваційних методик у роботу служб, що працюють у цій сфері, інформування громадськості про нагальні потреби та складнощі соціальної інтеграції колишніх вихованців інтернатів – виступають перспективними напрямками соціальної роботи з даною категорією населення.

Література

1. Аналітичний звіт «Життєвий шлях випускників інтернатних закладів, дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей» / О.М.Балакірева, І. М. Чернін, О. М. Хмелевська та ін. – К.: Український Інститут соціальних досліджень ім. О. Яременка, 2010. – 106 с.

2. Вчимося жити самостійно / Ж. В. Петрочко, О. В. Безпалько, О. М. Денисюк та ін. - К.: ДПКСМ, 2002.

3. Капська А.Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей: [Навч. посібник]/ А.Й.Капська, І.В. Пеша. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 232 с

Формування мовленнєвого етикету молодших школярів у навчально-виховному процесі

Мовленнєвий етикет справедливо вважають культурним обличчям нації. Він втілює найтипівіші риси мовної поведінки людини в найрізноманітніших життєвих ситуаціях. Увібравши давні традиції, звичаєві приписи, мовленнєвий етикет українців є унікальною, універсальною моделлю їх мовної діяльності, що виявляється в системі стійких мовних виразів.

Проблема формування мовленнєвого етикету в психолого-педагогічному аспекті знайшла відображення у працях науковців Н. Бабич, С. Богдан, О. Даниленко, С. Дубовик, О. Корніяки, М. Стельмаховича, В. Шеломенцева та ін.

Саме в початкових класах закладаються основи ввічливості, прищеплюються добрі манери, вміння культурно поводитися у школі, вдома, на вулиці, в громадських місцях. Цілеспрямована, систематична робота над виробленням умінь, навичок і звичок мовленнєвого етикету передбачає: ознайомлення із засобами вираження вітань і прощань, ввічливістю і тоном мовлення, уміння вести себе зі співрозмовником і в колективі, засвоєння лексичних засобів тону та жестів під час зустрічі, прощань, різноманітних звертань тощо.

Завдання вчителя – виробити в дитини уміння і навички, які б відповідали вимогам етики, відображали культуру, нагромаджену суспільством у процесі його розвитку. Але ефективності вироблення в учнів таких навичок і звичок можна досягти тільки при умові правильного систематичного роз'яснення і практичного засвоєння норм мовленнєвої поведінки в органічній єдності із засобами мовленнєвої виразності. Це значить, що діти повинні засвоювати не тільки певний перелік правил культури поведінки, а й форми їх реалізації. Сама органічна єдність цих понять складає загальну суть культури мовленнєвих стосунків, яка диктується різними мовленнєвими ситуаціями (О. Корніяка, 1995, с. 87).

Займаючись вихованням мовленнєвого етикету, вчителі повинні більшого значення надавати не тільки словесним формам впливу і мовним правилам поведінки, а і роз'ясненню їх змісту та форм реалізації. Треба розуміти, що певні поняття, як-от: будь ввічливим, тактовним серед інших, поведься пристойно, культурно та ін., самі по собі ще нічого не дають. Треба, щоб учні розуміли зміст таких понять і відчували при цьому красу форми вираження їхнього змісту. Отож в учнів треба розвивати здібність яскраво, емоційно відгукуватись про зміст певної мовленнєвої ситуації.

Необхідність подолання зазначених недоліків висуває перед школою завдання: дати дітям знання та навички з мовленнєвого етикету у певній системі, які б базувалися на єдності таких складових частин у навчально-виховному процесі:

- зміст рекомендованих норм мовленнєвої поведінки в різних мовленнєвих ситуаціях;
- мовленнєві та рухові засоби виразності змісту мовленнєвої поведінки;
- практичне вираження змісту мовленнєвої поведінки.

Усі ці складові частини мають бути добре продумані, сплановані в загальну систему. Зміст пропонованих норм мовленнєвої поведінки може базуватися на елементарних правилах моральності, зокрема правил товаришування, правил дружньої товариської співпраці, правил чесної гри, змагань і особливо правил ввічливості (С. Дубовик, 2009).

Отже, дотримуючись правил мовленнєвого етикету, молодші школярі засвідчують свою вихованість, шанобливе ставлення, доброзичливість, уважність, привітність, прихильність, делікатність до співрозмовника.

Література

1. Дубовик С. (2009) Мовленнєвий етикет як складова культури спілкування молодших школярів. *Українська мова і література в школі, 1, 7–11*. (Dubovik S. (2009) Speech etiquette as a component of the culture of communication of junior schoolchildren. *Ukrainian language and literature at school, 1, 7-11*).

2. Корніяка О. (1995) Мистецтво гречності. Київ: Либідь. (Korniyaka O. (1995) The art of sacredness. Kyiv: Lybid).

Микита Глущенко

Науковий керівник – асист. Душкевич М.М.

Психологічний інцест як вид сімейного насилля

Тема насильства у психології, зокрема інцесту, досить довго залишалася табуованою та малорозкритою.

Дослідження інцесту та інцестуозних стосунків частково висвітлювалися в працях представників психодинамічного підходу, таких як: З.Фройд, К. Юнг, Н. Мак-Вільямс, П. Куттер, У. Віртц, В. Лейбін, С.Шерков та ін. Проблему інцесту як ненормативної сімейної кризи розглядали: Н.Оліфірович, І. Малкіна-Пих, В. Меновщikov, Е. Ейдемільлер та ін.

У сучасному світі існує хибне уявлення, про те, що інцест це рідкісне явище. Насправді даний феномен не є рідкісним, проте, про нього мовчать, про нього соромно говорити – навіть в індивідуальній терапії та терапевтичних групах.

Науковці розрізняють поняття психологічного та фізичного інцесту. **Фізичним інцестом** називають інтимний та статевий зв'язок між членами однієї сім'ї, наприклад між батьками і дітьми, між сиблінгами, або кровними родичами тощо. **Психологічний** сенс інцесту передбачає дії з сексуальним підтекстом, що відбуваються стосовно об'єкта інцесту для задоволення сексуальних потреб агресора, який емоційно пов'язаний з незалежною від нього людиною і є авторитетом для неї. Інцест не завжди включає сексуальний контакт або дотик, він може мати тільки психологічне підґрунтя, значення якого полягає в переживанні жертвою почуття здійсненого над нею насильства (наприклад, відверті розмови про секс, перегляд еротичних фільмів у присутності дитини; ситуації, коли дитина чує крики зі спальні батьків, чи коли вона бачить сам статевий акт)[3].

Підступність психологічного інцесту в сім'ї полягає в тому, що він неявний і на перший погляд може бути інтерпретований, як турбота, гіперопіка, симбіотична любов або ігнорування дитини. І багато хто з батьків навіть не підозрює, що інцестуозно спокушає власну дитину.

На думку І. Малкіної-Пих у сім'ях неусвідомлений страх розпаду сім'ї та змін у сімейній структурі призводить до

негнучкості сімейної системи, ригідності в розподілі сімейних ролей, норм і правил. Дослідниця стверджує, що психологічний інцест може бути виражений через явище «*парентифікації*», де діти функціонально стають батьками власним батькам. У такій сім'ї діти можуть *триангулюватися*—«включатися в трикутник», де, як правило, служать медіатором у стосунках дорослих, і тому стають і жертвами та співзалежними від ситуації в родині: їм відведена роль «утішників» або відповідальних за збереження сім'ї [2].

Головним наслідком дитячої сексуальної травми сучасні психотерапевти називають втрату базової довіри до себе і світу, сплутаність понять любов і секс; відбувається відторгнення інтимності та сексуального стимулювання, порушується власна сексуальна ідентифікація [1; 3].

Австрійський психоаналітик У.Віртц у книзі «Вбивство душі: інцест і терапія» особливу увагу приділяє феномену порушення фізичних і психологічних кордонів, як наслідок насильства, пережитого в дитинстві, в результаті якого травматичний досвід хроніфікується і може викликати глибокий розлад особистісної ідентифікації. Вторгнення тягне за собою порушення сприйняття власного тіла, що передбачає не тільки зміну позитивного ставлення до нього, а й спотворення тілесної експресії, стилю рухів тощо.

Висновок. Спираючись на теоретичні дослідження феномену інцесту, можна простежити диференціацію понять фізичного та психологічного інцесту, в якому останній характеризується як приховане психологічне насилля над дитиною, що впливає на порушення розвитку та ідентифікації особистості, її фізичних і емоційних кордонів.

Література:

- 1.Віртц У. Убивство душі: інцест і терапія/У.Віртц; пер.снем. – М.: Когито-Центр, 2014. – 293 с.
- 2.Малкина-Пых И. Г. Психологическая помощь в кризисных ситуациях/ И.Г.Малкина-Пых. – М.: Эксмо, 2005. – 960 с
3. Меновщиков В. Ю. Психологическое консультирование. Работа с кризисными и проблемными ситуациями/ В.Ю.Меновщиков. – М.: Смысл, 2005. – 182 с.

**Розвиток психологічної готовності вихователів
закладів дошкільної освіти до роботи
з обдарованими дітьми**

В умовах реформування освітньої галузі питання психологічної підтримки та розвитку обдарованих дітей набуває важливого значення, особливо в умовах дошкільного навчального закладу як одного з перших інститутів соціалізації дитини.

У наш час проблема обдарованості та підготовка кадрів для роботи з такими дітьми стала певною мірою популярною не лише у вузьких колах науковців, а й серед багатьох батьків. Усе це стимулює зацікавленість проблемою обдарованості, творчості, інтелекту, яка треба сподіватися, незабаром переросте у послідовну державну політику, спрямовану на пошук, навчання і виховання обдарованих дітей та створення закладів підготовки вихователів для роботи з обдарованими дітьми.

Проблему розвитку психологічної готовності різних категорій педагогічних працівників до професійної діяльності досліджували Л. М. Карамушка, О. С. Тарновська та ін., у системі післядипломної педагогічної освіти – О. І. Бондарчук, Л. М. Карамушка, Н. Л. Коломінський та ін.

Для створення в закладі дошкільної освіти комплексної системи роботи з обдарованими дітьми використовують розроблену вітчизняними психологами (С.Рубінштейн, Б.Ананьєв, Н. Лейтес, Б.Теплов та ін.) класифікацію дитячої обдарованості, яка містить чотири основних види обдарованості:

- загальна обдарованість (що стосується всіх сторін психологічного життя дитини); спеціальна обдарованість (що виявляється в якій-небудь спеціальній діяльності); актуальна або явна обдарованість (показник успішності, що вже наявний); потенційна або прихована.

Ключовою фігурою у створенні освітнього та виховного середовища, що сприяє розвитку творчої природи обдарованої дитини, є педагог.

Узагальнення підходів до структури психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців дошкільної освіти дозволило визначити такі її компоненти:

1) мотиваційно-орієнтаційний, що містить ціннісно-професійні орієнтації, основою яких є етика, ідеали, погляди, принципи, переконання, а також готовність діяти згідно з ними;

2) пізнавально-операційний враховує професійну спрямованість уваги, уявлень сприймання, пам'яті, здібностей, знань, дій, операцій та заходів, що необхідно для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності;

3) емоційно-вольовий компонент психологічної готовності містить почуття, вольові процеси, емоційний тонус, цілеспрямованість, наполегливість, ініціативність.

Отже, умовами розвитку психологічної готовності фахівців закладів дошкільної освіти до діяльності з обдарованими дітьми є: формування мотивації у вихователів до розвитку обдарованості у кожної дитини;

- отримання вихователями необхідних знань про психологічний зміст обдарованості;

- опрацювання ефективних прийомів і засобів діяльності з обдарованими дітьми;

- сприяння самопізнанню та самосприйняттю власної особистості, осягнення ролі вихователя обдарованих дітей тощо.

Проте, описані аспекти професійної освіти фахівців дошкільної галузі не є вичерпними, тому поглибленого вивчення потребує характеристика системи психологічної підготовки вихователів до роботи з обдарованими дітьми, що становить перспективу подальших досліджень у цьому напрямі.

Література

1. Веліканова А. П. Обдарована дитина – хто вона? / А. П. Веліканова // Психолог. – 2006. – № 42. – С. 18–21.

2. Робота з обдарованими дітьми / М. О. Володарська, А. І. Настенко, О. М. Півлаєва та ін. – Х. : Видавнича група «Основа», 2010. – 190 с.

3. Сологуб Н. Обдаровані діти: психологічні проблеми розвитку навчання і виховання / Н. Силогуб. // Психолог. – 2012. – № 2. – С. 12–14.

Педагогічні ідеї Б.Д.Грінченка в контексті оновлення сучасної освіти

Українське суспільство нині все більше звертає погляди на розвиток освіти, вбачаючи у ній потужний чинник відтворення духовних, інтелектуальних, продуктивних сил українського народу, вагому детермінанту оновлення усіх сфер громадського життя.

Соціально-політичні й культурні реалії сучасного життя засвідчують масове тяжіння громадян до національних духовних джерел, прагненням поцінувати і поширювати національні культурні надбання; затребуваними стають такі якості особистості, як громадянськість, патріотичність, жертвовність. Великого значення у їх формуванні набуває багатий досвід видатних представників української еліти: науковців, просвітителів, педагогів, серед яких одне з чільних місць посідає постать Бориса Грінченка, яка уособлює зразок безкомпромісного служіння українській національній ідеї.

Багатогранна спадщина вченого розкрита в наукових працях Н. Антонєць, А.Мовчун, А.Погрібного, К.В.Тимошенко та ін. Разом з тим питання актуалізації педагогічних ідей Бориса Грінченка в контексті сучасної педагогіки потребує детальнішої уваги. Звернення в сучасних умовах до цієї грандіозної постаті не тільки данина пам'яті славнозвісному співвітчизникові, а й об'єктивна необхідність нового прочитання його творчих напрацювань. Тож *метою* нашого дослідження є розкриття педагогічних ідей Б.Д.Грінченка в контексті оновлення системи вітчизняної освіти.

У своїх публіцистичних, педагогічних, літературних творах Б.Д.Грінченко розкрив найбільш важливі аспекти педагогічної науки та практики щодо цілей та завдань виховання; принципів, змісту та технологій навчання; ролі родини у вихованні дитини; професійної готовності вчителя до здійснення педагогічних функцій та багато інших. Безперечно, що свого часу ідеї просвітителя визначали «соціальну та педагогічну свідомість суспільства, були певним дороговказом у питаннях виховання

дітей, впливали на процес розвитку теорії та практики національного виховання» (Н.Антонець, 2008,с.144). Значною мірою ці ідеї не втратили своєї актуальності й сьогодні, більше того, вони набули нового забарвлення в контексті широкомасштабних процесів оновлення вітчизняної освіти.

Однією із ключових педагогічних ідей Б.Грінченка, яка нині набуває особливої актуальності, є ідея щодо національного виховання, обов'язковими складовими якого, за твердженням педагога, має стати народність, гуманізм, демократизм, національні цінності, тобто забарвлення навчально-виховного процесу національним колоритом.

Важливою тезою, що знаходить реальне втілення в сучасних процесах реформування освіти, є заявлені Б.Грінченком цілі виховання підростаючого покоління, які, на його думку, «мають бути пов'язані з розвитком особистості та ґрунтуватися на комплексному, систематичному вивченні педагогом природи дитини на тлі різноманітних життєвих ситуацій» (А.Мовчун, 2010, с.47). Педагог переконаний, що становлення учня має носити цілеспрямований і безперервний характер, оскільки дитина знаходиться в процесі постійного розвитку всіх її сфер – інтелектуальної, емоційної, фізичної. Саме ця динамічність особистості і має визначати засоби діяльності педагога, що, суголосно з ідеями Нової української школи, є тими цілями виховання, в основі яких - орієнтація на розвиток особистості дитини.

Література

1. Антонець Н. Б. (2008) Грінченко Борис Дмитрович. *Енциклопедія освіти*, голов. ред. В. Г. Кремень ; редкол.: І. Д. Бех, О. В. Сухомлинська, П. І. Рогова (с.144-145). Київ: Юрінком Інтер (Antonets N. B. (2008) Grinchenko Boris Dmitrievich. Encyclopedia of Education, Heads. edit V.G. Kremen; Editorial: I. D. Bech, O. V. Sukhomlynskaya, P. I. Rogova (p.144-145). Kyiv: Yurinkom Inter).
2. Мовчун А. (2010) Борис Грінченко: феномен великого трударя. *Дивослово*, 5, 44–49 (Movchun A. (2010) Boris Grinchenko: The phenomenon of a great worker. *Divosolov*, 5, 44-49)

**Гуманітарна складова транскордонного співробітництва
Українського товариства Червоного Хреста в 1918-1920рр.**

Прагнення України бути визнаною в Європі чітко визначено в історії нашого народу. Саме підтримка визвольних змагань Українського народу в 1917-1920 рр. з боку європейських держав дала змогу українцям засвідчити себе Європі, і підтвердити транскордонне співробітництво на рівні держав, через співпрацю недержавних організацій.

Налагодження відносин розпочалось із переговорів представника Головної Управи Українського Червоного Хреста Мазуренка з представниками комітетів Англії, Франції, Данії, США про організацію для України гуманітарної допомоги. Для більш тісного співробітництва у 1919 р. було засноване закордонне бюро Українського Червоного Хреста. З метою досягнення успіхів на міжнародній арені, було призначено Л. Бачинського представником Українського Товариства в комітет Міжнародного Червоного Хреста, а також представників Товариства в провідні європейські держави: Італію - лікаря Філіпченка, в Туреччину - лікаря Волоніна, в Польщу - лікаря Попеля, в Німеччину - лікаря Холодного. Також вдалося добитися ділового визнання з боку Женевського Центрального комітету [1, с. 133].

Уже 14 вересня 1919 р. Кам'янець-Подільський відвідав уповноважений Інтернаціонального Червоного Хреста добродій Мантандан, який запевнив, що зробить усе, аби допомогти Україні [2, с.126]. Наприкінці вересня 1919 р. на станцію Гусятин прибув перший санітарний потяг, посланий Женевським комітетом Інтернаціонального Червоного Хреста для допомоги українському населенню. В той же час до Могилів-Подільського прибула місія Червоного Хреста з Женеви та привезла значну партію медикаментів та медичного обладнання. Відчутну медичну допомогу УНР надав Американський Червоний Хрест. З США було прислано для потреб поранених козаків 6 вагонів медикаментів [2, с. 128].

У середині жовтня 1919 р. до Кам'янця прибула місія Польського Червоного Хреста в складі добродіїв Ковнацького, Маркевича, Шашкевича аби зустрітись із міністром здоров'я і опіки Одриною. Польська делегація запропонувала, щоб у Варшаві постійно перебував представник Українського Червоного Хреста [3].

Було налагоджено співпрацю з Австрійським Червоним Хрестом. В середині жовтня лікар Я.Окуневський повідомив Головну Управу, що за рішенням керівництва Західної області УНР у Відні з допомогою Австрійського Червоного Хреста було сформовано дві санітарні місії для Галичини. Одну місію було направлено в Наддніпрянську Україну [2, с. 133].

Значна увага приділялась санаторному будівництву. Місія Інтернаціонального Червоного Хреста звернулась до керівництва Укрхреста з пропозицією створити на Поділлі санаторій для хворих легеневиими хворобами. Зазначаючи, що Подільське повітря за своєю цілющистю прирівнювалось до повітря Швейцарських Альп. Санаторій мав бути українським, а обслуговуючий персонал - швейцарським. Прибутки ділили порівну. Проте політичні перипетії не дозволили втілити в життя усі позитивні напрацювання [4].

Список літератури:

1. Івченко Л. Український Червоний Хрест в Києві (1941-1942) / Л.Івченко // Матеріали до історії Української Медицини - Чикаго: Видавництво УЛТПА, 1988. Т.2.-С.132-151.
2. Кармалюк С. Червоний Хрест: український вимір / С. Кармалюк – Чернівці.: Золоті литаври, 2008.-148 с.
3. Окіпнюк В. Діяльність місії польського товариства червоного хреста в Україні у листопаді 1919 р. - квітні 1920 р. [Електронний ресурс] / В. Окіпнюк – Режим доступу:http://history.org.ua/JournALL/mo/mo_2011_20/14.pdf
4. Кармалюк С. Організація недержавної соціальної опіки в Українській Народній Республіці [Електронний ресурс] / С. Кармалюк – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_

Роль музичного стилю у хоровому виконавстві

Сучасний хоровий репертуар охоплює найбільшу кількість історичних епох, порівняно з іншими видами музичного виконавства. У програмах концертів будь-якого академічного хорового колективу можна зустріти твори від XVI століття до наших днів. У цьому зв'язку актуалізується проблема розуміння майбутніми хормейстерами стилю виконання того чи іншого хорового твору.

Музичний стиль несе певний соціально-естетичний зміст, виникає як результат сприйняття, синтезування та творчого перетворення багатьох принципів, властивих попередньому розвитку музичної культури або значної її частини. Зведення музичної культури на нову, більш високу ступінь розвитку є одним з найважливіших засобів, які дають право новому напрямку в мистецтві називатися епохою або стилем [2, 37].

Усвідомлення виконавцем закономірностей використання різних модифікацій темпу, динаміки, штрихів, тембру, характеру фразування є необхідною умовою художньої інтерпретації. Але всі ці елементи виконавської виразності реалізуються в рамках певного стилю, бо кожен твір представляє собою не окреме явище, а елемент або частку цілої інтонаційно-стилістичної системи у мистецькому житті певної епохи. У цій частці, як у мікросмосі, відображаються не тільки стилістичні ознаки сусідніх за часом музичних явищ, але й характерні особливості конкретної історичної епохи в цілому.

Питання виконавського стилю у сучасному хоровому мистецтві пов'язані з професійними завданнями вокально-хорової роботи у колективі: дикцією, темпом, ритмом, фразуванням, тощо. Усе це пояснює значну увагу хормейстерів до роботи над стильовим аспектом виконання хорових творів. Проте, для того, щоб вирішувати такі аналітичні завдання, необхідно володіти інформацією, слуховими уявленнями, образними враженнями про основні стилі світової музичної культури.

У виконанні певного хорового твору диригент повинен вміти використати стильові прийоми і засоби, які визначаються специфікою хорового виконавства та реалізувати їх в процесі виконавської інтерпретації.

До *загальних* засобів відтворення виконавського стилю належать темп, агогіка, динамічні відтінки, штрихи, фразування, засоби досягнення і розподілення кульмінацій (збільшення напруги, тощо), спосіб початку і завершення твору, лінійний чи драматичний спосіб виконання, театральність, персоніфікованість виконання.

До *спеціальних* виконавських засобів належать манера звуковидобування, тембр, різні засоби використання голосу в залежності від регістру і теситури, цезури або «ланцюгове» дихання, ясна або знівельована дикція, виразна подача літературного тексту, звукоутворення (об'ємне чи пласке звучання), міра легато при переході від одного звуку на інший тощо.

Для відтворення вказаних засобів виконавського стилю диригент має володіти знаннями з хорознавства, історії музики, технікою диригування, сукупність яких забезпечує відтворення власного виконавського бачення, передає хору індивідуальну концепцію інтерпретації хорового твору.

У висновках доцільно зазначити, що правдиве відтворення художнього образу, творчого задуму композитора можливе лише за умови дотримання керівником і виконавцями хору відповідного виконавського стилю.

Література

1. Пазовский А.М. Записки дирижера. – М.: Музыка, 1968. – 186с.
2. Цукерман В.А. Анализ музыкальных произведений: Простые формы. – Москва: Музыка, 1980. – 296 с.

Ганна Грамчук

Науковий керівник – доц. Л.В.Мафтин

Павло Чубинський як видатна постать українознавства

Цього року Україна відзначає 180-річчя від дня народження одного з визначних діячів української науки Павла Платоновича Чубинського, людини з великими історичними заслугами. Широкому загалу він відомий як автор гімну України, поет, фольклорист, етнолог. В історії розвитку українознавчої науки його постать займає почесне місце, оскільки він є організатором вивчення культури українського народу в складних умовах її переслідування, автором ґрунтовних українознавчих розвідок (О.Є.Гомотюк, 2011, с.128).

Творча спадщина П.Чубинського знайшла різнобічну оцінку вчених кінця XIX ст. - початку XX ст. (О.Кистяківський, М.Сумцов, О.Русов, Ф.Вок) та ін.. Життєвий і творчий шлях видатного українця є предметом дослідження сучасних вітчизняних науковців: О.Остапенко, О.Рутковська, Г.Скрипник, Ю.Хорунжий, Д.Чередниченко та ін..

Та належного осмислення ще потребує українознавчий аспект діяльності видатного вченого, аналіз його творчої спадщини в контексті завдань сучасного українознавства. Тож *метою* нашого дослідження є розкриття внеску Павла Чубинського в розвиток українознавчої науки.

Діяльність вченого багатогранна: юрист, соціолог, перекладач, режисер, педагог, активний громадський діяч. Саме йому українознавство завдячує виданням ґрунтовних семитомних «Праць етнографічно-статистичної експедиції у Західно-Руський край», створенням Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, яке стало предтечею української академії наук. Федір Вовк, учень і соратник Павла Чубинського, справедливо зазначав: «слід, залишений ним в етнографії України, такий великий, заслуги його такі значимі, що їх вистачило б і на кількох професійних вчених» (І.Шаров, 1999, с. 462).

Суспільно-політичне життя України XIX ст., на тлі якого розгорталась творчість вченого, було позначене активною протидією групи свідомих громадських діячів, науковців

асиміляційному тиску, дискримінації українців, нівеляції їх мовно-культурної самобутності. Павло Чубинський силою наукової аргументації також виступив на захист української ідентичності. Зібрані ним пам'ятки української фольклорно-етнографічної культури стали своєрідними маркерами етнічності: увиразнювали Україну в межах її етнічних кордонів, мовній окремішності, звичаєво-обрядовій, матеріально-духовній культурі в її регіональному розмаїтті.

Особливу увагу вчений звертає на вивчення прикметних рис української ментальності, характеру. Роблячи зіставлення ментальності українців і росіян, дослідник указує на істотну різницю в характері цих народів, яка зумовлена відмінністю природно-екологічних, історичних умов і антропологічних характеристик. Цінними для українознавства є й зібрані Павлом Чубинським статистичні матеріали про територіальне розселення українців, що дає можливість чітко окреслити власне українські етнічні землі, частина з яких нині опинилася поза межами державно-адміністративних кордонів своєї материзни.

Активна громадська позиція Павла Чубинського, його патріотизм, інтелектуальна праця є прикладом служіння національній справі, своєму народу. Творча спадщина вченого є взірцем наукових досліджень і вагомим внеском в об'єктивні дослідження української національної культури.

Література

1. Гомотюк О.Є, Склярова О.М. Роль наукових товариств Наддніпрянської України у поширенні українознавчих ідей (2011). *Історія українознавства: навч. посіб.*, П.П.Кононенко (ред.), (с.123-133). Київ: «Академвидав», (Gomotiuk O.Ye., Sklyarova O.M. The role of scientific societies of the Dnieper Ukraine in the dissemination of Ukrainian-speaking ideas (2011). History of urology: teaching staff., P.P.Kononenko (ed.), (P.123-133). Kiev: "Akademvidav").

2. Шаров І. (1999). Чубинський павло Платонович. *100 видатних імен України*. (с.458-462). Київ: Альтернативи, (Sharov I. (1999). Chubinsky Pavlo Platonovich. 100 prominent names of Ukraine. (p.458-462). Kyiv: Alternatives).

Чайлдфрі як альтернативна форма сучасної сім'ї

Сучасне суспільство дуже відрізняється від попереднього: економічно, політично, соціально, психологічно. Зміни, які сьогодні відбуваються у світі, не могли не торкнутися і сім'ї. Сучасна психологічна наука, поряд із традиційною сім'єю, виділяє ряд альтернативних форм шлюбу та сім'ї. Кожен із цих типів може існувати у чистому вигляді, але і може поєднувати ознаки кількох типів.

Термін «чайлдфрі» виник у 70-х роках ХХ століття у США. У цей період у США відбувався процес емансипації жінок, починався активний феміністичний рух, жінки активно відстоювали свої права.

Однак зауважимо, що ідеї чайлдфрі не є абсолютно новими, як вважають більшість дослідників цього феномену. Ще у античності мали місце погляди щодо негативного ставлення до народження дітей. І, більш того, їх розділяли такі відомі філософи як Софокл, А. Шопенгауер, Г. Гейне.

О.А. Лукасевич, А.Р. Мітіна зауважують, що канадський соціолог Дж. Віверс осіб, які хочуть бути вільними від дітей, поділяє на два типи: реджектори – це ті особи, які мають відразу до дітей та самих процесів вагітності й пологів; аффексьонадо – особи, які хочуть жити безтурботним бездітним життям, використовуючи його на подорожі, розваги тощо [1].

На думку психолога В.І. Чубарової [3], найчастішими мотивами чайлдфрі можуть бути такі: несформованість або відсутність потреби мати дітей, відсутність бажання продовжувати рід, наявність певних страхів, що пов'язані із процесом вагітності та пологів, негативне ставлення до дітей, наявність дитячих травм, відсутність любові до батьків, проблеми у стосунках із ними, гедонізм, індивідуалізм, бажання мати власну свободу, небажання піклуватися про дітей, жертвувати своїми силами заради них, потреба у професійному зростанні, мотивація до соціального успіху, бажання жити

заради себе, виправдання бездітності, яке може характеризуватися тим, щоб не народжувати дітей у складний час, страх бути поганими батьками, страх відповідальності, фокусування уваги на перенаселенні планети чи виснаженні ресурсів землі, негативні соціально-економічні та політичні умови у країні тощо.

До вищезазначених науковці Л.О. Шевченко, Ю.В. Кобікова та ін. [2] додають ще і такі мотиви: бажання мати більш економічно стабільне життя, потреба у створенні сім'ї, в якій подружжя пара сконцентровує увагу один на одному, бажання уникнути пологів.

Зауважимо, що чайлдфрі, як і будь-який феномен, має свої недоліки та переваги. До недоліків відносять: зниження темпу розвитку та дозрівання особистості, формування егоцентризму та егоїзму, дратівливість, нетерплячість, «зіпсований характер», патологічне захоплення тваринами, як заміна об'єкту піклування тощо. До переваг чайлдфрі належать: ліпша економічна ситуація в родині, наявність більшої кількості часу, більше можливостей для самореалізації, відсутність негативних переживань, пов'язаних із вихованням дітей, можливість приділити більше часу партнеру тощо.

Відповідно, можемо узагальнити, що феномен чайлдфрі, який визначається небажанням подружжя мати дітей, при наявності можливості їх мати, не є новим у сучасній науці. Чайлдфрі, як і будь-яке соціально-психологічне явище, зумовлене певними мотивами, характеризується певними перевагами і недоліками.

Література :

1. Лукасевич О.А. Психологічний аналіз феномену чайлдфрі / О.А. Лукасевич, А.Р. Мітіна // Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». – 2016. - № 2 (10). - С. 81-86.
2. Шевченко Л.О. Гендер у психологічних та соціологічних дослідженнях: Навч. посібник / Л.О. Шевченко, Ю.В. Кобікова та ін. - К., 2015. - 148 с.
3. Чубарова В.І. Феномен «чайлдфрі» як свідомий вибір життєвої позиції жінок сучасного суспільства / В.І. Чубарова // Науково-прикладні аспекти сучасної психології. I Всеукраїнська Інтернет (он-лайн) конференція для студентів, аспірантів та молодих учених (28 жовтня 2016 року). - Маріуполь, 2016. - С. 80-82.

Роксолана Григоряк

Науковий керівник – доц. А.А.Предик

Особливості формування інтелектуальних умінь молодших школярів під час роботи з комп'ютером

XXI століття – століття високих комп'ютерних технологій та електронної культури, коли інформація стає стратегічним ресурсом розвитку суспільства, а знання – предметом відносним і ненадійним, бо швидко застарівають і вимагають в інформаційному суспільстві постійного оновлення та потребу вчитися впродовж життя. Тому важливим є завдання розвитку інтелектуальних здібностей дітей, виховання в них здатності до самонавчання. Вирішення цього питання стає можливим при втіленні нових технологій і методів освіти, що активно застосовують останні інновації в галузі інформаційних систем і технологій, які базуються на досягненнях в галузі штучного інтелекту (І. Галаган, 2013, с.33).

Аналіз вітчизняної та зарубіжної психологічної літератури показує, що вивченню наукової проблеми психолого-педагогічного забезпечення розвитку інтелекту в молодшому шкільному віці приділялося багато уваги науковців, педагогів та вчителів-практиків. Процеси становлення мислення в молодшому шкільному віці досліджували Л.А.Венгер, В.В. Давидов, О.К. Дусавицький, Д.Б. Ельконін, М.М. Поддяков, В.В. Рєпкін, В.В. Рубцов, Л.І. Фомічова та ін.

Інтелектуальні вміння посідають важливе місце в навчальній роботі учнів початкової школи, оскільки без оволодіння ними на початку навчання неможливо ефективно продовжувати засвоєння нових знань у старших класах. Очевидно, що сучасна освіта – це безперервний процес, а роль учителя в цьому процесі – стати координатором інформаційного потоку. Безумовно, що всебічна комп'ютеризація відкриває нові, ще не досліджені варіанти навчання. Сучасне уявлення про роботу за комп'ютером як про творчу діяльність, що вимагає, поряд із логічним і системним мисленням, здатності мислити винахідливо й продуктивно, орієнтує викладання інформатики в початковій школі на розвиток умінь розмірковувати логічно, й водночас фантазії та творчої уяви; стійкої уваги; вміння спостерігати, порівнювати, класифікувати за однією або

декількома ознаками; прийомів логічного мислення і вміння застосовувати ці знання [3].

Особливість організації навчального процесу полягає в тому, що підготовка до вивчення нового матеріалу, ознайомлення з ним та закріплення відповідних знань, умінь і навичок здійснюється через виконання учнями системи вправ, які вчитель ілюструє за допомогою презентації. Всі етапи уроку взаємопов'язані. Наприклад, це можна запропонувати здійснювати за допомогою казкового героя – пінгвіна Windows, який супроводжує дітей протягом усього уроку, пропонує їм виконати завдання і вправи, необхідні для успішного засвоєння матеріалу (О. Коршунова, 2011, с.7). Завдання при роботі з комп'ютером у процесі навчання сприяють розвитку мовлення; виховують інтерес до процесу навчання; формують загальнонавчальні уміння і навички; розвивають теоретичне мислення, формують уміння працювати з цифрами і геометричними фігурами, орієнтуватися на площині і у величинах; розширюють словниковий запас і знання про навколишній світ (С. Шевченко, 2016).

Отже, процес розвитку інтелектуальних здібностей учнів – тривалий і трудомісткий. Його ефективність залежить від використання і вмілого поєднання різноманітних класичних і новітніх форм роботи, від володіння вчителем сучасними методами педагогіки, уміння діагностувати рівень сформованості інтелектуальних здібностей. Застосування інформаційних технологій дає змогу інтенсифікувати процес навчання, зробити його більш динамічним, збагатити зміст навчання, а разом з тим – інтелектуальні вміння школярів.

Література

1. Галаган І. (2013) Використання ІКТ у початкових класах. *Початкова школа*, 2, 33-34. (Galagan I. (2013) Use informatively communication technologies in initial classes *Initial school*, 2, 33-34.)
2. Коршунова О. (2011) Кроки до інформатики. Шукачі скарбів. *Початкова освіта*, 36 (612), 6-9. (Korshunova O. (2011) Kroki to the informatics. Shukachi. *Primary education*, 36 (612), 6-9.)
3. Шевченко С. (2016) Робота за програмою кроки до інформатики. Шукачі скарбів. *Поч.школа*, 1, 20-24. (Shevchenko S. (2016) Work on the program steps to the informatics. Shukachi. *Initial school*, 1, 20-24.)

Родоцентричне виховання дошкільника

Коріння історії української родини сягає в сиву давнину.

Рід мав спільне майно – рілля, ловецькі терени, стада худоби, вів спільне господарство під проводом свого старшини. Це була суспільна група – невелика, але дуже суцільна, злучена кровними зв'язками й спільними інтересами. За своїх членів рід солідарно заступався і обороняв їх. Поряд з великими родами з'являлися й малі індивідуальні сім'ї, кількість яких наприкінці XVIII ст. різко зросла [1].

З давніх-давен українці розглядали сім'ю і рід як святиню, а виховання дітей – як святий обов'язок батьків. Тому мали свої опікувальні божества Рід і Рожаницю – уособлення роду, єдності нащадків одного предка, утвердження необхідності продовження людського роду. Рід мав свої традиції, шанував предків і в цій пошані виховував молоде покоління.

Українська родина будувала своє життя в тісній єдності зі своїм народом. Любов до рідної землі, до віри пронизувала всі ділянки родинного життя. Через коліскову пісню, народну думу, через дитячу молитву за Україну, а найперше з розповідями про жертвні та героїчні вчинки тих, хто боровся за нашу незалежність, входило в душу дитини почуття патріотизму, любові до рідного краю. Це також об'єднувало батьків, увесь рід – на основі єдності громадських прагнень.

Основу виховання у дохристиянський період становило успадкування юною зміною набутого попередніми поколіннями суспільно-історичного досвіду через засвоєння і дотримання народних традицій. Виховними засобами служили вироблені народом педагогічні принципи, за допомогою яких дітей безпосередньо залучали до життя роду, племені: до праці, до участі в святах, до виконання обрядів, ритуалів, до різних видів мистецтва та художніх промислів, до військової справи. Свідченням ефективності такої педагогіки є збереження життєдіяльності й самобутності народу.

Наші предки підсвідомо сприймали істину, висловлену згодом К. Ушинським про те, «...що зовсім не байдуже для

духовного розвитку дитини, якою мовою вона говорить у дитинстві» [2]. Рідну культуру і мову дитина «сама брала» в родині, як, зрештою, і всі інші цінності, в процесі практичного життя «як губка» вбирала все, що бачила і чула вдома. «Де згода в сімействі, де мир і тишина, щасливі там люди, блаженна сторона...», – так висловив це прагнення І. Котляревський. Звідси і культ подружньої вірності, що проходить лейтмотивом у всій історії нашої культури.

Дитина, вихована в нормальних родинних умовах, не уявляла собі майбутнього життя поза сім'єю, формувала в собі духовну потребу в ній. Шляхом практичного засвоєння таких чеснот, як любов до батьків, родинна злагода, почуття кровного зв'язку, згуртованості всіх членів родини, духовний потяг до рідного дому, до рідної культури і мови вона виробляла прагнення і природну потребу творити свою майбутню сім'ю за зразком тієї, з якої вийшла сама.

Особливості впливу на формування особистості дитини досліджували: Божович Л. М., Ващенко Г. Г., Костюк Г. С., Кононко О. Л., Люблінська Г. О., Мухіна В. С., Немов Р. С., Киричук О. В., Поніманська Т. І., Шапко Л. М. та ін.

Становленню здорової особистості сприяє відродження традиційного укладу малої української сім'ї та розвиток психологічної культури її членів.

Оскільки процес формування особистості підпорядкований динамічним зовнішнім умовам, то очевидно, що з кожним новим поколінням характерологічні особливості дітей щоразу інші. Це пояснюється зростаючою кількістю дітей у дошкільних закладах, у яких спостерігаються різні прояви характеру, що відображає різні особливості виховного впливу сім'ї та складає життєву спрямованість особистості.

Література

1. Лук'яненко О. В. Родоцентрична педагогіка: історико-теоретичні розвідки / О. В. Лук'яненко. – Полтава : Друкарська майстерня, 2008. – 66 с.
2. Ушинський К. Д. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / К. Д. Ушинский ; под ред. А. И. Пискунова [и др.]. – М. : Педагогика, 1974.

Вплив сім'ї на формування моделі агресивної поведінки дітей дошкільного віку

У сучасному науковому та, загалом, суспільному дискурсі все більшої актуальності набуває проблема булінгу, особливо, що стосується дитячого й молодіжного середовища. Саме тому з метою дослідження способів запобігання, боротьби та розпізнавання чинників даного феномену важлива проблема впливу родинного середовища на формування моделі агресивної поведінки дітей. Дослідники, які займаються проблемою дитячої агресії, виділяють ряд параметрів виховних впливів батьків, які спричиняють формування агресії в дитячому віці. Сюди належить холодність, жорстокість, відсутність контролю за дітьми з боку батьків, а також суворі покарання, що сприяють підвищенню рівня дитячої агресивності. До агресивної поведінки можуть привести як особистісні особливості людини, так і специфіка середовища, у якому вона перебуває.

Проблема агресивності дітей стосується питання методів впливу, в тому числі наслідків застосування суворих покарань, до яких відносять не тільки використання фізичної сили стосовно дитини, але і психічні покарання – образа, критика, словесні погрози тощо. Л. Ерон виділяє такі форми жорстокого поводження з дітьми: фізичне, сексуальне, психічне (емоційне) насилля і зневажання основних потреб дитини (моральна жорстокість). Таке ставлення, у тому числі і моральна жорстокість (відсутність з боку дорослих елементарної турботи, нехтування її потреб), призводить до розвитку агресивності у дитячому віці [1].

Д. Олвеус визначив основні параметри впливу батьків на формування агресивної поведінки дітей, а саме: негативізм матері відносно дитини; терпляче (лояльне) ставлення матері до проявів дитиною агресії стосовно однолітків і членів сім'ї; використання силових дисциплінарних методів впливу на дитину; рівень активності та вибуховості дитини [2]. Дослідникам вдалось установити, що існує кореляційний зв'язок між негативним ставленням матері до своєї дитини,

застосуванням строгих покарань, а також між темпераментом дитини та поблажливістю до її агресії з боку матері. Найбільший вплив на дитячу агресивність має негативне, відчужене, байдуже ставлення матері до дитини, що поєднується з поблажливістю до її агресивних проявів.

Дж. Паттерсон запропонував своє пояснення впливу негативних сімейних взаємин на агресивну поведінку дітей, що отримало назву «моделі примусу» [1; 2]. Непослідовність батьків у застосуванні методів впливу на дитину – вони то поблажливо ставляться до агресивних проявів дитини, то, несподівано для неї, строго карають за те, що минулого разу ними не засуджувалось, – а це призводить до засвоєння дитиною тактики відстоювання своїх інтересів за допомогою непокори батькам. Батьки ж, зустрічаючи опір з боку дитини, відмовляються від своєї початкової вимоги, чим неприйнятна поведінка дитини підкріплюється. Якщо і надалі спроби батьків вплинути на дитину будуть невдалими, це призведе до закріплення у неї таких форм поведінки, як непоступливість та непокора, які будуть поширюватись не тільки стосовно батьків, але й переноситись на взаємини з іншими людьми. Дитина і з іншими людьми буде поводитися так, щоб змусити їх робити те, що вона хоче, буде прагнути нав'язати свою думку, що призведе до зростання агресивності дитини.

Отже, вплив на рівень агресивності дитини має не лише брак спілкування з батьками, а і поблажливий стиль виховання, вседозволеність і відсутність контролю за дітьми з боку батьків, так і надто суворі покарання сприяють підвищенню рівня агресивності дитини. Ці фактори є визначальними у формуванні агресивної поведінки дітей дошкільного віку.

Література

1. Васильєва О. Жорстоке поводження з дітьми. Профілактика та уникнення / Оксана Васильєва // Психолог. – 2010. – № 35/36. – С. 8–11.
2. Магола О. Дитинство без насильства : батьк. збори / Олена Магола // Психолог. – 2012. – № 11/12. – С. 90–92.

**Емоційне ставлення до навчання – ключова
проблема сучасної шкільної освіти**

Проблема емоційного ставлення до навчання набуває в наш час надзвичайної актуальності, адже емоції - найголовніша характеристика особистості і відіграють визначальну роль у її житті. З появою нових інформаційних технологій вона ще більше ускладнилась, оскільки сучасні школярі віддають перевагу іграм і соціальним мережам, мало приділяють уваги навчанню, хоча саме воно є провідним видом діяльності в їхньому віці. Тому питання емоційного ставлення учнів до навчання, його взаємозв'язок з їх пізнавальною діяльністю вимагає додаткової уваги як учених, так і працівників освітньої галузі.

Педагогічна наука і шкільна практика підтверджують, що найбільш успішно навчання учнів здійснюється за умови їх позитивного ставлення до набуття знань і оволодіння життєво важливими компетенціями. На формування базових особистісних якостей та готовності дитини до систематичного навчання саме через його емоційно-ціннісний аспект орієнтує педагогів і Концепція нової української школи.

Проблема емоційного навчання була предметом дослідження психологів і педагогів І.Беха, В.Давидова, Д.Ельконіна, О.Киричука, С.Максименка, В.Моляко, В.Сухомлинського, Н.Гализіної, О.Чебикіна та ін.

Емоційне ставлення до навчання - це компонент пізнавальної позиції школяра, що виражає його особистісне ставлення до процесу навчання, формування якого є ключовим завданням вчителя. А тому на сучасному етапі педагогам варто прагнути утримувати інтерес молодшого школяра, використовуючи методи і засоби, підібрані з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей кожної дитини. Тоді учням буде властива радість пізнання, позитивне, відповідальне, усвідомлене емоційне ставлення до навчання, висока

працьовитість, яскраво виражена завзятість і наполегливість знаходити власні шляхи розв'язання освітніх завдань [1].

Навчальний матеріал засвоюється легше і надовго зберігається у пам'яті учня, якщо його засвоєння емоційно забарвлене і відчуте дитиною. Це можливо за таких умов:

1. Наявність позитивного ставлення до школи в цілому.
2. В учня сформовані здорові взаємини з однолітками і вчителем.
3. У навчальній діяльності відсутня конкуренція (суперництво), панує атмосфера співпраці і взаємодопомоги, порівняння учня з самим собою «вчорашнім», який розуміє власне просування вперед, а не з однокласниками.
4. Процес пізнання викликає в учня позитивні почуття, досягнення результату сприймається як суб'єктивне відкриття нового знання.
5. Наявність розумової розкутості, зумовленої відсутністю страху допустити помилку і бути за неї покараним.
6. Усвідомлення школярем своїх можливостей, відчуття радості від своїх інтелектуальних перемог.
7. Пізнавальна діяльність викликає прагнення до самостійного пошуку знань, який доставляє радість учневі.
8. Наявність рефлексії почуттів, яка передбачає розуміння причин свого емоційного стану [2].

Отже, аналіз пізнавального процесу й освітньої діяльності учнів повинен спрямувати зусилля педагога на формування сприятливої атмосфери та правильної організації навчального процесу для створення позитивного емоційного ставлення їх до навчання.

Література

1. Кузнецов М. А. (2015) Психічні стани у процесі навчально-пізнавальної діяльності. – Х.: ХНПУ. (*Kuznetsov MA (2015) Mental states in the process of educational and cognitive activity. - Kh. KhNPU*).
2. Малихіна О. В. (2002) Мотивація учіння молодших школярів. – К.: Навч. Книга. (*Malikhina O.V. (2002) Motivation of studying of junior pupils. - K.: Teach book*)

Валентина Дідик
Науковий керівник – проф. Федірчик Т.Д.

Управління освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти на засадах адаптивного підходу

Щоб відповідати високим стандартам і вимогам нової епохи, сучасній людині необхідні знання в широкому спектрі галузей, вона повинна вміти засвоювати все нові й нові способи та види діяльності. Сучасна школа має створювати умови для саморозвитку, самоствердження, самореалізації особистості. Реформування освітньої галузі в Україні зумовлює необхідність модернізації системи управління освітою для реалізації.

Метою загальної середньої освіти сьогодні залишається забезпечення всебічного розвитку особистості шляхом навчання та виховання, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях і принципах науковості, системності, інтерактивності.

Реалізація мети та завдань, які сьогодні стоять перед освітою, багато в чому залежить від активності та професіоналізму менеджерів освіти.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури свідчить про те, що проблема ефективного управління навчально-виховним процесом у закладах загальної середньої освіти, спрямованого на формування конкурентоспроможного випускника, актуальна та стратегічно важлива.

За твердженням учених, управління освітнім закладом можна визначити як цілеспрямовану взаємодію керуючої та керованої підсистем щодо регулювання освітнього процесу з метою переведення його на більш високий якісний рівень (Л. Даниленко, Л. Карамушка, 2003).

Проблемі управління в системі освіти присвячені праці таких учених, як Г. Єльнікова (науково-методологічні основи адаптивного управління освітою), В. Маслов, М. Кириченко, В. Олійник (закономірності наукового управління закладами освіти), О. Касьянова, О. Моїсєєв (якість управління школою).

На сучасному етапі існують різні види управління, серед яких виокремлено адаптивне. Питання цього підходу вивчали

П. Третьяков, С. Мітін (адаптивне управління педагогічними системами), Л. Фесик, Т. Шамова, Т. Даниденко (управління навчальним процесом в адаптивній школі).

За визначенням Г. Єльнікової, адаптивним управлінням визначено «процес взаємовпливу, що викликає в освітньому процесі взаємоприспосовування поведінки суб'єктів діяльності, яка забезпечується спільним визначенням реалістичної мети з наступним поєднанням зусиль і самоспрямуванням дій на її досягнення» (Г. Єльнікова, 2009, с. 50).

Нам імпонує такий підхід до визначення адаптивного управління, тому що він ґрунтується на взаємних інтересах людини й навколишнього середовища та його вимог. Саме таке трактування цього поняття може пояснити, як буде відбуватися нетрадиційне управління, спрямовано на розвиток людини і суспільства в цілому.

Адаптивне управління в системі навчального закладу нами розглядається як цілеспрямоване, системне управління, що ґрунтується на відкритій взаємодії учасників управлінського процесу і спрямоване на досягнення кінцевого результату у нестабільній ситуації. Головна мета адаптивного управління – підтримка внутрішньої стабільності системи в умовах постійно змінюваного зовнішнього середовища.

Отже, важливою рисою адаптивного управління є спрямування його на самоконтроль, самоаналіз і саморозвиток кожного педагогічного об'єкта, що значно підвищує кадрову політику, створює умови для розвитку творчості, розкриття талантів і можливостей кожної особистості робити адаптивну систему відкритою і демократичною.

Література

1. Даниленко, Л, Карамушка, Л. (2003). Освітній менеджмент. – К.: Шкільний світ. (Danilenko, L., Karamushka, L. (2003). Educational management. - K.: School world).

2. Єльнікова, Г., Борова, Т., Полякова, Г. (2009). Адаптивне управління: сутність, характеристика, моніторингові. – Чернівці: Технодрук. (Yelnikova G., Borova T., Polyakova G. (2009). Adaptive management: essence, characteristics, monitoring. - Chernivtsi: Tekhnodruk).

**Організаційно-педагогічні умови забезпечення
наступності в навчанні дітей дошкільного
та молодшого шкільного віку**

Забезпечення наступності у навчанні дошкільників і молодших школярів у сучасних умовах глибинного реформування системи освіти в Україні дуже важливе. Наступність – це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до школи, опора на нього. Вона забезпечує органічне, природне продовження розвитку, виховання та навчання, започаткованих у дошкільному віці, створює умови для успішного переходу молодшого школяра до основної школи.

З боку дошкільних навчальних закладів наступність виявляється у підготовці дитини до школи та забезпеченні її загального психічного розвитку, з боку школи – передбачає продовження розвитку дитини на основі максимального використання позитивного, здобутого в дошкільному віці. Реалізація наступності передбачає поєднання комплексів організаційних заходів, створення методичних розробок, спрямованих на задоволення вікових і особистісних потреб дошкільників та учнів початкових класів (О. Савченко, 2000).

Проблема наступності в навчанні та вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку досліджувалася науковцями А.Богущ, Л.Божович, Г.Люблінською, О. Кононко, Т.Поніманською, О.Проскурою, О.Савченко, Т. Фадеєвою та ін.

Одним з провідних дидактичних принципів визначає принцип наступності О. Проскура, наголошуючи, що наступність передбачає встановлення взаємозв'язків, зокрема між дошкільною освітою та початковою школою за напрямками: психофізичного розвитку дітей; завдань формування особистості; змісту освіти; методів навчання і виховання. Така взаємозалежність і взаємна орієнтація двох послідовних освітніх ланок забезпечує процесам навчання й розвитку неперервний і перспективний характер (О. Проскура, 1998, с. 194).

Тенденції розвитку дошкільної та початкової ланок освіти мають багато спільного, зокрема передбачають орієнтацію на особливості дитини, створення сприятливих умов для формування у неї належної спрямованості, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує, конструктивних мотивів поведінки, нахилів, пізнавальних інтересів тощо.

Виокремлення організаційно-педагогічних умов забезпечення наступності навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку здійснила Т. Поніманська, а саме:

– зв'язок змісту програм, методів і форм навчання в дошкільному навчальному закладі та початковій школі;

– відпрацювання елементів навчання під час занять у дошкільній установі, плавного переходу від навчально-ігрової до навчальної діяльності;

– формування загальної (психологічної) тобто мотиваційної, емоційно-вольової, розумової та психологічної готовності до спілкування та спільної діяльності, а також спеціальної готовності дітей до навчання в школі;

– сприяння майбутній соціально-психологічній адаптації до шкільної взаємодії крізь призму розвитку внутрішньої позиції школяра (позитивне ставлення до майбутнього шкільного навчання, сформованість уявлень про школу й специфіку організації занять тощо) (Т. Поніманська, 2006, с. 428).

Отже, принцип наступності на етапі дошкільної та початкової ланок освіти забезпечує плавний, природний перехід дитини від позиції дошкільника до позиції молодшого школяра.

Література

1. Поніманська Т.І. (2006) Дошкільна педагогіка. Київ: Академвидав. (Ponimanska T.I. (2006) *Preschool Pedagogy*. Kiev: Academic Edition).

2. Проскура О.В. (1998) Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками. Київ: Освіта. (Proskura O.V. (1998) *Psychological teacher training for work with first-graders*. Kiev: Education).

3. Савченко О.Я. (2000) Наступність і перспектива в роботі двох перших ланок освіти. *Дошкільне виховання*, 11, 4–5. (Savchenko O.Ya. (2000) *The continuity and perspective of the work of the first two parts of education*. *Preschool education*, 11, 4–5).

Моральне виховання дітей дошкільного віку через призму гуманної педагогіки

Сучасний розвиток педагогіки відзначається суперечливою тенденцією – техногенність світу, на перший погляд, позитивно впливає на всі сфери людини, але разом із тим негативний відбиток залишає на гуманізації освіти. У таких суперечливих умовах постають нові принципи, завдання та функції освіти. Тому з'являється нова сторона завдань освіти: формування в дітей здатності протистояти примітивізації мислення і розвивати глибоке теоретичне, творче мислення.

Аналіз актуальних досліджень із даної проблеми свідчить, що останніми роками проводилася активна дослідницька діяльність з визначення засобів аналізу сучасного гуманізму такими дослідниками: В. Гінзбурга, О. Круглова, А. Кудішиної, П. Куртца, М. Назарової, Т. Рубанцової та ін.

Мета роботи – охарактеризувати сучасні гуманістичні концепції як основи для формування нової освітньої парадигми дошкільної освіти.

На сьогодні немає однозначного визначення дефініції «гуманізм», походить воно з латинського «*gumanus*» – «людяний», «людський». Виховання гуманістичних засад особистості починається з перших років її життя. Що ж до дітей раннього віку, то його зміст полягає у формуванні досвіду спілкування з близькими людьми у процесі спільної з ними предметної та ігрової діяльності. Ідеться про виховання інтересу, доброзичливого ставлення до співрозмовників, піклування один про одного. Сучасна освіта не встигає за темпами стрімкого технічного розвитку суспільства. Дедалі частіше дослідники говорять про гуманістичне суспільство як перспективу і тенденцію до становлення сучасної цивілізації (В. Єлісєєв, М. Комарова, В. Кувакін, А. Кудішина, Л. Мантатова). З огляду на зазначені проблеми актуалізується необхідність вивчення феномена гуманізму та можливості застосування цих напрацювань для формування нової освітньої парадигми. Досліджуючи гуманізм як філософсько-

соціологічний феномен, Т. Рубанцова подає таке його визначення: «...під гуманізмом розуміється відрефлектований антропоцентризм, об'єктом якого є людина як вища цінність» [3, с. 80].

Шалва Амонашвілі у своїх працях підкреслює, що не лише на методиці тримається поняття Гуманної педагогіки: якщо її світоглядні настанови не стануть сутністю вихователя, якщо він не перетворить спочатку сам себе, то ніякі методики, конспекти занять тощо не зможуть зробити його «лицарем гуманної педагогіки».

Моральною основою дитячої кооперації в системі Шалви Амонашвілі є здатність радіти успіхам інших, готовність прийти на допомогу. Ш. Амонашвілі закликає прислухатися до принципів гуманної педагогіки, якими керується й сам:

1. Олюднювати середовище навколо дитини.
2. Виявляти творче терпіння.
3. Приймати дитину такою, яка вона є.
4. Наповнитись оптимізмом у ставленні до дитини [1, с. 152].

Отже, стратегічна мета перебудови системи дошкільної освіти на засадах сучасного гуманізму Ш. Амонашвілі полягає в усвідомленні людини як аксіологічної домінанти в педагогічному процесі. Виховання гуманізму і людяності повинно стати одним із завдань діяльності ЗДО та вихователя на створення умов для всебічного розвитку особистості. Освітня система повинна ґрунтуватися на новому гуманістичному стилі, в основі якого відмова від ідеї контролю, придушення панування людини над природою.

Література

1. Амонашвили Ш.А. Педагогическая симфония / Ш. Амонашвили. – М. : МЦР, 2002. – 672 с.
2. Кудишина А.А. Современный гуманизм как феномен культуры: философско-культурологический анализ: дис. ... доктора философских наук: 24.00.01 / Кудишина Анна Алексеевна. – М., 2007. – 314 с.
3. Сметанський М.В. Суть виховання як складової педагогічного процесу / М. В. Сметанський // Шлях освіти. – 2006. – № 4. – С. 21–28.

Особливості соціальної політики Української Народної Республіки (аграрний аспект)

Відновлена восени 1917 р. Українська держава постала перед складним питанням становлення власних політичних та соціальних інститутів. Із законопроекту, внесеного Генеральним секретарством у судових справах у жовтні 1917 р., дізнаємося, що Українська Народна Республіка визнавала правосильними і обов'язковими закони, постанови і розпорядження, які були видані російськими органами законодавства і російським урядом до 27 жовтня 1917 р. [1, с. 23].

Перед тим, як перейти до безпосереднього розкриття даної проблеми, варто розглянути, хто з дослідників в тій чи іншій мірі вивчав дане питання. У вітчизняній науці проблему соціальної допомоги населенню досліджували О. Колосова [1] в частині соціальної політики українських урядів періоду гетьманату та УНР щодо безробітних в часи правління національних урядів 1917-1920 рр., С. Кармалюк щодо організації недержавної соціальної опіки в Українській Народній Республіці в 1917-1919 рр., та Г. Журбелюк яка дослідила питання підтримки селянства в добу Директорії [2, 3, с.136].

У своєму дослідженні ми спробували прослідкувати зміну принципів соціальної політики, зокрема її аграрної складової, яка б дала можливість врегулювати соціальну напругу в селі [2, с. 119].

Перші місяці роботи Центральної Ради були вивчені спробами насамперед домовитись із Тимчасовим урядом про передачу їй справ організації автономної влади на Україні. Виявом змісту прагнень були універсали Центральної Ради: перший від 10 червня і другий від 3 липня 1917 р.

Проте уже з осені, у роботі Центральної Ради стали переважати соціально-економічні проблеми, зокрема земельне питання. Першочерговим завданням була підготовка та проведення аграрної реформи.

Передбачалося, що землі казенні, удільні, монастирські та великі поміщицькі маєтки «повинні бути забрані», а землі землевласників треба було викупити коштом українського державного скарбу і роздати в користування тим, хто на них працюватиме. 20 листопада 1917 р. Центральна Рада проголосила своїм третім універсалом Українську Народну Республіку [4, с. 256].

У земельній справі третій Універсал проголошував скасування приватної власності на поміщицькі, удільні, монастирські, церковні та інші землі нетрудових господарств і про передачу їх «земельним комітетам, обраним народом». Уся земля до початку весняних польових робіт мала бути передана трудовому народу без викупу [4, с.258].

Отже, проаналізувавши аграрну складову соціальної політики доби Центральної Ради ми можемо зробити висновок, що вона була малоефективна, хоча і посприяла на певному етапі у врегулюванні соціально-економічних відносин на селі.

Література

1. Журбелюк Г.В. Соціальна підтримка селянства Поділля в добу Директорії / Г.В. Журбелюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Історія». – Вінниця, 2000. – Вип. 2. – С.91-99.;
2. Колосова О. О. Організація охорони здоров'я та соціального забезпечення населення України в часи правління національних урядів 1917-1920 років [Електронний ресурс] / О. О. Колосова. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/...2/021-28.pdf ;
3. Кармалюк С.П. Червоний Хрест: український вимір / С.П Кармалюк – Чернівці: Золоті литаври, 2008. – 148 с.;
4. Лановик Б.Д. Економічна історія: курс лекцій [для студ. вищ. навч. закл.] Б.Д. Лановик, М.В. Лазарович, В.Ф. Чайковський. - К.: Вікар, 2000. - 300 с.

Співзалежність у сімейних відносинах

Кількість залежних і співзалежних осіб в останній час неухильно зростає та набуває особливої актуальності, що сприяє більшій зацікавленості цією проблемою з боку дослідників.

Поширеність даної проблеми пов'язана з тим, що однією з причин цього явища виступають дисфункційні сім'ї, кількість яких зростає з кожним роком. Наявність алкоголізму або іншого виду хімічної залежності в одного з членів родини та співзалежності в іншого обов'язково формує дисфункційну сім'ю, в якій страждають діти. За В.Д. Москаленко, батьки, які хворіють будь-якою залежністю, не тільки підсилюють ризик розвитку залежної поведінки у своїх дітей, але в певній частині випадків сприяють формуванню співзалежної поведінки [4].

Більшість дослідників використовує цей термін, щоб описати поведінку людини, у партнера якого є алкогольна, наркотична або ігрова залежність. Так, Д.І. Шустов, А.В. Мерінов, стверджують, що співзалежний шлюб формується не випадково і за певними принципами. У першу чергу співзалежність розвивається у людей з неблагополучних сімей, де був відсутній один із батьків або батьки страждали алкоголізмом, тобто співзалежність є хворобливим станом у теперішньому часі, яке переважно виникає як результат адаптації до сімейної проблеми в минулому [3].

Н.Г. Артемцева, досліджуючи особливості сімейної взаємодії дійшла до висновку, що люди, які виростили в сім'ях, заснованих на співзалежності, отримують досвід і моделі поведінки співзалежних відносин. У подібній сім'ї немає місця для самостійності, особистісної автономії та індивідуальності, психологічні кордони членів групи не поважаються і регулярно порушуються, кожна окрема особа не в змозі ідентифікувати себе [1].

Б. Уайнхолд і Дж. Уайнхолд пояснюють поняття співзалежності, як психологічний розлад, причиною якого є незавершеність однієї з найбільш важливих стадій розвитку в

ранньому дитинстві — стадії встановлення психологічної автономії, яка необхідна для розвитку власного “Я”, окремого від батьків. Автори стверджують, що співзалежність - одна з найпоширеніших проблем, яка заважає повноцінному життю людей. Вона стосується не тільки окремих особистостей, а й суспільства в цілому, яке створює умови, що сприяють розвитку співзалежних відносин і їх передачі з покоління в покоління. Такі стосунки характерні для 98% дорослого населення [5].

На підставі різних описів поведінкових проявів цього явища можна зробити висновок, що співзалежні люди беруть на себе певні соціальні ролі і діють за певними життєвими сценаріями. Усі учасники подібних відносин виявляються трагічно залучені в так званий «Драматичний трикутник Карпмана», який складається з трьох ролей: «Жертва - Переслідувач - Рятівник». У кризових ситуаціях трикутник починає рухатися і учасники міняються ролями. Вони беруть на себе відповідальність за залежних близьких і при цьому абсолютно безвідповідальні щодо власного благополуччя [2].

Література:

1. Артемцева Н.Г. Созависимость как возможная угроза психологическому здоровью субъекта /Н.Г. Артемцева, Т.В. Галкіна// Проблемы педагогики и психологии, №4, 2014. – С. 213-220.
2. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений/ Э. Берн. – М.: Эксмо, 2015. – 352 с.
3. Меринов А.В. Современные взгляды на феномен созависимого поведения при алкогольной зависимости (обзор литературных данных) / А.В Меринов, Д.И. Шустов, И.А. Федотов // Российский медико-биологический вестник имени академика И.П. Павлова, №3, 2011.— С.136-141.
4. Москаленко В. Д. Зависимость. Семейная болезнь /В. Д. Москаленко//М.: ПЕР СЭ, 2008. – 352 с.
5. Уайнхолд Б. Освобождение от созависимости / Б. Уайнхолд, Дж. Уайнхолд//пер. с англ. А.Г. Чеславской. – М.: Независимая фирма «Класс», 2002. – С. 19-20.

Віолета Іванюк

Науковий керівник – доц. Богданюк А.М.

Особливості вивчення усної народної творчості

у процесі роботи з дитячою книгою в початковій школі

У процесі читання дитячої книги в початковій школі здійснюється мовленнєвий, морально-естетичний, літературний, інтелектуальний розвиток школяра, виховується дитяча особистість, формується ставлення дитини до навколишньої дійсності, її громадянська позиція, збагачуються почуття, розвивається творча уява, задовольняються пізнавальні інтереси – що сьогодні є визначальним у розвитку дитячої особистості.

Проблема розвитку читацьких умінь і навичок, самостійної роботи з дитячою книгою, формування читацьких інтересів завжди привертала увагу вчених, методистів, педагогів-практиків. Зокрема, суть процесу читання та його складові розглядали Д.Б. Ельконін, О.Я. Савченко, І.П. Гудзик, а науковці І.А. Зимня, О.А. Леонтьєв, Н.В. Чепелева вважали, що процес читання має зовнішню і внутрішню сторони.

Зауважимо, що зміст роботи з дитячою книгою у початковій школі визначається на основі таких принципів: тематично-жанрового, художньо-естетичного, літературознавчого [2].

Зокрема, тематично-жанровий та художньо-естетичний принципи є визначальними у виборі творів для читання. Значну роль у розвитку читацької культури зокрема відіграє усна народна творчість. Тематика і зміст фольклорних творів розширюють світогляд школярів, уточнюють і збагачують знання, сприяють засвоєнню найважливіших загальнолюдських цінностей, вихованню найкращих почуттів: любові до рідної землі, мови, природи, гуманізму, доброти, шанобливого ставлення до батьків, людей старшого покоління, національних традицій українського народу та ін. Літературознавчий же принцип передбачає введення до системи підготовки дитини-читача елементарних уявлень і понять [2]. У процесі формування читацьких навичок молодші школярі знайомляться з художніми текстами, оволодівають практичними уміньми розрізняти й називати окремі літературні жанри: казку, оповідання, байку, загадку, прислів'я, скоромовку, лічилку тощо.

Так у 2 класі змістом навчальної програми передбачені для вивчення такі форми усної народної творчості, як загадки, скоромовки, лічилки, дитячий ігровий фольклор, казки про тварин, прикмети, прислів'я та приказки, календарно-обрядові жанри. Учні повинні усвідомлювати жанрову специфіку твору. Ознайомлюються із зразками дитячого фольклору, розучують і відтворюють їх в ігровій формі, з опредмечуванням змісту, ілюструванням, ліпленням, інсценізацією [1]. Коло читання третьокласників розширюється фольклорними жанрами (народні дитячі пісенні ігри, лічилки, усмішки, чарівні казки, легенди, народні пісні та ін.). У 4 класі додаються соціально-побутові казки, притчі, народні пісні, міфи про створення світу і людей. Коло читання розширюється шляхом узагальнення знань про раніше відомі жанри й авторів та залучення нових, тож учень повинен розрізнати казку народну й літературну, знати сюжети 6-7 казок, наводити приклади і розуміти зміст прислів'їв, вживати їх у мовленні [2].

Отож, розширити читацький кругозір молодших школярів можливо в першу чергу шляхом залучення до читання додаткової літератури, що містить зразки усної народної творчості, адже ознайомлення учнів з різними фольклорними жанрами сприятиме глибшому усвідомленню змістових і образних засобів творів, розвитку мовного чуття, збагаченню словника влучними висловами, вихованню почуття доброти, справедливості, любові до рідного краю тощо [3].

Література

1. Методика навчання української мови в початковій школі. Ів.-Фр. 2015. 295 с.
2. Навчальні програми для початкової школи (1-4 класи) // Початкова школа. 2016. С. 12-107.
3. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах. К.: Освіта, 2007. 330 с.

References

1. Metodyka navchannia ukraïnskoi movy v pochatkovii shkoli. Iv.-Fr. 2015. 295 s.
2. Navchalni prohramy dlia pochatkovoï shkoly (1-4 klasy) // Pochatkova shkola. 2016. S. 12-107.
3. Savchenko O.Ia. Metodyka chytannia u pochatkovykh klasakh. K.: Osvita, 2007. 330 s

Підготовка дитини до навчання у школі як актуальна проблема педагогічної науки та практики

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства спостерігається тенденція необхідності вивчення питань, пов'язаних із підготовкою дитини до школи, – чи то вдома, чи в освітніх закладах. Тепер науковці та практики шукають оптимальні шляхи розв'язання даних проблем. З цією метою створюються необхідні та ефективні програми для вступника до школи, пропонуються інноваційні підходи, методи та засоби, а також висувуються певні вимоги до педагогічних працівників.

Відповідно до сучасних освітніх вимог початкова школа повинна бути основою для подальшого засвоєння понять з різних галузей знань, формування світогляду, розвитку творчих можливостей учнів. Тому це змінює роль дошкільної освіти, основним завданням якої стає всебічний розвиток і підготовка дитини до вміння вчитися в школі (Л. В. Зданевич, 2015, с. 46-57).

Цьому є наукове підтвердження, адже попередні наукові дослідження із галузі педагогіки, психології та фізіології демонструють різні компоненти проблеми наступності дошкільної освіти та школи. Сучасні науковці Д. Ніколенко, В. Гурська, С. Кулачівська, Л. Венгер, О. Скрипченко та інші зробили припущення, що правильно організований процес підготовки дитини до школи в дошкільному закладі чи в сім'ї, дасть дитині можливість у 1 класі засвоїти більший обсяг навчального матеріалу швидшим темпом і без стресу для школяра (Т. М. Степанова, 2011).

Підготовка дитини до школи є міждисциплінарною проблемою, адже для її розв'язання необхідні комплексні дослідження, рекомендації з різних галузей знань. Варто виокремити, що тут важливі підходи з педагогіки, психології, фізіології, економіки тощо. Щоб перехід дитини з дошкільного періоду у початкову школу був результативним, треба визначити основні ризики та суперечності, які необхідно

здолати. Саме тому потрібно ретельно вивчати вітчизняний та закордонний досвід у даній сфері.

Підготовка до школи – це комплексне завдання, воно охоплює всі сфери розвитку дитини: мотиваційна, психологічна, соціальна, інтелектуальна тощо.

Підготовка дітей до навчання у школі – одне із основних завдань Центру Розвитку Дитини «ІриСкА» і вимога батьків. Сучасне навчання у початковій школі висуває високі вимоги до дошкільної підготовки дітей. Складність навчальних програм і високий темп проходження навчального матеріалу молодшими школярами вимагають, щоб дитина, яка вступає до школи, володіла елементарними формами навчальної діяльності, знаннями та вміннями, які раніше здобувала у підготовчій групі і власне під час шкільного навчання, мала належний рівень особистісного розвитку (Ю. М. Косенко, 2016, с. 108).

Тому, сьогодні вихователь повинен забезпечити таку підготовку до досягнення дитиною шестирічного віку, аби на його роботу не було нарікань ні від батьків, ні від учителів.

Література

1. Зданевич Л. В. Актуальні дефініції моніторингу якості дошкільної освіти / Наукові підходи до моніторингу якості дошкільної освіти : науково-практичний посібник / Авт.-упор.: Л.В.Зданевич, Л.С.Пісоцька, О.С.Мисик. – Хмельницький : ХГПА, 2015. – С. 46–57.

2. Косенко Ю.М. Сучасні погляди на проблему наступності

дошкільної і початкової освіти / Ю.М. Косенко // Актуальні проблеми науки та освіти : зб. наук.-практ. конф. викладачів МДУ / за заг. ред. К.В. Балабанова. – Маріуполь : МДУ, 2016. – 308 с.

3. Степанова Т.М. Трансформація змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець ХІХ-ХХ століття) / Т. М. Степанова. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2011

Іванна Кавулич

Науковий керівник – доц. Предик А.А.

**Об'єктивність - умова організації та здійснення
оцінювання навчальних досягнень молодших школярів**

На сучасному етапі відзначається, що оцінювання суттєво допомагає виконанню багатьох загальних завдань навчання: повторення раніше вивченого; закріплення і систематизація знань, умінь і навичок; розвиток пам'яті, логічного мислення, мовлення учнів; формування моральних якостей особистості тощо. Для реалізації поданих завдань теорією і практикою встановлено ряд педагогічних вимог до організації та здійснення контролю за навчальною діяльністю учнів початкової школи.

Проблему оцінювання й оцінки у різних своїх аспектах відображено в працях вітчизняних і зарубіжних психологів, педагогів і методистів (Б.Г. Анан'єв, Ю.К. Бабанський, П.П.Блонський, З.І.Калмикова, С.Д.Максименко, С.Л.Рубінштейн, Г.І. Щукіна, Д.Б. Ельконін, І.С. Якіманська).

Згідно із теорією навчальної діяльності, оціночна діяльність породжує потребу учня чи вчителя отримати інформацію про те, чи відповідає якість знань і вмінь учня з предмета вимогам програми. Учені розглядають оціночну діяльність як контроль успішності учнів і формування в них адекватної самооцінки. Як зазначає А.І. Липкіна, під час навчально-виховного процесу учень отримує установку на оцінку своїх можливостей - одного з основних компонентів самооцінки [2].

Предметом оціночної діяльності, що збігається з предметом навчально-пізнавальної діяльності, є система знань і вмінь учня. Підсумком акту оцінювання вчителем результатів навчальної діяльності учня є оцінка, яка залежно від рівня та способу відображення відношень може виражатися знаком та інтенсивністю емоційного переживання, його вербальною версією, оціночним судженням, відміткою. Однією із вимог до організації контролю й оцінювання є об'єктивність контролю. пов'язана зі створення при його здійсненні рівних для всіх учнів умов, що виключають суб'єктивні і помилкові судження та висновки вчителя. У початкових класах об'єктивність контролю базується на знаннях і суворому дотриманні вчителем єдиних вимог до усного і писемного мовлення учнів,

проведення письмових робіт і перевірки зошитів, дотриманні критеріїв і норм оцінювання знань, умінь і новичок учнів.

Піклуючись про об'єктивність оцінювання навчальної діяльності школярів, учителю необхідно постійно пам'ятати, що, переходячи з класу в клас, учень набуває все більший досвід у знанні того, якої оцінки він заслуговує, і це дає йому можливість у певній мірі перешкоджати суб'єктивізму та необгрунтованим діям учителя в оцінці його досягнень [1]. Адже відомо, що в момент виставлення оцінки вчитель може перебувати під впливом великого комплексу факторів, які здатні позбавити його об'єктивності в оцінюванні навчальної діяльності учнів.

Зазначимо, що до таких факторів належать: настрої учителя, його фізичний стан (втома, перевтома, головний біль і т.д.), збереження особистого престижу (більше хороших оцінок – ліпша думка про вчителя в адміністрації школи), загальне ставлення до нього учня (симпатія, антипатія), стереотипність в уявленні про успіхи даного учня тощо.

Отже, контролююча діяльність як цілісна динамічна система взаємодії вчителя з учнями спрямована на виявлення, зіставлення наявних в учнів знань, умінь і навичок, приведення їх у відповідність до планових результатів, має властивості, характерні для цілісного навчально-виховного процесу. Важливим для вчителя є знання функцій, видів контролю та вимог до його організації.

Література

1. Завіна В.І., Омеляненко С.В. (2001) *Контроль за навчальною діяльністю молодших: Навчальний посібник для студ.пед.факульт.* Кіровоград: РВЦКДПУ ім.В.Винниченка. (Zavina V.I., Omelyanenko S.V. (2001) *Control after educational activity of junior: A train aid is for stud.ped.fakul't.* Kirovohrad).
2. Липкина А. И. (1969) Воспитательная роль оценки знаний учащихся. *Начальная школа*, 7, 18–24. (Lipkina A.I. (1969) *Educate role of estimation of knowledges of student. Initial school*, 7, 18–24).
3. Максименко В. П. (1982) Вплив перевірки та оцінювання знань на формування особистості учня. *Початкова школа*, 3, 7–11. (Maksimenko V.P. (1982) *Influence of verification and evaluation of knowledges is on forming of personality of student. Initial school*, 3, 7–11).

Уляна Кермач

Науковий керівник – проф. М. Г. Іванчук

Особливості розвитку професійної спостережливості майбутніх учителів початкової школи

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу визначати професійну якість як явище динамічне, яке формується поступово і постійно розвивається. Професійно важливі якості є соціально зумовленими і забезпечують успішність в оволодінні й здійсненні певних видів професійної діяльності. Одним із найважливіших педагогічних завдань вищої школи є формування у майбутнього спеціаліста професійно важливих якостей, які забезпечують розуміння особистості вихованця і складають соціально-перцептивний потенціал професійно-педагогічної структури особистості педагога.

Серед якостей, які є професійно важливими для учителя вчені пропонують різні підходи до їх класифікації: здатність розуміти вихованця, доступно викладати матеріал, розвивати зацікавленість дітей, організаторські здібності, педагогічний такт, передбачення результатів своєї роботи, педагогічну спостережливість тощо (Ф. Гоноболін) [1]; любов до дітей, оптимізм, установку на творчість, психологічну і соціально-психологічну спостережливість, емпатію, емоційну стійкість, терпіння (Є. Панько); педагогічну спостережливість, педагогічну ерудицію, педагогічне цілепокладання, педагогічну інтуїцію, педагогічне мислення, педагогічну імпровізацію, педагогічний оптимізм, педагогічне передбачення (А.Маркова) [2]. В. Крутецький поділяє їх на такі групи: дидактичні (доступно і зрозуміло передавати інформацію, викликати інтерес до знань тощо), академічні, перцептивні (здатність проникати у внутрішній світ вихованця, психологічна спостережливість, пов'язана з тонким розумінням особистості дитини), мовні (чітко викладати свої думки), організаторські, авторитарні (емоційно-вольовий вплив на колектив вихованців), комунікативні (вміння знайти правильний підхід до дітей) здібності, педагогічна уява, здатність до розподілу уваги тощо. У класифікації О. Мороза виділено наступні якості педагога: загальногромадянські риси, морально-педагогічні, соціально-

перцептивні якості, педагогічні якості (педагогічна спостережливість; педагогічна увага; педагогічний такт; педагогічна інтуїція; володіння педагогічною технікою); індивідуально-психологічні особливості, психолого-педагогічні здібності [3].

На нашу думку особливе значення має розвиток спостережливості, яка проявляється в умінні помічати суттєві, характерні індивідуальні якості молодших школярів.

Розвиток професійної спостережливості у майбутніх учителів початкової школи – це динамічний і складний процес, який зазнає постійних змін. Саме період фахової майбутніх вихователів у вищій школі є, на нашу думку, сприятливим для розвитку спостережливості. Це той період, коли за умови забезпечення в практиці освітньої діяльності сприятливих умов закладається фундамент, на основі якого під час безпосередньої педагогічної діяльності буде вдосконалюватися професійна спостережливість, набуваючи індивідуального забарвлення.

Тому нам видається важливим вивчення динаміки її розвитку у майбутніх учителів початкової школи у процесі педагогічної практики. Для цього необхідно виявити структуру, критерії та показники розвитку досліджуваної якості.

Аналіз та узагальнення позицій учених щодо сутності та структури спостережливості дозволяють визначити компоненти професійної спостережливості майбутніх учителів початкової школи: мотиваційно-цільовий, когнітивний та операційний. Відповідно до зазначених компонентів важливим є визначення критеріїв, показників та методик дослідження рівня сформованості спостережливості як важливої професійної якості у майбутніх учителів початкової школи.

Література

1. Гоноболин Ф. Н. О некоторых психических качествах личности учителя / Федор Никанорович Гоноболин // Вопр. психологии: [науч. журнал]. - 1975. - № 1. – С.100-111.

2. Маркова А. К. Психология труда учителя: [кн. для учителя]/ Аэлига Капитоновна Маркова. – М.: Просвещение, 1994. – 192 с. – (Психол. наука - школе).

3. Мороз О. Г. Професійна адаптація молодого вчителя: [навч. посіб.] / Олексій Григорович Мороз. - К.: КДІ11, 1980. - 94 с.

Теоретичні засади формування слухо-вимовних навичок шестиліток

В умовах модернізаційних процесів мовної освіти актуалізується проблема формування багатомовної особистості, яка досконало володіє рідною (державною) мовою та знає і сприймає хоча б ще одну мову. З огляду на поліфункціональне середовище, в якому перебуває зростаюча особистість особливої ваги набуває діяльність, спрямована на мовленнєвий розвиток учнів у поліетнічному середовищі, зокрема вироблення слухо-вимовних навичок рідної, другої (близькоспорідненої) й іноземної мов на початковому етапі шкільного навчання.

Аналіз наукової літератури свідчить, що різними аспектами даної проблеми займалися В.І.Бадер, А.М.Богущ, В.В.Львов, Л.М.Паламар, М.І.Пентилюк, О.Н.Хорошковська та ін.

У науковому обігу поняття «слухо-вимовні навички» трактується по-різному. У нашому дослідженні під ним розуміємо здатність до автоматичної й правильної вимови всіх звуків мови, а також до сприймання певного звука на слух шляхом виокремлення його з мовленнєвого потоку і вирізнення з подібних звуків.

Безперечно, формування слухо-вимовних умінь і навичок є складним процесом, який відповідно до даних психології відбувається на основі механізмів зворотного зв'язку: контроль виконання здійснюється слухом, а коригування регулюється м'язовим, кінестетичним зворотним зв'язком, внутрішньою формою зворотного зв'язку. У зв'язку з цим розроблені спеціальні технології формування вимовних навичок.

За М.Я.Дем'яненко, вимовні навички можна вважати сформованими лише тоді, коли розвинувся фонематичний слух і встановилися зв'язки між слухо-акустичною, моторною і фонематичною сторонами мовлення, в результаті чого вимова дитини досягає достатнього ступеня точності [2, С.171]. Для формування навичок мимовільної вимови звука потрібно, щоб дитина навчилася керувати своїми артикуляційними діями

спочатку в спеціальних вправах, а потім ці навички повинні послідовно переноситися в її власне спонтанне мовлення.

Безумовно, важливим є питання коригування вимовних навичок під час їх формування. Саме цій проблемі присвячено дослідження О.В.Паскаль, яка розглядає педагогічне коригування вимовних навичок як цілеспрямований вплив педагога на мовлення учнів для виправлення помилкової вимови на уроках навчання грамоти, читання і мови в загальноосвітніх школах з метою формування фонетико-орфоепічних норм літературної вимови. Коригування вимовних навичок будь-якого мовлення зумовлюється необхідністю усунення небажаної, помилкової вимови, своєчасного запобігання та вірогідності виникнення нових мовних помилок. Конкретні цілі, завдання, методи і прийоми педагогічного коригування визначаються видом і типом вимовних навичок [1, С.6].

Отже, у формуванні слухо-вимовних навичок увесь комплекс дій учня базується на психологічній основі, позаяк людина мислить у мовних формах і оперує мовним матеріалом. Навчання дітей опирається на розвитку мислення, уваги, пам'яті, вмінь і навичок, на знанні механізмів породження мовлення. Основоположною є теорія мовленнєвої діяльності, а також положення про те, що друга мова, як і перша, засвоюється під час мовленнєвої взаємодії учнів між собою і з дорослими.

Література

1. Паскаль О.В. (1998). *Педагогічне коригування вимовних навичок російського мовлення учнів перших класів* (автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02). Одеса. (Paskal O.V. (1998). *Pedagogical correction of the spoken language skills of Russian language students of the first classes (author's dissertation for the candidate of pedagogical sciences: 13.00.02)*. Odessa).
2. Демьяненко М.Я., Мельник С.В. (1984). *Основы общей методики обучения иностранным языкам: Теорет. курс. К. Вища школа.* (Demyanenko M.Ya., Melnyk S.V. (1984). *Fundamentals of the general methodology of teaching foreign languages: Theoret. course. K. High School*).

Гітарне мистецтво у процесі розвитку західноєвропейської музичної культури

Гітара (від грець. Kithara – кіфара) – струнно-щипковий інструмент з дерев'яним восьмиподібним корпусом, резонаторним отвором, шийкою з грифом та 19-24-ма металевими ладами. Різновидами гітари є: семиструнна російська гітара; іспанська шестиструнна; гавайська гітара; електро гітара; джаз – гітара[2].

Попередниками гітари вважають багато інструментів, зокрема це - лютня, ліра, згадана вище кіфара грецька, італійська віола, іспанська віуела. Однак визначити, який з перелічених інструментів передував появі гітарі достатньо важко. Можна сказати, що кожний з них вплинув на становлення гітари, яка свого теперішнього вигляду здобула вкінці XVIII ст. в Іспанії, а саме — до п'яти попередніх струн додалась шоста (Е), а подвоєні струни замінилися одинарними. Відтоді гітара почала розповсюджуватись по всіх країнах Європи і світу.

У першій половині XIX ст. в Європі настає «золотий вік» гітари. Для неї пишуть музику такі композитори, як Ф. Шуберт, Г.Берліоз, К.М.Вебер. Саме в цей час формується школа гри на гітарі та удосконалюються її виконавські можливості. Так, геніальний скрипаль Нікколо Паганіні був водночас і прекрасним гітаристом. Багато його сучасників вважали, що своєю блискучою виконавською майстерністю він, в деякій мірі, зобов'язаний гітарі, оскільки багато технічних прийомів для скрипки запозичив саме з гітарної техніки. Паганіні написав сто сорок сольних творів для гітари, а також дві сонати для гітари і скрипки, дуети для скрипки та гітари, тріо й квартети для смичкових інструментів і гітари .

У період з кінця XVIII ст. і до середини XIX ст. з'являється низка виконавців-віртуозів, композиторів, які підняли мистецтво гри на гітарі на небувалу висоту, створюючи музичні твори для

інструменту. Так, іспанський композитор Фернандо Сор, який був автором симфоній, квартетів, творів малої форми, опер, які ставилися в Іспанії, Італії, Франції, Англії, написав більше сімдесяти творів для гітари.

Цікавою постаттю зазначеного періоду був Мауро Джуліані - видатний італійський гітарист, композитор, педагог, якого вже у двадцять років називали першим гітаристом Італії. Коли ж у 1807 році Джуліані поїхав з концертами до Відня, його визнали великим гітаристом світу. Як композитор він визнавався такими авторитетами, як Й. Гайдн, Л. Бетховен, адже його творчий доробок становить близько трьохсот творів для гітари [1].

Ренесанс гітарного мистецтва у ХХ ст. пов'язаний з ім'ям великого іспанського гітариста-віртуоза Андресом Сеговією. Як виконавець А. Сеговія відзначався великим умінням зображати динамічні відтінки, переходити від піано до форте і робив це надзвичайно яскраво. Він винайшов багато прийомів та ідеальну постановку для гри на гітарі, вказав аплікатуру всіх гам кварто-квінтового кола та ін. Творчий хист А. Сеговії проявився, коли він писав оригінальні композиції для гітари, а також робив перекладення творів відомих композиторів. Його концерти надихнули багатьох композиторів до написання інструментальних творів для гітари, серед яких Е.Вілла-Лобос, Х.Родріго, Ф. Морено-Торроба.

Отже, в західноєвропейському музично-виконавському просторі періоду ХVІІІ–ХХ століть значна роль належить гітарному виконавству. Гітара як музичний інструмент входить до переліку найдавніших за своїм походженням. Процес вдосконалення конструкції та техніки гри на гітарі сприяв широкому розповсюдженню гітарного мистецтва, злет якого означений плеядою яскравих творчих особистостей, гітаристів-виконавців та композиторів.

Література

1. Самохина М.А. Формирование исполнительских умений и навыков учащихся детской музыкальной школы в классе гитары / М.А. Самохина. – М. : МГУКИ, 2005. – С. 3 – 14.
2. Юцевич Ю. Музыка. Словник-довідник. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2003. – 352 с.

Формування моральної культури вчителя у контексті вимог Нової української школи

В умовах реформування освітньої системи Української держави, у контексті вимог Нової української школи особливою актуальності набуває проблема якості підготовки педагогів. Сучасні перетворення, обумовлені концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграцією до європейського освітнього простору, передбачають необхідність актуалізації завдань розвитку моральних якостей у майбутніх учителів як взірців для наслідування їхньої моральної поведінки підростаючим поколінням.

Майбутні учителі мають стати для дітей та учнівської молоді прикладом етичних настановлень і моральної поведінки, що передбачає необхідність забезпечення їхньої готовності до систематичної роботи над удосконаленням власної моральної сфери. Усе це, безперечно, активізує проблему формування моральної культури майбутніх учителів (Бех, 2004).

Вивчення філософської, психолого-педагогічної літератури підтверджує, що останнім часом різні аспекти проблеми виховання у майбутніх учителів моральної культури були предметом наукових пошуків.

Основи теорії морального розвитку вчителів, зокрема студентської молоді, розкриті у працях І.Беха, М.Боришевського, Г.Васяновича, М.Євтуха, І.Зязюна, О.Пехоти, М.Стельмаховича, О.Сухомлинської та ін. Дослідженням проблем моральної саморегуляції, моральних якостей майбутніх учителів у процесі професійної підготовки присвячені праці С.Гарячої, О.Дубасенюк, Г.Кардаш, Л.Олексюк, Н.Павлик, Л.Хоружої та ін; вихованню морально-духовних цінностей молоді – Г.Бондаренко, Т.Вечерок, С.Волочай, Т.Климчик та ін.

На основі аналізу наукових праць виявлено, що опрацювання проблеми виховання моральної культури у майбутніх учителів зумовлено підвищенням вимог суспільства до педагога, його морального розвитку та моральної компетентності.

Теоретичний аналіз проблеми формування моральної культури дозволив зробити висновок про те, що поняття "моральна культура майбутнього вчителя" є ціннісним явищем, що має фундаментально-філософське підґрунтя (цінності педагогічної професії), особливі функціональні ознаки (нормативність, результативність, динамічність, комплексність, системність), та через різні форми, методи і засоби здійснює виховний вплив на емоції, світогляд, спосіб і якість життя, цінності, готовність до самовиховання та виховної роботи, морально-етичні риси як окремої особистості, так і усього суспільства (Васянович, 2005).

Метою виховання моральної культури майбутнього вчителя має бути підготовка фахівця, здатного етично мислити, здійснювати моральний вибір, приймати моральні рішення; готового до активної роботи над самовдосконаленням моральних якостей; виховної діяльності з дітьми та учнівською молоддю; спроможного до вияву почуття глибокої прихильності до оточення, здійснення морального вчинку (Малахов, 2002).

Отже, формування моральної культури у майбутнього вчителя спрямовується на вдосконалення моральної свідомості, формування моральних почуттів і поведінки, моральних учинків і розвитку готовності до самовиховання та виховної діяльності з дітьми та учнівською молоддю.

Література

1. Бех, І. Д. (2004). Моральний розвиток особистості в історико-педагогічному осмисленні. Рідна школа, 1, 16-19. (Bech, I. D. (2004). Moral development of personality in historical and pedagogical comprehension. Native school, 1, 16-19).
2. Васянович, Г. П. (2005). *Педагогічна етика*. Львів: Норма. (Vasyanovich, G.P. (2005). *Pedagogical Ethics*. Lviv: Norma).
3. Малахов, В. А. (2002). *Етика* (4-ге вид.). Київ: Либідь. (Malakhov, V. A (2002). *Ethics* (4th form.). Kiev: Lybid.

Вибір стратегій самоствердження дитиною старшого дошкільного віку (гендерний аспект)

Самоствердження є однією з важливих потреб людини, яка актуалізується за допомогою усвідомлення нею себе як цінності. Самоствердження передбачає збалансований та гармонійний розвиток особистості шляхом прикладання адекватних зусиль, спрямованих на розкриття генетичних, індивідних та особистісних потенціалів [1].

Питання самоствердження особистості розглянуті у працях українських учених: О. Безкоровайної, А. Глоточкина, О. Жизномірської, І. Євченко, Н. Калугіної, Г. Корчагіної, Є. Нікітіна, Н. Ситнікової, Н. Харламенкової.

На основі опрацьованого теоретичного матеріалу нами запропонована така категоризація основних стратегій самоствердження дитини дошкільного віку та за допомогою методу спостереження встановлено їх прояв:

1. *Конструктивна стратегія самоствердження* (властива для 23,91% респондентів). Для опису поведінки дитини, котрій властива дана стратегія, ми використали метафору «сонце». Така дитина є центром, навколо якого будується більшість взаємозв'язків у групі дитячого садка, вона сонячна, усміхнена, мислить позитивно, залюбки допомагає оточуючим, прагне до здобуття нових знань і самостійності. Оточуючі воліють її наслідувати, вихователь орієнтується на неї та дає різноманітні доручення, вона легко встановлює контакти з ровесниками та дорослими, легко пристосовується до нових умов у соціумі та знаходить шляхи позитивної самореалізації.

2. *Інертна стратегія самоствердження* (властива для 23,91% респондентів). Для характеристики поведінки дитини, котрій властива дана стратегія, ми використовуємо концепт «мушля», оскільки дитина прагне закритись від впливу зовнішнього світу; їй дуже цікаво те, що відбувається назовні, проте страх бути скривдженою переважає, і тому досить часто таку дитину вважають безініціативною. Ми звертаємось до характерного образу «мушлі» задля того, щоб пояснити, що

насправді невідомо яку перлину, глибину внутрішнього світу приховує дитина у собі. Страх невдачі змушує її сидіти на «лаві запасних», вона тривожна, вразлива, плаксива, недовірлива, обережна, сором'язлива. Близько до серця сприймає навколишню дійсність, непримітна у колективі, боїться брати на себе ініціативу та відповідальність, бути у центрі уваги. Однолітки здебільшого її не помічають, залучають до ігор переважно в непривабливих ролях, іноді кепкують з неї або ображають її.

3. *Деструктивно-домінантна стратегія* (властива 26,09% респондентів). Для опису поведінки дитини, якій властива дана стратегія, ми використовуємо метафору «король». Дитина найчастіше надміру високої думки про себе, звикла, що оточуючі виконують усі її примхи, вихваляють її. Вона прагне будь-що звернути на себе увагу інших людей, бути центром колективу, домінувати над іншими, керувати ними, підпорядковувати власним бажанням. Дитина не звикла отримувати відмову на свої вимоги, говорить голосно, поводить демонстративно, часто порушує правила поведінки.

4. *Деструктивно-адаптаційна стратегія* (властива для 26,09% респондентів). На нашу думку, найповніше характеризує поведінку дитини, якій властива дана стратегія, метафора – «блазень». Дитина більшість часу надміру активна, галаслива, порушує дисципліну, навмисне ініціює комічні ситуації, щоб звернути на себе увагу. Вдається до жартів, кепкування, спотворення слів та імен дітей аби викликати сміх у ровесників.

Аналіз гендерних особливостей самоствердження старших дошкільників засвідчив: хлопчики значно частіше за дівчаток використовують демонстративно-домінантну та демонстративно-адаптаційну стратегію. А у дівчаток переважає інертна та конструктивна стратегія.

Література:

1. Костюк Г. С. Избранные психологические труды / Григорий Силович Костюк. — М. : Педагогика, 1988. — 304 с.

Валентина Колесник

Науковий керівник – проф. С. З. Романюк

Особливості використання проектної діяльності в освітньому процесі початкової школи

Однією з альтернатив класно-урочної системи є метод проектів, який дає змогу отримати комплексне знання. Упродовж тривалого часу у зв'язку зі становленням особистісно зорієнтованої освіти він переживає друге народження, ефективно доповнюючи інші педагогічні технології, які сприяють формуванню особистості школяра як суб'єкта діяльності та соціальних відносин. Метод проектів засвідчує повну узгодженість навчання із життям та інтересами учнів, ставить школяра у становище дорослої людини, активно розвиває мислення з опорою на науку.

Теорія і практика проектної діяльності і проектного навчання активно розвиваються у кін.ХІХ – на поч.ХХ століття. Підходи до розуміння сутності й аналізу цих понять вивчалися як зарубіжними вченими (Дж. Дьюї, В.Х. Кіппатриком, Е. Коллінгсом) так і вітчизняними науковцями (С. Шацьким, В. Шульгіним, М. Крупеніною, О. Коберником). Вони були переконані, що навчання стає успішним лише тоді, коли підпорядковується нахилам дитини та уникає примусу з усіх сторін. Сьогодні проблему використання проектної технології у школі вивчають В. Докучаєва, О. Онопрієнко, С. Сисоєва та ін. Відповідно, теоретики сучасної вітчизняної дидактики трактують проектування як процес та технологію створення і використання проектів, а метод проектів – як систему навчання та виховання, за якою учні набувають знань і вмінь у процесі планування й виконання ускладнених завдань – проектів. Проектна діяльність – це одна з найперспективніших складових освітнього процесу, тому що створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів, формує всі необхідні життєві компетенції (В.Нишета, 2008, с.3.)

Актуальним завданням початкової ланки освіти стає оволодіння учнями ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток. Відомо, що проектна діяльність дає змогу ефективно

формувати в учнів такі компетентності: вміння вчитися, інформаційно-комунікативну, громадянську, загальнокультурну, соціальну; сприяє залученню до науково-дослідної та пошукової діяльності, створює додаткову мотивацію до навчання, а також вже у ранньому віці найбільш повно визначати та розвивати інтелектуальні та творчі здібності дитини. Проекти для початкової школи у більшості випадків мають бути короткотривалі. Але все ж таки вчителі мають можливість залучити до пошукової, творчої діяльності практично всіх учнів і в першу чергу – дітей з підвищеною навчальною мотивацією.

У результаті використання проектної технології у навчальному закладі створюється інноваційно-розвивальне середовище, що передбачає такі процеси: мотивацію навчальної діяльності; проблемно-креативну спрямованість, інтерактивну організацію освітньої діяльності; набуття знань, умінь і навичок як самостійного, так і колективного пошуку, постійну актуалізацію їх застосування; формування нового досвіду психологічних якостей; орієнтацію на особистий і колективний успіх. Її впровадження втілює в реальність ідею індивідуалізації навчального процесу та розвивального навчання, а також позитивно впливає на різні сфери педагогічної діяльності (Проектна діяльність у школі, 2007).

Отже, особливістю проектувальної технології є діяльнісний підхід до освітньо-виховного процесу, що стало однією із причин зростання інтересу до цієї форми роботи з боку школи. Тому основу цього методу складає не інформаційний підхід, зорієнтований на розвиток пам'яті учнів, а діяльнісний, спрямований на формування комплексу різноманітних умінь і навичок, необхідних передусім для дослідницької діяльності.

Література

1. Нищета В. (2008). Метод проектів і його життєво-компетентнісний потенціал. *Українська мова та література, лютий, № 8 (552)*, 3-5. (Nishcheta V. (2008). Method of projects and its life-competency potential. *Ukrainian language and literature, February, 8,3-5.*)
2. Проектна діяльність у школі (2007) М.Голубенко (Упоряд.). Київ: Шкільний світ. (Project design in schools (2007) M. Golubenko. Kyiv: School light)/

Сучасні підходи до вивчення професійного стресу у працівників ДСНСУ

У вітчизняній і зарубіжній літературі питання впливу професійної діяльності на людину та її стан одержали досить широке висвітлення. Проте роль цих чинників у розвитку психологічного (професійного) стресу, механізми регуляції цього стану, обґрунтування моделей його вивчення, оцінки і прогнозування стресостійкості до впливу екстремальних факторів у діяльності працівників ДСНС майже не розкриті.

Різні аспекти вивчення проблеми професійного стресу висвітлені в працях Ф.П. Ведяєва, Т.М. Воробйова, Р.Скотт, А.Говорд, Р. Лазаруса, В.В. Суворова та ін.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючими вимогами держави і суспільства до ефективності діяльності служби ДСНС; екстремальним характером професійної діяльності ДСНС, високим рівнем психічних втрат, психічної недієздатності; необхідністю удосконалення системи психопрофілактичної роботи в службі ДСНСУ.

Оглядаючи літературу за даною проблемою, можна побачити, що ряд робочих стресорів, таких як часткова непевність, конфлікти, недостатній контроль, робоче перевантаження й інші звичайно бувають тісно пов'язані з психічною напругою, психосоматичними розладами, а також із несприятливими поведінковими наслідками [1].

Упорядковуючи великий матеріал сучасних підходів до вивчення професійного стресу, ми в першу чергу прагнули виявити своєрідність базових установок або дослідницьких парадигм, властивих кожному з підходів [4].

Кожна з розглянутих теорій і моделей стресу зробила помітний внесок у розвиток і розуміння професійного стресу, але кожна з них, на наш погляд, має і свої обмеження.

Фактично всі ці обмеження виявляються при переключенні з аналізу стресу на якомусь одному рівні функціонування людини на ширший, інтегративний рівень аналізу й уявлення про сутність стресу.

При більш уважному погляді на калейдоскоп різноманітних поглядів і дослідницьких традицій можна виділити три основних підходи до аналізу професійного стресу.

Представники 1-го підходу стверджують, що професійний стрес виникає в результаті невідповідності (або несумісності) вимог робочого середовища й індивідуальних ресурсів працюючої людини. А це створює потенційну загрозу для успішності трудової поведінки, здоров'я та самопочуття.

Розв'язання даної проблеми присвячені дослідження у рамках 2-го підходу вивчення професійного стресу, що сформувався в середині 1970-х років як прямий наслідок розвитку когнітивних концепцій стресу (Р.Лазарус) [2].

У рамках 3-го підходу є деталізація уявлень про зміну механізмів регуляції діяльності під впливом різних чинників [1]. Цей підхід дозволяє простежити «долю» розвитку негативних наслідків стресу – від виникнення актуального («гострого») стресового стану через акумуляцію хронічних ефектів до формування стійких патологічних зрушень.

Отже, професійний стрес можна визначити як багатовимірний феномен, що виражається у фізіологічних і психологічних реакціях індивіда на складну ситуацію.

Література:

1. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов – М.: 1996. – 400 с.
2. Лазарус Р. С. Индивидуальная чувствительность и устойчивость к психологическому стрессу / Р. С. Лазарус – М. ; Женева, 1999. – С. 121-126.
3. Стресс состояний : хрестоматия / под ред. Прохорова А. В. – М.: ПЕРСЭ; СПб.: Речь, 2004. – С. 128-144.
4. <http://www.coolreferat.com/Профессиональный стресс>

**Технології роботи педагога й асистента вчителя
в закладах освіти з інклюзивною формою навчання:
особливості застосування**

Актуальність проблеми пояснюється необхідністю та підвищеним інтересом учителів-практиків до технологій спільної діяльності педагога й асистента вчителя в умовах інклюзивного навчання учнів.

Ключове поняття «технології» має грецьке походження: «техно» – означає майстерність, або техніку, а «логос» – слово, вчення, тобто це наука про майстерність.

За словником української мови, технологія є наукою, що вивчає сукупність певних знань чи відомостей про послідовність окремих виробничих операцій при виробництві чого-небудь. За трактуванням ЮНЕСКО, поняття «педагогічна технологія» – це системний метод створення, застосування і визначення освітнього процесу в цілому з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що має на меті оптимізувати форми освіти.

Б.Лихачов виокремлює педагогічну технологію як організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу, що має певний набір психолого-педагогічних установок, які визначають спеціальні форм, методів, способів, прийомів, засобів навчання та виховання і їх комбонування.

В. Монахов подає визначення педагогічної технології як продуманої до найменших деталей модель спільної педагогічної діяльності, яка охоплює проектування, організацію та проведення освітнього процесу з гарантією забезпечення умов, комфортних для учнів та педагога.

Серед технологій роботи педагога й асистента вчителя в закладах освіти з інклюзивною формою навчання Т.Скрипник виокремлює: технологію, що виявляє особливості розвитку дитини та визначає її потреби для розроблення в подальшому корекційної та розвивальної стратегій; технологію, що має на меті психопрофілактику; технологію, що базується на системній

корекційній роботі та розвитку дитини, опираючись на базові структури психічної організації; технологію ведення обов'язкових засідань членів команди супроводу; технологія ціле покладання; технологію, яка скеровує командну взаємодію всіх учасників міждисциплінарної команди; технологія визначення адекватної самооцінки у професійному розвитку педагогів; інноваційні терапевтичні технології для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Особливістю застосування саме технологій роботи педагога й асистента вчителя в закладах освіти з інклюзивною формою навчання є, насамперед, те, що результат тут буде залежати не тільки від одного вчителя чи асистента вчителя, а від усієї мультидисциплінарної команди супроводу, від узгодженості та злагодженості їхньої діяльності. Вагому роль тут також відіграє правильне, коректне та своєчасне залучення дитини з особливими освітніми потребами, а також інших учнів класу до роботи в команді супроводу під час застосування однієї із вищезазначених технологій.

За науковими переконаннями О.Гордійчук подібна взаємодія може принести багато задоволення як педагогам, так і школярам – з'являється більше дорослих, які несуть особисту відповідальність за навчання всіх учнів, ретельніше продумуються способи оцінювання, усі діти отримують належну увагу та підтримку в разі потреби (О. Гордійчук, 2016).

Як висновок, зазначимо, що застосування технологій роботи вчителя й асистента вчителя в закладах освіти з інклюзивною формою навчання повинно прямопропорційно відповідати меті діяльності педагогів, що реалізує інклюзивну практику, – створити оптимальні умови для розвитку потенціалу кожного учня.

Література

1. Гончаренко С. (1997). *Український педагогічний словник*. – Київ.
2. Гордійчук О.Є. (2016). Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до роботи з батьками дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної діяльності. *Інклюзивна освіта: досвід і перспективи : (монографія) / Колектив авторів; відп. ред. Г.В. Давиденко. – Вінниця, 177-187.*

Особливості формування цінностей та ціннісних орієнтацій молодших школярів

У педагогічній літературі проблема формування ціннісних орієнтацій досліджується у зв'язку з розвитком і вихованням конкретних цінностей, які мають бути особистісно прийняті в певній соціальній групі. Формування ціннісних орієнтацій школярів є важливим чинником їхнього духовного розвитку.

У зв'язку з цим провідного значення у формуванні духовно-моральних цінностей набуває світогляд особистості, на основі якого формується система ціннісних орієнтацій.

У педагогічній літературі проблема формування ціннісних орієнтацій досліджується у зв'язку з розвитком і вихованням конкретних цінностей, які мають бути особистісно прийняті в певній соціальній групі. Так, ціннісні орієнтації особистості аналізуються у взаємозв'язку з формуванням соціальної позиції особистості (Т. Мальковська), вивчаються в контексті педагогічної діагностики (В. Петрушин), розглядаються у зв'язку з дослідженнями духовної культури, духовних потреб, інтересів, оцінок учнів і педагогів (Т. Баранова, В. Бутенко, В. Дзюба, Л. Коваль, З. Морозова, О. Рудницька).

Процеси формування ціннісних орієнтацій школярів зумовлюються необхідністю критичного осмислення й творчого застосування теоретичних положень структурно-функціонального аналізу ціннісних орієнтацій особистості, що мають визначену цілісність і виконують регулюючу, інтегруючу й світоглядну функції. У зв'язку з обґрунтуванням системного підходу до вивчення ціннісних орієнтацій визначена стійка структура, виділені компоненти ціннісних орієнтацій – когнітивний, емоційний, поведінковий, що надало можливості у виховній практиці розвивати такі якості особистості, як духовна активність, вірність національній ідеї, гуманність, правдивість, щирість, гідність, самоповага, емпатія, емоційність.

Проведений аналіз наукових досліджень у вітчизняній філософії, соціології, психології та педагогіці дозволяє

визначити суттєвим висновок про те, що ціннісна орієнтація в загальній структурі досліджень людини, її особистісних характеристик займає провідне місце. Через ціннісну орієнтацію розкривається соціально активна позиція особистості, її духовна спрямованість, система установок, результат прийнятих рішень. Орієнтація як форма виявлення відносно стійких, соціально зумовлених, вибіркового відношень людини до сукупності моральних і духовних цінностей врешті-решт переходить на рівень стійких, чітко виражених позицій. Відношення є інтегруючим поняттям значення слів “орієнтація” і “позиція” (К. Шевчук, 2004, с. 97).

Отже, формування ціннісних орієнтацій молодших школярів ґрунтується на педагогічному керівництві вибіркового ставлення особистості до основних соціальних цінностей, що є головним показником як соціальної позиції дитини, так і її ставлення до дійсності в цілому. Аналіз літератури з формування ціннісних орієнтацій молодших школярів показав, що: ціннісні орієнтації молодших школярів не мають стійкої та визначеної структури. Вони зароджуються під впливом навколишньої дійсності та формуються у процесі навчально-виховного процесу, під впливом системи цінностей суспільства, культури, оволодіння школярами певною системою знань, оціночних вмінь, емоційних переживань та організаційно-вольових навичок.

Література

1. К. Шевчук. (2004). Формування цінностей в системі безперервної освіти. Матеріали II Всеукраїнської наук.-метод. конф. – Івано-Франківськ, 4, 95-98. (K. Shevchuk. (2004). Formation of values in the system of continuous education. Materials of II All-Ukrainian Science. Method. conf. - Ivano-Frankivsk, 4, 95-98).

2. Алексєєнко Т. Р. (2001) Ціннісні орієнтації у виховання. Рідна школа, 10, 69 - 72. (Alekseenko T. R. (2001) Valuable Orientation in Education. Native harm, 10, 69 – 72).

Теоретичні основи розвитку професійної компетентності спеціаліста з інклюзії

Упровадження ідей Нової української школи насамперед пов'язане з реалізацією компетентнісного підходу та забезпеченням рівного доступу усіх учнів, в тому числі й дітей з особливими освітніми потребами до отримання якісної освіти.

Поняття «компетентність» розглядають як динамічну комбінацію знань, способів мислення, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну діяльність (Бібік, 2017). Однією з умов успішного впровадження інклюзивної освіти та навчання дітей з особливими освітніми потребами є розвиток професійної компетентності спеціаліста з інклюзії. Під професійною компетентністю спеціаліста з інклюзії розуміють особистісні можливості педагога, які дозволяють майстерно організовувати спільну діяльність дітей різних категорій, адекватно оцінювати рівень засвоєного навчального матеріалу дітьми з різними нозологіями, вмінні обирати відповідні прийоми виховного впливу на дітей у класі (І. Хозраткулова, 2010). До компетентностей спеціаліста з інклюзії належать знання, навички, особистісні якості, які потрібно розвивати. До теоретичних знань належать наступні: основи законодавства України про освіту; міжнародні документи про права людини й дитини; державні стандарти освіти; норми й правила ведення документації. Також спеціаліст інклюзії має опанувати практичними навичками, зокрема такими як застосування професійних знань у діяльності; здійснення педагогічного супроводу дитини з ООП; уміння налагоджувати міжособистісні стосунки між усіма суб'єктами освітнього процесу. До особистісних якостей можна віднести комунікативні та організаційні здібності; здатність співпереживати; ціннісні орієнтації (Л. Бабенко, 2010).

Успішність упровадження інклюзивної освіти насамперед залежить від професійної компетентності спеціаліста з інклюзії.

Проте заклади вищої освіти не забезпечують якісну підготовку таких кадрів. Самоосвіта педагога є основною формою підвищення професійної компетентності. Спеціалісти з інклюзії повинні володіти спеціальними навичками та вміннями, необхідними для задоволення потреб окремих учнів. Такі спеціальні вміння та навички педагога можуть набути під час додаткових тренінгів і вебінарів. Наприклад, якщо у класі є учень з аутизмом, педагог може потребувати додаткового тренінгу з навчання комунікації дітей з розладом аутистичного спектра.

Отже, професійну компетентність майбутнього спеціаліста інклюзії можна розглядати як інтегративно-особистісне утворення, що дозволяє ефективно здійснювати професійні функції у процесі інклюзивної освіти.

У структурі компетентності можна виділити такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-операційний, рефлексивно-оцінний (І. Хозраткулова, 2010).

Отже, питання розвитку професійної компетентності спеціаліста з інклюзії як основи реалізації завдань інклюзивної освіти є актуальним і важливим, оскільки потребує нового підходу до підготовки таких спеціалістів.

Література

1. Бабенко Л. Зміст та структура готовності вчителя української філології до професійного самовдосконалення / Л. Бабенко // Вісник Черкаського університету. Випуск 176. Серія “Педагогічні науки”. – 2010. – С. 16–21.

2. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. — 206 с.

3. Хозраткулова І.А. Проблеми впровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах / І.А. Хозраткулова // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського: Зб. наук. праць. – Т.2. – Вип.5. – Миколаїв, 2010. – С. 279-284.

Тетяна Крижановська

Науковий керівник – доц. Боднарук І.М.

**Основні програмні вимоги до концертних виступів учнів
молодших класів мистецьких шкіл
по класу фортепіано**

Концертний виступ – це один з найважливіших елементів навчання музичному мистецтву, який пов'язаний з умінням реалізувати свої творчі наміри на публіці. Учні мистецьких шкіл здобувають перший досвід концертної музичної діяльності під час участі у різних контрольних заходах, які спрямовані на перевірку успішності школярів і можуть проводитися у різних формах. Навчальною програмою з музичного інструменту фортепіано передбачено такі форми контрольних заходів, як академічний концерт, відкритий академічний концерт, підсумковий академічний концерт, випускний іспит, технічний залік, контрольні уроки.

У 1-му класі обов'язковими контрольними заходами є: прослуховування (без оцінки – грудень); академічний концерт (з оцінкою) – грудень (для учнів, які вчилися в 0-му класі). Учні здають два заліки у першому та другому семестрах і перевідний академічний концерт. Таким чином, учень повинен виступити з підготовленою програмою протягом навчального року не менше трьох разів. Якщо до цього додати різні відбіркові прослуховування, участь у концертах школи, на батьківських зборах, то кількість публічних виступів відповідно збільшується [2]. Треба зауважити, що академічний концерт (без оцінки) може мати різні форми проведення: тематичні концерти, шефські концерти, творчі вечори, концерти для батьків тощо. Учень може виконувати не тільки сольну програму, але одну і більше п'єс у складі ансамблю. Обов'язковим є публічне виконання протягом року поліфонічного твору, твору великої форми, 2-3-х різнохарактерних п'єс та 1-2-х етюдів. В 0-му та 1-му класах вибір програми для контрольних заходів може бути вільний. Із 3-го класу (строк навчання – 8 років) та з 2-го класу (строк навчання – 6 років) вводиться технічний залік [2, с. 9].

Складаючи навчальний план, педагог включає в нього твори, які учень буде готувати до заліку, екзамену, концерту, твори для роботи в класі. Але, незалежно від мети, яку ставить керівник, у

будь-якому випадку важливим є емоційне ставлення учня до вибраного твору. П'єса, яка подобається учневі, викликає інтерес, засвоюється значно швидше, тому він її вчить з більшою емоційною віддачею і, таким чином, його увага найбільш сконцентрована[1].

Під час технічного заліку учень виконує вправи, гами, акорди, арпеджіо згідно з орієнтовним річним планом. Тональності обираються відповідно до рівня музично-теоретичних знань та тональностей музичних творів з індивідуального плану учня. Можна також під час технічного заліку здійснити контроль навичок читання з листа та знань музичної термінології. Обов'язковими для всіх учнів є підсумкові академічні концерти та випускні іспити[2, с. 8].

Учні-піаністи можуть також брати участь у різноманітних конкурсних виступах. Зокрема, 27 лютого 2019 року у місті Чернівці відбувся обласний конкурс ансамблевої гри учнів відділів фортепіано музичних шкіл і шкіл мистецтв. Метою конкурсу було виховання у школярів колективної, творчої та виконавської дисципліни, розвитку їх потенційних виконавських можливостей. Цей конкурс проводився у трьох вікових категоріях: I категорія (молодша) – II-IV класи; II категорія (середня) – V-VI класи; III категорія (старша) – VII-VIII класи. Ансамблі всіх вікових категорій виконували два різнохарактерних твори, один з яких – українського композитора.

Отже, підготовка учнів молодших класів до концертних виступів є важливою складовою навчального процесу у мистецьких школах, яка сприяє подоланню сценічного хвилювання школярів та закладає основи їх майбутньої професійної діяльності.

Інга Крушельницька
Науковий керівник – асист. О.І.Костащук

Формування професійної честі майбутнього вчителя початкової школи

На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах економічних, культурних перетворень, домінування матеріальних цінностей над духовними все більшої значущості набуває проблема морального розвитку підростаючого покоління, у вихованні та навчанні якого провідну роль відіграє учитель, який є носієм загальнолюдських цінностей.

Проблема виховання честі особистості набуває сьогодні особливого значення у зв'язку із суспільно-політичною ситуацією в українському суспільстві, зниженням моральності в регуляції суспільних відносин, а також відродженням у житті суспільства моральних норм міжособистісної взаємодії

Теоретичні засади честі як важливої морально-етичної якості окреслено в працях зарубіжних (Аристотель, Г. Гегель, І.Кант, Я. Коменський, Дж. Локк, Й. Песталоцці та ін.) та вітчизняних (В. Кан-Калик, П. Каптерев, І. Синиця, В. Сухомлинський, К.Ушинський та ін.) учених минулого, якими честь характеризується як категорія моральної свідомості, що розкриває ставлення людини до самої себе й до інших і ставлення до неї з боку суспільства (Васянович, 2005).

Визначальними для осмислення честі як особистісної професійної якості учителя стали праці І. Беха, Г.Васяновича, В.Рибалки, завдяки яким відбулося повернення категорії честі та гідності у психолого-педагогічну науку і практику. Ученими розглядається честь як одна з умов професійного розвитку та саморозвитку педагога (Рибалка, 2010)

У педагогічному дискурсі окремі аспекти окресленої проблеми стали предметом дослідження низки дисертаційних робіт, зокрема: виховання честі у молодших школярів та виховання честі у студентської молоді (Г.Александрова, Н.Білоусова), особливості становлення ціннісних орієнтацій та виховання морально-етичної культури майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки (Н.Максимчук, Л.Москальова).

Отже професійну честь учителя розглядаємо як інтегральну особистісно професійну якість, яка виявляється у процесі виконання професійних обов'язків, визначає гідну поведінку у ставленні до суб'єктів педагогічної взаємодії та визнає дитину як найвищу цінність (Косташук, 2015).

Формування професійної честі у майбутніх учителів сприятиме створенню «учителя нового зразка», а також підніме престиж, соціальний статус професії у нашому суспільстві загалом. Повага суспільства до професії виражається у соціальному забезпеченні. І якщо сьогодні українська держава не приверне увагу до постаті вчителя, якщо не будуть створені нові престижні умови існування цієї професії, тоді, на жаль, ми не зможемо говорити про вчителя як утілення морального ідеалу, як людину честі.

Отже, формування професійної честі учителя – це процес формування фахівця, здатного орієнтуватися у складних життєвих ситуаціях, який уміє виконувати поставлені завдання та долати певні професійні труднощі; відповідальний та вболіває за власну професійну результативність тощо.

Література

1. Васянович, Г. П. (2005). *Педагогічна етика*. Львів: Норма. (Vasyanovich, G.P. (2005). *Pedagogical Ethics*. Lviv: Norma.

2. Косташук, О. І. (2015). Виховання професійної честі у майбутніх учителів як передумова успішності їх професійної діяльності. В *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*, Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Ч. 2, с. 83-85). Суми: Мрія. (Kostashchuk, O.I (2015). Education of professional honor in future teachers as a prerequisite for the success of their professional activities. In *Educational Innovations: Philosophy, Psychology, Pedagogy*, Materials of the II International Scientific and Practical Conference (Ch. 2, pp. 83-85). Sumy: Dream).

3. Рибалка, В. В. (2010). *Чесць і гідність особистості як предмет діяльності практичного психолога*. Київ: Шкільний світ. (Rybalka, V.V. (2010). *Honor and dignity of the individual as an activity of a practical psychologist*. Kyiv: School World).

Формування художньої культури майбутніх учителів початкових класів засобами образотворчого мистецтва

Сучасна методика навчання мистецьких дисциплін спрямована на активне використання виховних і розвивальних можливостей художньої культури. Реалізація завдань художньо-естетичного виховання молодших школярів ставить принципово нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів, які мають якісно забезпечувати освітні потреби учнів, розвивати їх інтелектуальний і культурний потенціал.

У працях І. Зязюна, Л. Масол, О. Отич, Г. Петрової, О. Рудницької, Л. Хомич, О. Шевнюк та ін. висвітлюються окремі аспекти формування фахової компетентності майбутнього вчителя як передумови його професіоналізму у процесі викладання мистецьких дисциплін.

Художня культура становить частину естетичної культури, більш складного поняття. Як синонімічний до поняття художньої культури вживається термін «мистецтво». Художню культуру, або мистецтво можна розуміти як певний вид людської діяльності, специфічний спосіб реалізації творчого потенціалу особистості. Її утворює сукупність художніх цінностей, а також певна система їх відтворення та функціонування.

При формуванні художньої культури майбутніх учителів вагомими є професійні якості, які впливають на їх готовність і педагогічну майстерність, а саме: потреба в систематичному художньому вихованні, самовихованні та самоосвіті; широкий естетичний і художній світогляд; високорозвинені естетичні ідеали, смаки; вміння аналізувати та сприймати мистецький об'єкт; високий рівень розвитку художньо-творчих здібностей.

Основними показниками художньо-естетичної вихованості майбутнього вчителя є ступінь оволодіння методикою викладання предметів гуманітарного циклу та глибокі знання з мистецтва; координація своєї роботи, творче мислення, уміння подати навчальний матеріал (Л. Хомич, 1998).

Важливу роль у творчому розвитку особистості педагога відіграє образотворче мистецтво. Його використання в процесі навчання створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності майбутніх учителів початкових класів, реалізації їх творчого потенціалу.

Високий рівень сформованості художньої культури майбутніх учителів початкових класів засобами образотворчого мистецтва досягається за таких педагогічних умов:

- побудова навчального процесу на основі гуманізації, гуманітаризації освіти, особистісно-орієнтованої взаємодії;
- введення в мотиваційні установки процесу навчання творчих елементів, які сприяють формуванню індивідуального стилю майбутньої професійної діяльності;
- залучення до змісту мистецьких дисциплін інтегративних методик, інноваційних технологій;
- внесення у діяльнісний компонент фахової підготовки ситуацій, що моделюють педагогічну діяльність у навчально-виховному процесі (Ю. Малежик, 2011, с.41).

Отже, ефективність формування художньої культури майбутніх учителів початкових класів залежить від: усвідомлення особистісно-орієнтованої парадигми освіти; взаємозв'язку педагогічної й образотворчої діяльності; творчого підходу до організації навчально-виховного процесу з дисциплін художньо-естетичного циклу; мистецької грамотності; оволодіння сучасними педагогічними технологіями.

Література

1. Малежик Ю. (2011) Проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до викладання предмета «Образотворче мистецтво» у початковій школі на сучасному етапі. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 4, 36–42. (Malezhik Y. (2011) Problems of preparation of future teachers of elementary school for the teaching of the subject "Fine Arts" in elementary school at the present stage. *Problems of preparing a modern teacher*, 4, 36–42).
2. Хомич Л.О. (1998) Роль мистецтва у професійно-педагогічній підготовці вчителя. *Мистецтво та освіта*, 4, 50–54. (Khomich L.O. (1998) The role of art in the teacher's professional teacher training. *Art and Education*, 4, 50–54).

Міжнародний досвід упровадження інклюзивної освіти

В умовах пошуку ефективних шляхів розвитку національної освіти набуває актуальності вивчення міжнародного досвіду інклюзивної освіти, адже в Україні впровадження інклюзії знаходиться тільки на початкових етапах. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу [2, с. 8].

Політика держав, у яких система інклюзивної освіти є досить розвиненою, полягає у тому щоб активно залучати освітні заклади до процесу інклюзії. Прикладом таких країн є Бельгія, Велика Британія, Греція, Іспанія, Канада, Литва Нідерланди, Німеччина, Франція та ін. [1, с. 30-34]. Для більш детального аналізу інклюзивного навчання на міжнародній арені ми обрали три країни – Велику Британію, Канаду та Литву. Велика Британія була обрана, тому що, у цій країні найнижчий відсоток дітей з особливими потребами, які навчаються в навчальних закладах (у межах 1 відсотку). Литва була нами обрана, тому що має спільне минуле з Україною, як країна пострадянського освітнього простору. А також Канада, як одна з країн з найбільш розвиненим інклюзивним процесом.

Інклюзивне навчання у Великій Британії має кілька форм, серед яких: навчання в інклюзивному класі; поєднання навчання в інклюзивному середовищі із навчанням у спеціальному середовищі, на базі інклюзивного навчального закладу та поза його межами; навчання у спеціальному класі в межах інклюзивного навчального закладу; навчання у спеціальному навчальному закладі; навчання у школі-інтернаті. Додаткова підтримка надається у чотири етапи: консультація та тісна взаємодія координатора з батьками дитини, залучення додаткових фахівців, проведення діагностики з метою встановлення рівня розвитку дитини, а також складання плану, у

якому зазначені потреби дитини та шляхи їхнього забезпечення.

Після ратифікації Литвою Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю відбулася ціла низка змін у законодавстві. Важливою ланкою у сфері захисту прав осіб з особливими потребами є Міністерство охорони здоров'я, що надає свої послуги через розгалужену мережу центрів розвитку дитини, яка налічує близько 50 центрів, де працюють 5-6 фахівців, серед яких обов'язкові працівники – батьки дитини з особливими потребами. Інша важлива структура у сфері інклюзивної освіти – педагогічно-психологічна служба завдання якої полягає у проведенні консультацій щодо можливих труднощів, розробленні модифікацій та адаптацій навчальної програми з урахуванням особливостей потреб дитини, використанні альтернативних методів навчання для оптимізації навчально-виховного процесу, а також навчання місцевої громади, педагогів та фахівців [3, с. 108-113].

Особливість канадського досвіду – це активний розвиток ресурсних центрів, які надають допомогу як особам з особливими потребами так і навчальному закладу, сім'ї та громаді, до яких залучені такі особи. Врахування цільової групи та мети обслуговування дуже важливе при визначенні моделі ресурсного центру. Перша модель ресурсного центру надає свої послуги дистанційно з метою підтримки дитини за місцем проживання. Друга модель ресурсного центру надає свої послуги на базі ресурсного центру, і отримувачами цих послуг є ті ж самі цільові групи, що і в першій моделі.[3, с. 80-101].

Отже, міжнародний досвід інклюзивної освіти в роботі українських закладів актуальний, а особливо побудова мережі ресурсних центрів, яка в Україні тільки починає розвиватися.

Література

1. Інклюзивна освіта: досвід і перспективи: [монографія] / Колектив авторів; відп. ред. Г. В. Давиденко. – Вінниця, 2016. – 242 с.
2. Карпушенко А. В. Організація інклюзивної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах : підручник / А. В. Карпушенко. – Канів, 2013. – 123 с.
3. Колупасва А. А. Інклюзивна освіта : реалії та перспективи: [монографія] / А. А. Колупасва. – К. : Самміт-Книга, 2009. – 272 с.

Валентина Куриляк
Науковий керівник – доц. Каплієнко-Ілюк Ю.В.

Концепція музичного виховання Карла Орфа

Підхід Орфа в музичному вихованні дуже важливий, тому що це спосіб навчити дітей грати на такому рівні, який вони можуть легко зрозуміти. Музичні концепції вивчаються шляхом співу, танцю, руху, драматургії та гри на ударних інструментах. Цей підхід до музичної освіти розроблений Карлом Орфом – німецьким композитором, диригентом і педагогом, найвідомішим музичним твором якого є ораторія «Карміна Бурана». Його ідеї спиралися на віру у важливість ритму і руху. Орф поділився цими ідеями у книзі під назвою «Шульверк».

Карл Орф вважав, що дитяча елементарна музика будь-якого народу генетично нероздільно пов'язана з вимовою і рухом. Її Карл Орф назвав «елементарною музикою» і зробив основою свого «Шульверка»: «Мій Шульверк і моя композиторська творчість – і те, й інше виходить з одного спільного кореня, з ідеї *musike* – поєднання слова, звуку та жесту. Це – *credo* моїх сценічних творів і водночас основа Шульверка» [1, с. 193].

Ольга Олексюк пише: «Свою експериментальну роботу К. Орф узагальнив у посібнику "Шульверк". Велику увагу він приділяв гармонії, ритмічному вихованню, грі на музичних інструментах. Міжнародним центром підготовки за системою Карла Орфа став його інститут у Зальцбурзі. Орф вважав, що активному розвитку музикальності сприяє дитяча творчість, а саме: гра на музичних інструментах, спів і ритмічні рухи. Він розробив дитячий інструментарій: ксилофони, металофони, гlockenшпілі, литаври, барабани, тарілочки, блок-флейти та ін. Композитор використовував і природні "інструменти" – руки і ноги дітей для створення будь-яких шумових ефектів (оплесків, клацання та ін.), з тією ж метою вдало застосовував мовні композиції. Для впровадження своєї системи Карл Орф склав також збірку народних пісень. Найбільш сильною та істотною стороною системи Карла Орфа є її спрямованість на розвиток

творчої ініціативи дітей, яка ґрунтується на розробленому комплексі інструментально-мовних імпровізацій» [2, с. 42].

«Ким би не стала надалі дитина – музикантом чи лікарем, ученим чи робітником – завдання педагогів виховувати в ній творче начало, творче мислення. В індустріальному світі людина інстинктивно хоче творити, і цьому треба допомогти. «Шульверк» спрямований на те, щоб пробуджувати до створення в галузі музики. Але прищеплені бажання та вміння творити позначаються на будь-якій сфері майбутньої діяльності дитини» [3, с. 21].

Використовуючи підхід Орфа, викладачі дають учням знання про ритм, мелодію, гармонію, текстуру, форму та інші елементи музики. Але учні вивчають ці поняття легко та цікаво, говорячи, співаючи, танцюючи, рухаючись, виконуючи гру на інструментах. Ці концепції стають трампліном для подальших творчих пошуків, таких як імпровізація або створення власної музики. Сьогодні кожен учитель повинен володіти певними методами Карла Орфа, адже кожна дитина потребує різних підходів і методів.

Література

1. Леонтьева О. Т. Карл Орф: Монографія / О. Т. Леонтьева. — М. : Музыка, 1984. — 332 с.
2. Олексюк О. М. Музична педагогіка / Ольга Миколаївна Олексюк. — К. : КНУКіМ, 2006. — 188 с.
3. Система детского музыкального воспитания Карла Орфа: Сб. / Под ред. Л. А. Баренбойма. — Л. : Музыка, 1970. — 160 с.

Аналіз гендерних відмінностей прояву агресивності у підлітковому віці

Проблема агресивної поведінки підростаючого покоління досить актуальна. Значної уваги потребує аналіз агресивності за гендерними показниками, що дає можливість дослідження проявів жорстокості й агресивності у хлопців і дівчат. Зокрема, гендерний підхід передбачає такий спосіб пізнання дійсності, в якому відсутній «безстатевий погляд» на психічні явища, і водночас немає поляризації та ієрархії «маскулінного» і «фемінного» тощо.

Методологічні основи гендерного аналізу в психології розроблені такими зарубіжними вченими як: Ш. Берн, К.Берковіц, К. Дьюкс, А. Іглі, К. Агерспетц, Д. Фаррінгтон, К.Уесті, Д. Зіммерман. Сучасні уявлення про природу і механізми агресії були представлені вченими: З. Фрейдом, К.Лоренцом, Л. Берковицом, С. Розенцвейгом, А. Бандурою, А.Бассом, Л. Семенюк та ін.

Зокрема, Л. Семенюк виявила спільне і відмінне у різних формах прояву агресивності у хлопчиків і дівчат підліткового віку. Так, 10-11-річні хлопчики в значній мірі більше виявляють фізичну агресію (70% і 30%). До 12-13 років ці дані становлять співвідношення 59% до 38%, а в підлітків 14-15 років майже однакові хлопчики – 61%, дівчата – 59% [3, с.77].

Статеві відмінності в агресії намагаються пояснювати впливом як біологічних, так і соціальних факторів. До перших відноситься наявність подібних статевих відмінностей у тварин, зв'язок агресивності з домінантністю і сексуальністю і гормональний фактор, до других – формування гендерних стереотипів, що дозволяють чоловікам відкрито демонструвати свою агресивність, а від жінок вимагають її приховувати [2].

Переконливі докази про відсутність прямого зв'язку агресивності та домінантності у людини наводять Е. Маккобі і К.Жаклін. На їх думку:

– домінування за допомогою агресії ефективно тільки в обмеженому колі ситуацій і тільки там, де людина, з якою поводяться агресивно, не може припинити стосунки;

– під час групових ігор з іншими хлопчиками, хлопці вимушені дотримуватися «хлоп'ячих» законів (у тому числі брати участь у бійках);

– коли діти стають старшими, у них з'являється можливість брати участь у більшій кількості груп, взаємодіяти з іншими, тому вони не завжди проявляють агресію, а домінування у групі досягається вже не тільки за допомогою агресії;

– існують групи дорослих, в яких домінування засноване на фізичній силі й агресії. У них лідерство мають, у більшості випадків, чоловіки. У деяких групах, де лідерство ґрунтується на інших якостях, які притаманні жінкам;

– існують заняття, в яких чоловіча агресивність і спроби домінувати є корисними, позитивними факторами [1, с. 99].

Отже, в агресивній поведінці підлітків простежуються і яскраво проявляються гендерні відмінності, які зумовлені статевіковими особливостями: розбіжностями у виконанні соціальних ролей, диференціацією вимог до поведінки хлопчиків і дівчат у різних ситуаціях, а також існуючими в суспільстві стереотипами мужності і жіночності. Агресивність дівчат, на відміну від хлопців, має неоднаковий характер, різноманітні форми та інтенсивність прояву, тобто має гендерні відмінності.

Література:

1. Заваржин С.А. Агрессивные фантазии в детском возрасте: учебное пособие / С.А. Заваржин. - Харьков, 2004. – 204 с. – 213 с.

2. Паренс Г.А. Агрессия наших детей [Текст]: учебное пособие / Г.А.Паренс. – М.: Форум, 2007. – 152 с.

3. Семенюк Л.М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции: учебное пособие / Л.М. Семенюк. – Изд. Флинта; МПСИ Библиотека школьного психолога. – 96 с.

Формування екологічної культури молодших школярів

Глобальні проблеми сучасності, що несуть загрозу життю і людській цивілізації, породили необхідність екологічної освіти. Пошук шляхів гармонійної взаємодії суспільства і природи приводить до інтенсивного процесу екологізації спільної культури людства, і, як наслідок, – до формування теорії та практики екологічної освіти.

Екологічне виховання молодших школярів – головне завдання сучасної початкової освіти - психолого-педагогічний процес, спрямований на формування в учнів шанобливого ставлення до природи та екологічної культури в цілому (І.Васильченко, 2005, с. 75).

Екологічна освіта з її спрямованістю на виховання відповідального ставлення до довкілля повинна стати стрижнем і обов'язковою складовою частиною загальноосвітньої підготовки учнів. Одним з найважливіших принципів екологічної освіти вважається принцип безперервності.

Ретроспективний аналіз екологічного виховання в поєднанні з вивченням сучасної педагогічної практики дозволяє виявити об'єктивні тенденції розвитку екологічного виховання школярів:

- цілеспрямовано координується діяльність шкіл, організацій з охорони, раціонального використання та вивчення довкілля;
- уроки поєднуються з позаурочною діяльністю учнів в природному середовищі;
- поряд з розвитком традиційних використовуються нові форми екологічної освіти і виховання: кінолекторії з охорони природи, ролеві і ситуаційні ігри, загальношкільні ради з охорони природи, екологічні практикуми;
- в екологічне виховання й освіту учнів широко впроваджуються засоби масової інформації (друк, радіо, телебачення), цей процес стає педагогічно урівноваженим (Н.А. Пустовіт, 2001, с. 54).

Школа як центральна система екологічного виховання школярів має бути активним організатором зв'язку з установами для розширення сфери природоохоронної діяльності учнів різного віку і формуванні у них відповідального ставлення до природи.

Мета екологічної освіти і виховання – формування екологічної культури особистості як форми регуляції взаємодії людини з природою.

Посилення екологічного виховання – важлива вимога реформи школи. Ця найважливіша вимога, яка впливає з уявлень сучасної екології, набула законодавчого характеру.

Не варто забувати, що екологічна культура проявляється у свідомості, мисленні, поведінці та діяльності особистості. Ці якості особистості необхідно формувати в процесі викладання навчальних предметів та у позакласній і позашкільній роботі. Екологічна освіта і виховання учнів покликані подолати їх споживацьке ставлення до природи та її ресурсів. Основоположне значення при цьому мають принципи: безперервності, системності, систематичності, інтеграції (в тому числі міжпредметних зв'язків), глобалізації та локалізації екологічних проблем, гармонізації людини з природою, гуманізації. Важливо, щоб учителі розкривали суть екологічних проблем не лише у вузьконаціональному, а й у планетарному аспектах, що сприятиме різнобічній підготовці підростаючого покоління до їх розв'язання.

Література

1. Васильченко І. (2005). Екологічне виховання в початковій школі. – Київ. (Vasilchenko I. (2005). Ecological education in elementary schools. – Kyiv).
2. Пустовіт Н.А. (2001). Особистісно орієнтовані технології екологічного виховання молодших школярів. – Київ. (Pustovit N.A. (2001). Personally oriented technologies of ecological education of adolescents. – Kyiv).

Христина Любін

Науковий керівник – асист. Палагнюк О. В.

**Педагогічні шляхи виховання гуманних почуттів
у старших дошкільників**

Забезпечити дітям простір гуманістичної взаємодії з дорослими та однолітками – важливе завдання педагога. Сучасний підхід до виховання полягає в можливості цілісного розвитку дитини у світі людей й, водночас, відповідає головній меті виховання – створення сприятливих умов для розвитку особистості дитини, для її самореалізації [1; 2]. Численні психолого-педагогічні дослідження підтвердили положення про вирішальну роль у психологічному розвитку дитини умов життя і виховання. Масовий досвід показує, вихователі мають найперше усвідомлювати, що міжособистісне спілкування з дітьми як природний спосіб передачі інформації, вираження власного ставлення є для дітей найважливішим джерелом моральних норм, оціночним й емоційним стимулюванням, орієнтиром для самооцінки (Є. І. Стрюк, С. П. Тищенко, Л. І. Уманець) і, нарешті, способом самовираження, що забезпечує змістовний двосторонній зв'язок спілкування й взаємин [2].

Виховання словом – найскладніше й найважче зі всього, що є в педагогіці. Слово вихователя як інструмент впливу на душу вихованця іншим не замінити. Особистість вихователя розкривається перед дитиною в єдності слова й поведінки. Видатні педагоги минулого і сучасності надавали і надають великого значення вмінню вихователя виражати свої почуття та розмовляти з дітьми [1]. Крім того, спілкування дітей як з дорослими, так і з ровесниками у різних видах діяльності та в повсякденному житті сприяє вихованню у дошкільників гуманних почуттів і доброзичливих взаємин. Спілкування дорослого з дітьми – найважливіший шлях виховання гуманних почуттів, отримання дітьми уявлень про моральні норми поведінки. О. В. Запорожець, М. І. Лісіна дійшли висновку, що дитина відчуває потребу у спілкуванні і прагне до взаєморозуміння з дорослим як з авторитетним носієм суспільного й морального досвіду. Ще один можливий аспект вирішення даної проблеми – в такій організації педагогічного

процесу дошкільного закладу, яка поєднує виконання соціальних задач й задоволення актуальних, життєво важливих потреб дошкільників. Мова йде про спілкування у грі. Співставлення діяльності спілкування і гри показує, що їх зміст ідентичний й може слугувати основою формування моральної особистості з розвиненими гуманними почуттями. Суттєвою є й та обставина, що гра виникає й протікає у дошкільників так само природно, як і спілкування. Проведені дослідження (Ю. О. Приходько) показали, що становлення гуманних почуттів у дітей у спільній діяльності зумовлюється не лише формою її організації, а й характером мотивації. Мотиви, на думку психологів (О. М. Леонтьєв, Л. І. Божович, Л. С. Славіна) – це ядро особистості. Не менш важлива й роль самооцінки у вихованні в дітей доброзичливого ставлення до ровесників.

Стимулювання гуманних проявів дітей потребує водночас й розвитку правильних уявлень у них про гуманні почуття. Однак жодне виховне завдання не можна успішно виконати, якщо немає плідного контакту з сім'єю й повного взаєморозуміння між батьками і вихователями. Для дитини дошкільного віку сім'я – перше й часто єдине суспільне середовище, перший і найбільш довгодіючий фактор формування особистості, а вплив на дошкільника усіх інших спільностей лише коригує сімейне виховання. Форма і зміст сімейних взаємин, до яких дитина залучена з раннього дитинства, в певному розумінні виступають для неї основою визначення соціальних зразків моральної поведінки. Отже, гуманні почуття формуються й розвиваються у процесі реальних стосунків з дорослими і ровесниками. Їх розвиток тісно пов'язаний з формуванням морально-етичних уявлень дітей, становленням досвіду моральної поведінки. Доведено, що їх формування починається у дітей зі ставлення до близьких дорослих, дитячої групи.

Література

1. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. О. Ладивір, О. П. Долинна, В. К. Котирло та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. - 164 с.
2. Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку: монографія / Т. І. Поніманська. – Рівне : РДГУ, 2006. – 352 с.

Віта Майкут

Науковий керівник - доц. Галичанська А.В.

**Особливості Інтернет-залежності в старшому
підлітковому та ранньому юнацькому віці**

Утворення потужної Internet-мережі не лише поліпшило якість життя пересічної особистості, воно призвело до формування ряду деструктивних соціальних феноменів, які порушують нормальний психосоціальний розвиток особистості. Internet займає все більше місця в житті людей та часто провокує розвиток залежності від нього. Дослідження питання Internet-адикції бере свій початок з праць клінічних психологів А. Голдберга, К. Янг і М. Гріфітса. Актуальними є дослідження українських та зарубіжних науковців, що розкривають особливості залежності від соціальних мереж та комп'ютерних ігор (П. Біленчук, А. Жичкіна, В. Ігнат'єв, Ц. Короленко, А. Кочарян, А. Церковний, Л. Юр'єва).

Анонімність, невидимість і відчуття безпеки – те, що приваблює багатьох, перш за все це людей юнацького віку, які за допомогою спілкування в Інтернеті збагачують можливості самопрезентації [1]. Невидимість і можливість приховати реальну інформацію призводять до відчуттю безпеки - ілюзії, що навіть за найбільш негативну поведінку він не понесе покарання.

Згідно Дж. Сулером, ніхто не хоче бути повністю анонімним - абсолютно невидимим, без імені, ідентичності або міжособистісної взаємодії взагалі. Одночасно з конструюванням віртуального образу особистості людина створює образ співрозмовника, який майже завжди не відповідає дійсності, оскільки відсутню інформацію він просто домислює, орієнтуючись на власні очікування. При переході від віртуальних контактів до реальних, колишні віртуальні співрозмовники, як правило, відчувають здивування або розчарування від невідповідності їх уявлень і реальної особистості [2].

У юнаків та юнок, у яких діагностовано Інтернет-адикцію, спостерігається фактичний брак тенденції до планування власного майбутнього: “Через надмірну захопленість Інтернетом особистість утрачає контроль над

процесами, що відбуваються, виникає так зване розмивання кордонів віртуального і реального світів. Має місце фактичне виключення з планів таких сфер життя людини, як інтимно-особистісні стосунки і професійна спрямованість” [3]. Дж. Волам і К. Мітчел, досліджуючи поведінку підлітків в Інтернеті, встановили, що дівчата з високим рівнем тривожності, переживаючи конфлікт з батьками й відповідно не отримуючи задоволення потреб від них, з більшою ймовірністю встановлювали близькі стосунки з іншими Інтернет-користувачами.

Отже, міра прояву інтернет-залежної поведінки у підлітків та юнаків залежить від індивідуально-психологічних (індивідуальні особливості підліткового віку) та мікросоціальних (психологічні труднощі й ускладнення, що породжені найближчим соціальним оточенням) чинників, які не виступають ізольовано один від одного, а існують у взаємозв'язках і взаємозалежностях.

Література:

1. Бабаева Ю.Д., Войскунский А.Е., Смыслова О.В. Интернет: воздействие на личность / Ю.Д. Бабаева, А.Е. Войскунский, О.В. Смыслова // [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.relapp.ru>.

2. Жичкина А.Е., Белинская О.П. Стратегии самопрезентации в интернет и их связь с реальной идентичностью. - 2004. / А.Е. Жичкина, О.П. Белинская // [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://flogiston.ru/articles/netpsy/strategy>.

3. Посохова В.В. Особенности житевого планирования Интернет-залежної молоді / В.В. Посохова // Психологічні перспективи. - 2004. - Вип.6. - С.150 -157.

Компоненти готовності майбутнього вихователя до професійної діяльності

Важливою умовою підвищення ефективності підготовки майбутніх вихователів є формування у них готовності до професійної діяльності.

У психолого-педагогічній літературі немає єдиного підходу до розуміння поняття «готовність до діяльності». Її тлумачать як складне утворення, яке містить мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий компоненти; як сукупність професійних знань і умінь (Н. Кузьміна, В. Сластьонін); як особистісне утворення, до складу якого входять професійні якості, вміння і психічні стани (К. Дурай-Новикова, М. Дьяченко, Л. Кандилович, А. Пуні); як систему інтегративних здібностей (Б. Ананьєв, Б. Балл, С. Рубінштейн, Б. Теплов); як синтез властивостей особистості, що є ширшим поняттям, ніж здібності (Є. Клімов, В. Моляко, М. Смульсон). Традиційно виокремлюють два підходи до змісту та структури готовності до професійної діяльності: функціональний та особистісний [1, с. 119-120]. З позицій першого, її розглядають як психофізіологічний стан, що забезпечує високий рівень досягнень у процесі виконання певного виду діяльності. (Ф. Генон, Н. Левітов, Л. Нерсисян і ін.). Другий підхід трактує її як психічний стан і якість особистості, інтегровану властивість, розкриття потенційних можливостей (К. Дурай-Новикова, М. Дьяченко, Л. Кандилович, В. Моляко й ін.) і поділяє на два види: тривалу (визначається стабільними властивостями особистості) та тимчасову (характеризується нестійкістю та піддається впливу багатьох чинників) [2, с. 36-37].

О. Мороз та ін. до специфічних ознак сформованості готовності до педагогічної діяльності відносять: педагогічну самосвідомість; позитивне налаштування на професію; сформованість потреби у спілкуванні з дітьми, бажання передавати їм соціально-значущі знання; психолого-педагогічні знання; вміння організувати та керувати навчально-виховним процесом [3, с. 231-232].

На основі аналізу наукових публікацій можна виокремити

такі компоненти готовності майбутнього вихователя до професійної діяльності: 1) мотиваційно-цільовий – сукупність сформованих цілей, мотивів, установок, інтересів до педагогічної діяльності. Цей компонент полягає в необхідності самовираження, усвідомлення необхідності професії вихователя для суспільства та прагнення досягати позитивних результатів в обраній сфері; 2) змістово-операційний – взаємозв’язана система педагогічно-важливих знань, умінь і навичок, дій та операцій, які необхідні для успішного виконання професійних функцій. Цей компонент включає оволодіння знаннями з фізіології, антропології, психології, педагогіки, методик дошкільного виховання, які реалізуються в процесі навчально-виховних дій; 3) орієнтаційний – сукупність педагогічно-орієнтованих цінностей, що є орієнтирами успішного виконання професійних обов’язків; 4) оцінний – здатність оцінювати свою професійну підготовку, об’єктивно аналізувати результати власної діяльності; 5) емоційно-вольовий – властивість особистості, що полягає в самоконтролі й самооблізації, емоційній стійкості в непередбачуваних педагогічних ситуаціях.

Отже, професійна готовність майбутнього вихователя до педагогічної діяльності – це цілісна, особистісна система його якостей, знань і досвіду, яка виражається в усвідомленні значення педагогічної професії в суспільстві та відповідальності за результати своєї професійної роботи.

Література

1. Левицька Л. В. Окремі аспекти психологічної готовності до професійної діяльності фахівців соціономічних професій / Л. В. Левицька, Т. Є. Поворознюк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2015. – № 11. – С. 119–122.

2. Левшенюк Н. А. Теоретичне обґрунтування поняття психологічної готовності до педагогічної діяльності / Н. А. Левшенюк // Нова педагогічна думка. – 2014. – № 1(77). – С. 36–38.

3. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи. / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко. – К. : НПУ, 2003. – 267 с.

4. Садова Т. А. Професійна компетентність та готовність до педагогічної діяльності: сутність і взаємозв’язок [Електронний ресурс] / Т. А. Садова. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/331/84/>

Сиблінгова взаємодія як чинник психосоціального розвитку особистості

Внутрішньо-сімейна взаємодія була головним питанням у багатьох роботах вітчизняних та зарубіжних психологів. Зокрема, цим займалися М.І. Алексеева, Е. Берн, Дж. Боулбі, Т.В. Буленко, А.Я. Варга, В.О. Васютинський, Я.О. Гошовський, А. Джерсильд, Е.Г. Ейдемільлер, Г.В. Івончик, З.Г. Кісарчук, М. Клейн, В.В. Ковальов, М.Є. М'ягер, О.І. Пенькова, А.В. Петровський, Й. Рембовський, Л.П. Синютка, А.С. Співаковська, В.В. Столін, Т.М. Титаренко, З. Фрейд, В.В. Юстицький та ін.

Ними доведено, що відсутність у дитини можливості спілкуватися з сиблінгом заважає розвитку у дитини самостійності, та логічної аргументації своєї діяльності. Це пояснюється тим, що у спілкуванні дитини виключно з батьками і дорослими присутній фактор підпорядкування авторитетові, а відсутність в сім'ї конкуренції між дітьми стримує активізацію їх пізнавальної діяльності і розвиток вербальної мови. Різноманітність і емоційна багатогранність взаємодії між дітьми в сім'ї визначає формування у них як позитивного, так і негативного образу «Я». Загалом, в однітній та малодітній сім'ї можливості дитини в формуванні позитивного об'єктивного образу «Я» менші [1].

Виявлено прямий взаємозв'язок сиблінгової взаємодії з формуванням стилю поведінки особистості, її самосприйняття та формування у неї Я-концепції [2, 3].

Також було встановлено наступне: 1) Взаємодія дитини з сиблінгом є емоційно значимою для неї, хоча й поступається за значенням прихильності до матері, батька; 2) Значення сиблінгової взаємодії полягає в тому, що вона задовольняє потребу особистості в спілкуванні, в емоційній підтримці і активності; 3) Особливо інтенсивним є вплив сиблінгової взаємодії на процес соціалізації в ситуації відносин молодшої дитини до старшої, особливо сестри до брата; 4) Важливим фактором розвитку емоційних стосунків між дітьми є порядок

народження дитини в сім'ї, а також її стать, які формують позицію дитини в сім'ї; 5) Порядок народження дітей, її стать, зумовлюють також характер відносин батьків до дитини. Так, батьки сильніше прив'язуються до дітей аналогічної статі і більш вимогливі – до протилежної. Більш активною є взаємодія старшої дитини і батька, а для молодшої – з матір'ю; 6) Позиція старшого або молодшого в сім'ї зумовлює індивідуальні особливості дитини, що пов'язано з необхідністю формування неповторної ідентичності. Старша дитина в сім'ї характеризується як самостійна, вимоглива до себе, схильна до очікувань особливого визнання. Для молодшої дитини характерно менший рівень самоконтролю, конформізм і відчуття своєї малоавторитетності; 7) Найбільш тісний зв'язок існує між старшими братами і молодшими сестрами, що дозволяє характеризувати цю діаду як ідеальну. Фактор вікової відмінності між дітьми в цьому випадку не має значення. Надалі черговість така: між старшими і молодшими братами, старшими і молодшими сестрами. В останньому випадку спостерігається тенденція до більш позитивної взаємодії в парах дітей з різницею у віці в 4-5 років. Найменший коефіцієнт емоційної взаємодії виявився між молодшими братами і старшими сестрами, особливо за умови, коли вікова різниця між ними складає 1-3 або 6-10 років. Така ситуація скоріш за все пов'язана з особливостями сімейного виховання і механізмами ідентифікації.

Отже, сиблінгові взаємовідносини виконують адаптаційну функцію у формуванні особистості, адаптуючи її до нових умов середовища.

Література:

1. Дідук І.А. Вплив сиблінгової взаємодії на становлення уявлення про себе у дітей // Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д.-К.: Вид-во "Любіть Україну", 1999. - Т.1. - Част.1 - С.65-66.
2. Крайг Г. Психология развития / Крайг Г. - С. Пб. : Питер, 2002. - 992 с.
3. Шнейдер Л. Б. Психология семейных отношений / Л. Б. Шнейдер. - М. : Апрель-Пресс ; ЭКСМО-Пресс, 2000. - 512 с.

Регіна Мельник

Науковий керівник - проф. Кушнір І.Г.

**Особливості становлення гендерної ідентичності
у дітей різного віку**

Гендерна теорія неоднорідна, що знаходить своє відображення перш за все у визначенні її центрального поняття – «гендер». Поняттям «гендер» охоплюються такі соціально-психологічні феномени, як сприйняття людьми один одного як чоловіків або жінок (гендерні схеми або стереотипи), правила соціальної взаємодії між чоловіками та жінками (гендерні норми), соціальні прояви себе як чоловіка або жінки (гендерні ролі), сприйняття себе та інших як чоловіків або жінок (гендерна ідентичність).

Самовизначення та самоактуалізація особистості нерозривно пов'язані з такою характеристикою як ідентичність. Ідентичність розглядається як ядро особистості, її внутрішня сутність, тісно пов'язана з ціннісно-сисловою сферою (К. Юнг, В. Франкл), а прагнення до здобуття ідентичності являє собою прагнення до цілісності.

Ідентичність як психологічний феномен і процес самокатегоризації особистості є рефлексивною категорією, пов'язаною з переживанням і усвідомленням людиною себе у світі. У цьому сенсі вона тотожна самосвідомості і завжди пов'язана із самістю і Я-концепцією. Як особливий вид соціальної ідентичності гендерна ідентичність співіснує з уявленнями про сімейний, професійний, етнічний, освітній та інші статуси. Гендерну ідентичність розглядають як продукт соціального конструювання. Вона характеризує людину з погляду її належності до чоловічої чи жіночої групи, при цьому найважливіше значення має те, як людина себе категоризує.

Гендерна ідентичність, яка пов'язана з процесом гендерної ідентифікації як одним з важливих механізмів розвитку особистості, підвищує адаптивні можливості людини, сприяє самоактуалізації жінки та чоловіка, стверджує унікальність кожного з них, і тому є досить важливим знанням як соціальних, так і особистісних механізмів з метою досягнення можливості повноцінного перебування

процесу формування гендерної ідентичності. Чимало дослідників, як зарубіжних, так і вітчизняних, зробили суттєвий внесок у вивчення гендерної ідентифікації, серед них варто зазначити таких зарубіжних вчених, як З. Фройд, К. Хорні, Е. Гофман, У. Джеймс, Е. Еріксон, Дж. Келлі, Е. Гідденс, Е. Фромм, та вітчизняних – І. С. Кон, С. Л. Рубінштейн, Д. Б. Ельконін та ін. Проблема формування гендерної ідентичності особистості надзвичайно актуальна для сучасного суспільства, адже спотворені уявлення про гендерні ролі та поведінку стають перешкодою на шляху розвитку індивідуальності й особистісного потенціалу підростаючого покоління.

Процес набуття особистістю гендерної ідентичності складний та поступовий. Можна простежити співвідношення активності самої особистості у процесі набуття нею гендерної ідентичності. Аналізуючи дослідження з даного приводу, можна дійти висновку, що повноцінний розвиток гендерної ідентичності завжди передбачає входження дитини у соціум, також він передбачає необхідний рівень розвитку когнітивних та емоційних можливостей дитини.

Лідія Микитюк

Науковий керівник - проф. Кушнір І.Г.

Ціннісні орієнтації студентської молоді

В останні десятиліття в суспільстві відбуваються глобалізаційні процеси в політичній, економічній та духовній сферах, які спричиняють істотні зміни в психології ціннісних орієнтацій. За цих обставин існує загроза знецінення особистісних поглядів у діяльності, втрати людської індивідуальності, нехтування внутрішніх орієнтирів особистості, які визначають її поведінку і ставлення до дійсності. У переважній більшості ці процеси, безумовно, впливають на формування структури цінностей студентської молоді, оскільки ціннісні пріоритети, що формуються в даний час, стають основою формування нової соціальної структури українського суспільства.

Проблема ціннісних орієнтацій є об'єктом дослідження багатьох наук, зокрема філософії, психології, соціології, що свідчить про її складність і багатоплановість.

Психологічний напрям висвітлення даної проблеми дозволяє виокремити кілька підходів до вивчення сутності цінностей і ціннісних орієнтацій.

При соціально-психологічному підході загально методологічною основою аналізу ціннісних орієнтацій є розуміння сутності особистості як похідної від суспільних відносин. Цей напрямок розробляється в дослідженнях психологів К. О. Абульханової - Славської, Б. Г. Ананьєва, Б. С. Круглова, О. М. Леонтьєва, Б. Ф. Ломова, С. Л. Рубінштейна, К. В. Шорохової та ін. [1].

При загально психологічному підході розглядаються взаємозв'язки ціннісних орієнтацій із проблемами мотивації, самоактуалізації, задоволеності, активності особистості (В. Г. Асєєв, В. С. Бакіров, Ю. М. Забродін, А. Маслоу та ін.). Підкреслюється, що цінності характеризують спрямованість особистості й виявляються, насамперед, у мотивах діяльності (Г. О. Балл, Б. І. Додонов, Д. О. Леонтьєв та ін.) [1].

Хоча існують розбіжності між підходами у психології, але цінності та ціннісні орієнтації – це важливі компоненти структури особистості, що формуються у процесі її соціалізації та виражають спрямованість на регулювання діяльності та поведінки.

У психології під ціннісними орієнтаціями розуміється відносно стійка, соціально зумовлена спрямованість особистості на ті чи інші цілі, що мають для неї смисложиттєве значення, та на певні способи їх досягнення, що виражаються у вигляді будь-яких особистісних якостей, зразків (способів) поведінки і такими, що є відносно незалежними від соціальних ситуацій [3].

У ряді досліджень відзначається, що юнацький вік – сенситивний для утворення ціннісної орієнтації в якості стійкої особистісної властивості. Саме в цьому віковому періоді закладається здатність об'єктивної оцінки самого себе і довкілля, що найбільше впливає на становлення закономірностей, які згодом вказуватимуть на позицію в житті вже до самовизначення, як до життя в якості суб'єкта власної діяльності [2].

Отже, ціннісні орієнтації відіграють важливу роль не тільки у регуляції поведінки, а й у формуванні переконань, світогляду, життєвої дороги, головним чином в період становлення професійної трудової діяльності в юнацькому віці. Формування ціннісних орієнтацій студентської молоді сприяє процесу розвитку особистості в цілому.

Література:

1. Глинянюк Н. В. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді [Електронний ресурс] /Н. В. Глинянюк. – Режим доступу: http://tme.uuo.edu.ua/docs/Dod/3_2010/Glinaniyk.pdf.
2. Драч С. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка / С. В. Драч // Зб. наук. праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету Україна. – 2010. – № 2. – С. 26-30.
3. Іванова Л. С. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічного вузу / Л. С. Іванова, В. В. Овсяннікова // Практ. психологія та соц. робота. – 2007. – № 4. – С. 16-19.

Психологічна характеристика феномену самопрезентації

З феноменом самопрезентації ми стикаємося щодня.

Поняття самопрезентації розглядається багатьма науковими підходами. Так, зокрема, комунікативно зумовлений підхід дослідження особистості визначає самопрезентацію як загальну характеристику поведінки людини, де виокремлюється неусвідомлена самопрезентація (І. Гоффман, М. Лірі, Р. Ковальські, Б. Шленкер і М. Вейголд, Г. Мід, Ч. Кулі, Р. Баумейстер, А. Стейнхілбер, Ф. Хайдер і Л. Фестінгер).

В особистісно-детермінованому підході виокремлюється неусвідомлена самопрезентація в прямому взаємозв'язку з особистісними особливостями. Ступінь усвідомленості самопрезентації значно варіюється залежно від відповідних особистісних фактів (М. Снайдер, Р. Аркін, А. Шутц, А. Фенігстейн, М. Шеріер, А. Басс). У рамках маніпулятивного підходу самопрезентація є винятково усвідомленим процесом, який спрямований на створення відповідного враження в оточуючих для отримання конкретного результату.

Такі неоднозначності у вивченні даного феномену вказують на те, що самопрезентація особистості є не тільки складним соціально-психологічним феноменом, в якому інтегруються і виражаються різні особливості особистості, а й усепроникаючим явищем соціального життя.

Самопрезентація (англ. self-presentation), згідно зі словником, – акт самовираження у процесі спілкування, спрямований на створення певного враження про себе в аудиторії, якою може бути як окрема людина, так і група людей. В англійській літературі поряд із цим терміном як синонімічне використовується поняття «управління враженням» [2].

Беручи до уваги аналіз психологічних джерел, можемо зауважити, що самопрезентація особистості завжди відбувається під час процесу спілкування та взаємодії між людьми і пов'язана з управлінням сприйняттям навколишнього соціуму завдяки приверненню й утриманню уваги об'єкта самопрезентації. Цей процес може бути як усвідомлюваним, так і неусвідомлюваним.

Як правило, самопрезентація здійснюється задля реалізації певної мотивації, задоволення потреб і досягнення цілей особистості. Важливо і те, що потреби, мотиви та цілі можуть бути суто індивідуальними, а можуть нав'язуватися ззовні тим середовищем, у якому людина знаходиться.

Сучасні тлумачення самопрезентації можна об'єднати у три умовні групи: на думку представників першої, самопрезентація не обов'язково має бути усвідомленим процесом. Так, Б.Шленкер вважає, що самопрезентація керується багатьма мотивами і може проявлятися у стосунках друзів, навіть в інтимних ситуаціях, в одружених, «і вона не обов'язково містить довільну увагу та контроль» [1]. Представники другої вважають її неусвідомленим процесом (Р. Баумейстер і А. Стейнхілбер), який відображає соціальну природу людини, її потребу у визнанні. З позицій третього підходу, який поняття самопрезентації вважає синонімічним до «управління враженням», самопрезентація – це усвідомлений процес, спрямований на маніпулювання враженням людини про себе, створення конкретного враження в оточуючих задля отримання бажаного результату (Дж. Тедеші та М. Ріес, Е. Джонс і Т. Піттман, Д. Майерс).

Отже, під *самопрезентацією* ми розуміємо різною мірою усвідомлений, постійно здійснюваний у міжособистісній взаємодії процес соціального впливу, що проявляється у відборі і подачі інформації про себе з урахуванням як аудиторії, так і значимості та досяжності мети самопрезентації суб'єктом спілкування.

Література:

1. Пикулёва О.А. Психология самопрезентации личности : монография / О.А. Пикулёва // М. : ИНФРА-М, серия «Научная мысль». – 2013. – 320 с.
2. Шкуратова И.П. Самопрезентация. Психология общения. Энциклопедический словарь / Подобщей ред. А. А. Бодалева. – М. : Когито-Центр, 2011. – С.138-139.

Модель підготовки соціальних працівників до професійної діяльності

В умовах реформування сучасного українського суспільства особливого значення набуває професія соціального працівника – фахівця, діяльність якого розглядається як засіб стабілізації людських потреб та суспільного життя, а також механізм підтримки окремої людини та групи людей. Науковці відстоюють позицію відповідності професійної діяльності фахівців соціальних структур змінам розвитку сучасного суспільства. Відтак актуалізується проблема профпридатності й готовності, за яких професійні компетенції (знання, вміння, навички) соціальні працівники визначатимуть як особистісні навчальні цілі (вершини) здійснення професійної діяльності.

З огляду на вимогу здійснення якісної підтримки соціально вразливих верств населення виникає необхідність конкретизувати модель й переглянути педагогічні умови (надалі – ПУ) підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Особливу актуальність проблеми професійної компетентності для підготовки майбутніх соціальних працівників визначають І. Грига, А. Капська, І. Мигович, В. Корнешук, Н. Кабаченко, С. Тополянський, О. Тополь, Ю.Швалб та ін.

Окрему увагу особливостям фахової підготовки приділено у працях А. Литвин. Дослідник визначає ПУ як «комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу та особистісні параметри всіх його учасників». ПУ забезпечують цілісність навчання та виховання в інформаційно-освітньому середовищі навчального закладу відповідно до вимог суспільства та запитів ринку праці, сприяють всебічному гармонійному розвитку особистості й створюють сприятливі можливості для виявлення її задатків, врахування потреб і формування загальнолюдських і професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, загальних і професійних компетенцій [38, с.28].

Педагогічно організований процес фахової підготовки майбутніх соціальних працівників представляємо у вигляді взаємопов'язаних структурних елементів «мета – методологічні підходи – принципи – напрями – організаційно-педагогічні умови – компоненти готовності – критерії професійної готовності – результат».

Реалізація принципів (гуманізації, діалогу культур, культуровідповідності, толерантності, полілінгвізму, системності, духовності, демократизму, патріотизму, індивідуалізації, варіативності) *у контексті підходів* (компетентнісний, культурологічний, інтеграційний, особистісно-орієнтований, діяльнісний) *та напрямів підготовки* (інформаційний, мотиваційний, поведінковий) *через забезпечення організаційно-педагогічних умов* (застосування освітніх та соціальних технологій, гуманістичної методології та мультикультурного підходу до вивчення фахових дисциплін; інтеграція соціальних і соціо-культурологічних знань; розкриття виховного потенціалу соціальних дисциплін у позааудиторній діяльності студентів) *сприятимуть формуванню компонентів професійної компетентності майбутніх соціальних працівників* (мотиваційний, особистісний, ціннісний, когнітивний, комунікативний, методичний, організаційний) *й реалізації ними компетентісного підходу* (критерії – ціннісно-мотиваційний, компетентісний, особистісно-поведінковий, професійно-діяльнісний), *що виявляються у загальному результаті* (професійна готовність).

Отже, модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників розуміємо сукупність заходів у процесі освітньо-виховної діяльності студентів закладу вищої освіти, орієнтованих на досягнення конкретної мети – забезпечення готовності до професійної діяльності.

Список літератури:

1. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня / А. В. Литвин. – Львів: СПОЛОМ, 2014. – 76 с.

**Реалії та перспективи використання
комп'ютерних технологій навчання і виховання
дітей дошкільного віку**

Одним із важливих напрямів розвитку інформатизації освіти є нові комп'ютерні технології. Комп'ютер як інструмент для обробки інформації може служити і потужним технічним засобом навчання, і відігравати роль незамінного помічника у вихованні та навчанні дітей дошкільного віку.

Сучасні можливості комп'ютерних технологій виводять підрастаючу особистість за межі визначеного культурного ареалу, привносять еталони інших культур [1]. Особливо непокоїть психолого-педагогічну науку можливий деструктивний вплив комп'ютерних технологій на особистість дитини, чия психіка тільки формується. Проблема використання сучасних комп'ютерних технологій у педагогічному процесі, висвітлена у працях учених (Р. Вільямса, Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, Ю. Машбиця, С. Пейперта, Є. Полат та ін.). Науковці стверджують, що впровадження комп'ютерних технологій у практику навчання – це одна з форм підвищення ефективності навчального процесу [1; 2]. Сьогодні комп'ютерні технології навчання є тим сучасним способом передачі знань, що відповідає якісно новому змісту навчання й розвитку дитини [1].

У реаліях сьогодення вкрай важливо, з одного боку, щоб дитина-дошкільник під час освоєння комп'ютерних технологій навчання отримала глибокі знання, соціалізувалася. З іншого, виникла нагальна проблема педагогічного, психологічного, культурологічного захисту особистості дитини від надлишкових, деструктивних і руйнівних впливів ІКТ. Саме тому останнім часом багато вчених – соціологів, культурологів, педагогів, психологів, медичних працівників – цікавляться цією проблемою та аналізують вплив комп'ютерних технологій на процес становлення дітей дошкільного віку. Спілкування з комп'ютером викликає в дітей жвавий інтерес, спочатку як ігрова діяльність, а потім і як навчальна. Цей інтерес складає

основу формування таких важливих структур, як пізнавальна мотивація, довільні пам'ять й увага, адже саме ці якості забезпечують психологічну готовність дитини до навчання в школі. Вітчизняні та закордонні дослідження з використання комп'ютера в дошкільних навчальних закладах переконливо доводять не тільки можливість, але й доцільність використання комп'ютера, а також визначають особливу його роль у розвитку інтелекту й особистості дитини у цілому (С. Новосьолова, Г.Петку, І. Пашеліте, С. Пейперт, Б. Хантер й ін.). Система виховання до недавнього часу не ставила перед собою мету підготовки дітей у процесі взаємодії з усіма ЗМІ. В умовах сьогодення, оволодіння дитиною вмінням використовувати пізнавальний та інший потенціал ЗМІ набуває великого значення. Виходячи з цього, особливим аспектом соціального виховання стає так зване медіа-навчання (медіаосвіта). При цьому для соціального становлення дошкільника необхідно створити соціальне середовище, що сприяє засвоєнню системи цінностей, входженню в систему соціальних зв'язків, а отже, закладаються основи соціальної компетентності [2]. Основною метою використання комп'ютера в дошкільній установі варто вважати всебічний розвиток дитини, підготовку її до життя й діяльності в «комп'ютерній дійсності». Треба зауважити, що повноцінній соціалізації особистості дитини-дошкільника загрожує саме надмірне захоплення комп'ютерними технологіями. Проте можна стверджувати, що комп'ютер у дошкільному навчальному закладі можна розглядати як сучасний засіб діяльності дитини старшого дошкільного віку. Ідея виховання молодого покоління, підготовленого до роботи з комп'ютером, – важлива перспективна як для розвитку суспільства в цілому, так і для покоління, що підрастає.

Література

1. Афанасьєва К. В. Вплив комп'ютеризації на соціалізацію дітей / К. В. Афанасьєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=586206>
2. Соколовська Т. П. Електронні засоби навчання : позитивні й негативні фактори використання їх у навчанні / Т. П. Соколовська // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць. – Вип. 10. – К. : Ін-т педагогіки НАПН України, 2010. – С. 120–124.

Сніжана Орбець

Науковий керівник – доц. Дерда І. М.

Шляхи підвищення ефективності уроків сольного співу

Виховання співака у класі сольного співу є багатоплановим і надзвичайно відповідальним завданням, а тому важливо підвищувати ефективність уроків сольного співу, це питання досліджує багато музичних науковців, зокрема О.М. Гопка, Н.Г. Кьон, Сяохан Ян, О.Г. Небога.

Метою статті є визначити найбільш ефективні шляхи проведення уроків сольного співу. [1]

Шляхами підвищення ефективності уроків сольного співу є:

- вправи для навчання сольного співу мають бути простими за мелодією та ритмічним малюнком, легко запам'ятовуватись, виконуватись у радісному настрої, переважно в мажорному ладі. На початку вправи слід виконувати в спокійному, повільному темпі. Для розвитку рухливості голосу, в міру засвоєння навичок, темп вправ буде швидшим;

- вправи даються в порядку, щоб кожна наступна вдосконалювала набуті навички і поступово розвивала нові;

- розспівування доцільно розпочинати з вправ на одній ноті, що вирівнює інтонацію, створює стрій на унісонне звучання.

У розспівуванні на одному занятті не можна використовувати багато вправ або поспівок – достатньо 2–3, але над ними працювати скрупульозно. Поспівки мають бути різними за вокально-технічними завданнями, вправи добиратися від легших до важчих;

- доцільне використання режимів роботи гортані і регістрів;

- головною умовою правильного співу є оптимальна свобода м'язів голосового апарату, зокрема й слизової оболонки. Тверда атака звуку неминуче провокуватиме появу непотрібних м'язових затисків, і порушуватиме гармонічність хвилеподібних переміщень слизової протягом усього фонаційного видиху. Саме тому при співі необхідно використовувати в основному м'яку атаку звуку;

- голосоутворюючий фонаційний видих, який багаторазово перевищує за тривалістю та інтенсивністю мовний;
- співоче вібрато і довільне управління його параметрами: частотою й амплітудою;
- специфічна співоча акустика ротоглотних порожнин, специфічна артикуляція, яка істотно відрізняється від мовної;
- на перших заняттях, вводячи нову вправу, – мелодію краще грати в унісон зі співаками, але грати набагато тихіше від співу, щоб не заважати їм слухати себе. Як тільки інтонація в студента стане стійкою, треба грати більш гармонічну підтримку. Коли вправу засвоєно – корисно виконувати її без супроводу інструменту;
- паузи між вправами по можливості повинні бути однаковими, такими, щоб співак міг без поспіху підготуватися до наступного повторення вправи;
- щоб вправа дала бажаний результат, треба пояснити, який звук треба відтворити, як стежити за голосоутворенням. Після виконання вправи вказати на помилки та виправити їх. [2]

Удосконалення вокальної функції в процесі навчання пов'язане з формуванням умовно-рефлекторних механізмів на рівні вищої нервової діяльності за активної участі слуху. При цьому найбільш адекватно сутність процесу голосоутворення відображає мукоондуляторна теорія, що підтверджується рядом сучасних досліджень.[3]

Література

1. Гопка О.М. Навчання сольному співу як засіб формування творчого потенціалу учнівської молоді: історіографічні аспекти / О.М. Гопка // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. - 2017. - Вип. 29. - С. 34-38.
2. Кьон Н.Г. Формування у студентів навичок сольного та хорового співу / Н.Г. Кьон, Сяохан Ян // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. - 2018. - № 2. - С. 47-52.
3. Небога О.Г. Київська школа сольного співу середини ХХ століття як феномен європейського вокального виконавства / О.Г. Небога // Вісник КНУКіМ. Серія : Мистецтвознавство. - 2018. - Вип. 38. - С. 206-214.

Психологічні особливості егоїзму

Згідно з домінуючим у даний час уявленням, егоїзм (себелюбність) – це поведінка, яка цілком зумовлена думкою про перевагу своїх інтересів над інтересами інших людей, яка є наслідком природного інстинкту самозбереження і необхідна для усвідомлення та реалізації цінностей, закладених в особистості, для удосконалювання власних задатків і здібностей.

Психологічні особливості егоїзму досліджували ряд учених: З. Бауман, М. Бердяев, Е. Берн, В. Білоцерківець, А. Буханець, П.Гайдуцький, А. Гусейнов, Ж. Дерій, А. Каштанов, М.Кириченко, І. Колеснікова, Н. Корчакова, О. Корх, А. Кравець, В. Кремінь, О. Леонт'єв, Е. Майорова, О. Мельник, Ф. Ніцше, Л. Орбан-Лембрик, О. Патлайчук, Ф. Перлз, А. Прохоров, О. Сільвестрова, І. Ткачук, Е. Фромм, Р. Чалдіні, Р. Черног, Д. Юм.

Егоїзм (від лат. ego – я), як життєва позиція та моральний принцип, передбачає задоволення людиною особистого інтересу, який і виступає вищою ціннісною орієнтацією [2; 576]. Послідовне розгортання такої життєвої позиції передбачає прагнення максимально задовольнити власний інтерес, можливо, порушуючи інтереси інших людей та всього суспільства. Інколи, ведучи мову про егоїстичні інтенції особистості, до них відносять турботу про сім'ю, друзів або справу, що «вписується» до Его-кола такої особистості.

Егоїзм (від франц. Égoïsme) – ціннісна орієнтація суб'єкта, яка полягає у переважанні в його діяльності та поведінці корисливих особистих потреб при ігноруванні інтересів інших людей і соціальних груп. Як риса особистості егоїзм виявляється у надмірній зосередженості на собі, самозакоханості, безапеляційності суджень, споживацькому ставленні до оточуючих, байдужості та зневазі до них. Формування егоїзму зумовлене соціальною трансформацією природного інстинкту самозбереження [1].

Усвідомлення цінності власного «Я» є необхідною умовою становлення й самореалізації особистості, важливим елементом суспільного життя, водночас абсолютизація егоїзму призводить до негативних наслідків. Як правило, розвиток егоїзму пов'язаний з недоліками у вихованні. Так, закріплення у дитини в процесі сімейного виховання завищеної самооцінки може сприяти формуванню стійкої ціннісної орієнтації, якій властиве врахування особистістю лише власних інтересів, потреб, бажань, переживань тощо. У зрілому віці це може призвести до відчуження – переживання суб'єктом самотності у ворожому для себе світі.

Важливо зрозуміти, чим відрізняється егоїстичне «захоплення» собою від любові до себе. На наш погляд, воно ґрунтується на нівелюванні любові до інших, тоді як «плідна особистість» (термін Е. Фрома) гармонійно поєднує ці два аспекти. «Егоїзм і любов до себе ніколи не бувають рівнозначними, а є прямими протилежностями. Егоїстичну людину хвилює тільки власне Я, вона бажає найліпшого лише для себе, відчуває задоволеною лише не тоді, коли віддає, а коли бере. На зовнішній світ дивиться через формат того, що може отримати для себе: така особа байдужа до потреб інших, вона не поважає їхню гідність і цілісність» [3; 77].

Отже, егоїзм – це чи не єдиний базовий мотив людських вчинків, причому як добрих, так і злих. Тому не варто засуджувати егоїзм доти, поки він не призвів до чогось справді поганого. Адже це лише мотив до дії, і кожна людина спроможна особисто обирати адекватний її соціальній зрілості прояв даного явища.

Література:

1. Енциклопедія Сучасної України / Електронний ресурс : http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18592
2. Философский энциклопедический словарь / Под ред. Е.Ф. Губского и др. – М.: ИНФРА–М, 2003. – 576 с.
3. Фромм Э. *Искусство любить* / Фромм Э. – Москва : Педагогика, 1990. – 160 с.

Вплив музичних творів на емоційний стан особистості

Одне з провідних місць щодо впливу на психологічний та емоційний стани людини займає музика.

Ще з давнини, безпосередньо з самого початку виникнення людства музика слугувала знаряддям пізнання та реалізації життя. Вона уособлювала засіб накопичення та передачі людського досвіду крізь покоління.

Музична творчість у своїй специфіці зумовлена інтонаційною сутністю музичного мистецтва та явищем музичного «часу-простору». Інтонаційно-образна природа музики зумовлює як особливий характер її слухового сприйняття, так і специфіку шляхів пізнання її змісту за допомогою інтонаційно-образного осмислення музичної форми як процесу [3].

Відомі дослідження Піфагора, Лейбніца, які прагнули обґрунтувати об'єктивні закономірності музики. У них надавалося певного перебільшеного значення саме формі музичного твору, і при цьому не зважалося на його сенс і зміст. М. Рубінштейн, А. Рубінштейн, Р. Шуман, М. Римський-Корсаков розглядали музику як основний засіб комунікації, підкреслювали її семантичну специфіку та інші особливості музичного мовлення [2].

Сприймання музики не є пасивно-споглядальним процесом. Його вважають складним процесом, у якому у специфічній єдності виступає емоційно-інтелектуальна сфера. При цьому великого значення набуває музична підготовка, попереднє знання музичного твору.

При прослуховуванні та вивченні музичного твору змінюється характер музичного переживання. Це сприяє більш інтенсивній аналітико-синтетичній діяльності, що підсилює і поглиблює саме переживання музики.

У сучасному світі люди люблять слухати музику, не розуміючи до кінця її значення та впливу. Музика інколи може стимулювати, а інколи – й буває нав'язливою. Якою б не була

реакція людини на прослухану композицію, музика певною мірою надає їй розумовий і фізичний ефект [1].

Ступінь розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості цілком взаємопов'язаний з музичним сприйняттям, тому що сучасне суспільство все більше слухає музику та пов'язує з нею усе своє особисте і суспільне життя. Цій проблемі присвячені монографії А. Костюка, Є. Назайкинського, В. Остроменського, Г. Тарасова, а також праці В. Цеханського [3].

Прослуховування будь-якої категорії музики протягом приблизно 10 хвилин може призвести до змін у настрої та активності людини. На відміну від ритмічної музики, яка пробуджує бажання танцювати та рухатися, класична музика призупиняє рухові реакції та приводить людину у більш спокійний та зосереджений стан.

Вплив музики на людину потрібно розглядати як різнобічний та складний процес взаємодії індивіда та музичного твору. Результати даної взаємодії залежать, з одного боку, від об'єктивних властивостей музики, а з іншого, від власне особистісних характеристик людини. Тому цей вплив потрібно розглядати як різнобічний та складний процес взаємодії індивіда та музичного твору.

Література:

1. Асмолов А. Г. Психология личности : Культурно-историческое понимание развития человека. – 3-е изд., испр. и доп. — М. : Смысл: Академия, 2007. – 528 с.
2. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини : психофізіологічний аспект забезпечення діяльності : [монографія] / О. М. Кокун. – К. : Міленіум, 2004. – 265 с.
3. Костюк А. Г. Музичне сприйняття як предмет комплексного дослідження : Зб. ст. – К. : Муз. Україна, 1996. – 126 с.

Ольга Паличук
Науковий керівник – доц. К.Д. Шевчук

**Підготовка майбутніх учителів початкових класів
до експериментальних досліджень
у галузі природознавства**

Сучасні вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи відповідно до завдань нового варіанта Державного стандарту початкової загальної освіти передбачають удосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів. Важливими стають питання базової та методичної підготовки студентів до вирішення завдань, які входять до природознавчої освітньої галузі. Державний стандарт передбачає формування природознавчої компетентності учнів шляхом засвоєння ними системи інтегрованих знань про природу, розвиток розумових здібностей та пізнавальної активності. Підготовка майбутнього вчителя до викладання природознавства у зв'язку з тим, що ця дисципліна має інтегрований характер повинна орієнтуватися на формування особливої компетентності вчителя

У процесі такої підготовки, у студентів формуються методичні основи організації та проведення дослідницької роботи в умовах початкової школи; розглядається організація сумісних наукових досліджень вчителя та учнів, формуються поняття основної структури наукових досліджень – спостереження, експеримент, гіпотеза та інші.

Аналіз наукових праць сучасних дослідників свідчить, що питання про вимоги до вчителя як провідної, керуючої ланки навчально-виховним процесом не є новим і тісно пов'язане з визначенням ролі вчителя в суспільстві та його соціальною функцією (З.І. Слєпкань, 2005, с. 111).

Отже, переконуємося, що підготовка майбутнього вчителя повинна відповідати сучасним вимогам початкової освіти. Важливим напрямком підготовки вчителя початкової школи є теоретична та методологічна основи педагогічної освіти у закладах вищої освіти. Майбутньому вчителю початкових класів необхідно мати теоретичні та практичні знання; знати зміст

програм та підручників; володіти інноваційними підходами; знати сутність, можливість і доцільність застосування нових технологій у навчальному процесі при формуванні природничих понять у молодших школярів.

Необхідність формування і розвитку вмінь експериментальних досліджень – це складова методики вивчення кожної природознавчої дисципліни і може бути основою формування дослідницьких умінь, а відтак і експериментальних досліджень. Дослідницька діяльність сприяє формуванню дієвих знань та оволодінню сучасними методами досліджень. Організація експериментальних досліджень учнів вимагає від учителя особливих умінь, а також здатності спонукати учнів самостійно пізнавати навколишній світ і себе в ньому. Навчальний експеримент входить до системи методів вивчення всіх природничих предметів, тому постає проблема підготовки майбутніх учителів до експериментальних досліджень у галузі природознавства (Н.В.Корягіна, 2012, с. 16).

Професійні програми підготовки та розвитку майбутніх учителів мають забезпечувати технології експериментальних досліджень у всіх аспектах навчання. Саме тому підготовка майбутніх учителів до викладання природничих предметів у закладах вищої освіти потребує уваги до розвитку та формування експериментальних умінь і навичок; здібностей до науково-дослідної роботи; вміння виокремлювати педагогічні проблеми; вміння аналізувати та впроваджувати перспективний педагогічний досвід та інноваційні технології.

Література

1. Корягіна Н.В. (2012). Експериментальні дослідження з природознавства. Навчально-методичний посібник. – Полтава. (Koryagina N.V. (2012). Experimental studies on natural science. Educational and methodical manual. - Poltava).
2. Слєпкань З. І. (2005). Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. Навчально-методичний посібник. – Київ: Вища школа. (Slypkin Z.I (2005). Scientific principles of pedagogical process in high school. Educational and methodical manual. - Kyiv: Higher school.).

Діна Пальчікова
Науковий керівник – доц. Софроній З.В.

До проблеми використання інформаційних технологій на заняттях із диригентсько-хорових дисциплін

Сучасна освіта України базується на європейських стандартах. Таким чином, в останні роки, все частіше використовують інформаційні технології у педагогічному процесі, метою яких є виховання та підготовка покоління, здатного вільно орієнтуватися у новітніх інформаційних джерелах отримання інформації.

Поняття «технологія» походить від двох грецьких слів - мистецтво і навчання. Сучасні інформаційні технології це - форми і методи передачі інформації за допомогою новітніх засобів та пристроїв зв'язку (телебачення, комп'ютеризація, Інтернет та мобільна мережа зв'язку)

Розробкою і впровадженням у навчальний процес нових інформаційних технологій активно займаються такі дослідники як, Полат Є., Дмитрієва Є., Новіков С., Полілову Т., Цветкова Л. та інші.

Визначним фактором ефективності застосування сучасних технологій навчання є робота самого педагога над методичним забезпеченням своїх занять. Мотивація до пошуку, яка детермінує інтерес до фахової діяльності, притаманна творчій особистості педагога. Так, Краєвський В. стверджує, що «цілісна методологічна культура допоможе педагогу відрізнити справжню науку від імітації, новаторство від прожектерства» Власне, саме інформаційні технології є основним засобом пошуку новітніх джерел у сучасному світі.

Так Руденко-Моргун О. у статті «Комп'ютерні технології як нова форма навчання» пише, «ми живемо в столітті інформаційної, комп'ютерної революції, що почалася в середині 80-х років і дотепер продовжує нарощувати темпи. От її основні етапи: поява персонального комп'ютера, винахід технології, мультимедії, впровадження в наше життя глобальної

інформаційної комп'ютерної мережі Інтернет. Усі ці нововведення легко і непомітно ввійшли в життя: вони широко використовуються майже у всіх професійних сферах і в побуті» [3, 12].

Останнім часом широкого застосування інформаційні технології набули у галузі музичного мистецтва, зокрема у процесі викладання диригентсько-хорових дисциплін. Диригування (від франц. *diriger* — направляти, управляти, керувати) є одним із головних видів музично-виконавського мистецтва. Разом з тим це багатогранний, складний творчий процес управління колективом, який опирається на широкий комплекс диригентської техніки – складної системи жестів, яка охоплює техніку рук, корпусу, голови, міміки, дихання, за допомогою яких диригент здійснює керування музичним колективом.

У процесі занять хорового диригування інформаційні технології є ефективним прийомом для активізації навчального процесу, що формують інтерес студентів до навчання та до опанування програмного матеріалу, активізують до виконання виконавських і мистецьких завдань, разом з тим відкривають широкі можливості як для майбутнього учителя.

Цінним є використання інформаційних технологій на етапі добору хорового репертуару, саме інтернет-ресурси дають доступ до великої кількості музичної літератури. На етапі аналізу хорового твору розбору студент має можливість ознайомитись із різноманітною інформацією про твір, епоху, жанр, біографію і творчість композитора.

Отже, завдяки сучасним інформаційним технологіям студенти оволодівають системою диригентсько-хорових знань, умінь і навичок, мають доступ до нетрадиційних джерел, що підвищує ефективність самостійної роботи, розширює можливість творчого розвитку.

Література

1. Красевський В.В. Три вимірювання в педагогіці // М.Н. Скаткін і сучасна освіта: Матеріали науково-практичної конференції: В 2 т. - М., 2000. - Т. 1.
2. Руденко-Моргун О.І. Комп'ютерні технології як нова форма навчання. // "Іноземні мови в школі" №2, 2001р. - С.12

Ніна Паньківська

Науковий керівник – доц. К.Д. Шевчук

Реалізація міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи

Професійна діяльність учителя початкової школи в низці інших педагогічних професій посідає особливе місце, що пояснюється, насамперед, унікальністю цієї діяльності, її роллю в подальшому житті людини. Учителі початкових класів покликанні виконувати складні завдання навчання, виховання та розвитку дітей. З погляду на це соціальна значущість проблеми професійної підготовки майбутніх учителів виявляється в необхідності підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Науково-педагогічний аспект цієї проблеми посідає чільне місце в розгляді теоретичної моделі професійної підготовки майбутніх педагогів початкової школи. Усе це свідчить про те, що проблема підготовки майбутніх вчителів початкової школи, формування їх професійної культури та педагогічної майстерності актуальна і вимагає свого теоретичного вирішення. Одна з умов оптимізації даного процесу - використання у професійній майбутніх учителів початкової школи міжпредметних зв'язків (В. Білецька, 2010, с. 21).

Питання міжпредметних зв'язків не є новим у педагогіці. Ним займалися в Новий час Я. Коменський, А. Дістервег, Дж. Локк, І. Песталоцці. Серед українських учених проблемою міжпредметних зв'язків займалися К. Ушинський, П. Каптеров, Г. Ващенко. Необхідність міжпредметних зв'язків у навчанні та вихованні доводили за радянських часів – В. Вернадський, Л. Боголюбов, І. Гітес, Л. Голотяніна, З. Добриніна, Є. Нікандрова, І. Рахманова; за часи незалежності України – Р. Арцішевський, К. Баханов, В. Корнеєв, Т. Ладиченко, В. Мисан, О. Пометун, Г. Фрейман та інші.

Значний внесок у розвиток теорії міжпредметних зв'язків зробили психологи Ю.Самарін, Б.Ананьєв, педагоги Ш. Ганелін, Ю.Бабинський, І.Лернер, В.Онищук, М.Скаткін. Важливим етапом вивчення проблеми міжпредметних зв'язків із погляду не лише їх навчальних, але й виховних функцій стали

дослідження, проведені в 50-ті роки у НДІ педагогіки АПН РРФСР під керівництвом Б.Ананьєва і Ш.Ганеліна.

Міжпредметні зв'язки розглядалися в різних аспектах: як дидактичний засіб підвищення ефективності навчання; як умова розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів у навчально-виховному процесі. У 70-х роках міжпредметним зв'язкам надано статусу принципу дидактики, з'являється серія досліджень методичного характеру з проблем реалізації їх у навчальному процесі. У програмі з суспільних наук уперше був уведений новий структурний елемент «Міжпредметні зв'язки» (Л.О. Демінська, 2003, с. 87).

Аналіз наукової літератури з проблеми професійної підготовки учителів початкової школи дає можливість виділити декілька основних підходів до осмислення сутності та структурних компонентів професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи (В. Боднар, В. Гриньова, С.Гончаренко, І.Зязюн, С.Зуєв, С.Тюленьков, Г.Презлята, М.Ярмаченко). Учені (В. Гриньова, М.Ярмаченко) розглядають професійну підготовку вчителя передусім як соціальну та психологічну проблему, зосереджуючи увагу на питаннях соціально-економічного забезпечення цього процесу, розкритті психологічних резервів, які сприяють оптимізації навчально-виховної діяльності майбутніх учителів початкової школи. Значний потенціал для реалізації поставлених завдань має реалізація в освітньому процесі в закладах вищої освіти міжпредметних зв'язків.

Література

1. Білецька В. (2010). Професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка .15, 21- 27. (Biletska V. (2010). Professional training of the future teacher of elementary school. Bulletin of Taras Shevchenko National University named after Taras Shevchenko. 15, 21- 27).

2. Демінська Л.О. (2003). Міжпредметні зв'язки у професійній підготовці вчителя. Методичний посібник. - Херсон. (Deminska L. A. (2003). Interpersonal relationships in teacher training. Methodical Guide. – Kherson).

Іван Парасківа

Науковий керівник – доц. Вишпінська Я.М.

Історія виникнення баяна

Серед багатьох інструментів, що здобули світову популярність і визнання, особливе місце займає баян. На початку ХХ ст. він з'являється у музичному побуті, а пізніше – у професійній музичній культурі України.

Учені зазначають, що баян походить від багато блокових флейт із язичком, який вільно коливається під тиском повітря. Уже 3000 років до н. е. такий інструмент «сіао» був у народів Південної Азії, а в Китаї понад 2500 років до н. е. був відомий «шен». Одним із видів прадавнього попередника цього інструменту є волинка. Баян – це вдосконалена гармоніка з хроматичним звукорядом [3,53].

Інструмент баян належить до великої групи інструментів - гармонік. Назва інструмента походить від імені давньоруського співця Бояна. Зауважимо, що у західних країнах баян називають кнопковим акордеоном. У створенні різних видів гармонік брали участь російські, французькі, німецькі й австрійські майстри [2,28].

Праобразом відомої гармоніки був інструмент, виготовлений у 1822 р. у Берліні німецьким майстром Фрідріхом Бушманом. Прототип баяну з'явився кілька століть тому, і вже тоді він мав значну перевагу перед такими інструментами, як регали (настільні органи). Конструкція інструментів родини клавішно-пневматичних гармонік, у тому числі баяна й акордеона, дозволяє всі дії виконувати одній людині, що відкриває колосальні можливості для тонкої роботи зі звуком [6,115].

У 1829 р. конструкція Ф. Бушмана була удосконалена віденським майстром Кирилом Деміаном. Він виготовив інструмент із двома частинами корпусу, з'єднаними одним міхом. Цей інструмент отримав назву акордеон. Майстрові вдалося швидко запатентувати інструмент і налагодити його виробництво в багатьох країнах Європи. На основі німецького зразка у 1830 р. тульський зброяр Іван Сизов почав виготовляти власні гармоніки [5,123].

Авторам хроматичної гармоніки є Микола Белобородов (1870). У 1907 р. рязанський майстер П. Е. Стерлігов, удосконаливши існуючу конструкцію, виготовив хроматичну гармоніку унікальної конструкції, аналога якої не було в усьому світі. Вона стала інструментом не лише аматорів, а й професійних музикантів. Її і назвали баяном. Згодом конструкція баяна видозмінювалася та удосконалювалася. У 20 – 30-х рр. ХХ століття було налагоджено промислове виробництво баянів у Росії [1,42].

Із другої половини ХХ ст. розпочинається новий етап у розвитку баяна як високопрофесійного концертного інструменту: у цей час починають виготовляти багатотемброві готово-виборні баяни. Цю справу започаткував український майстер К. Міщенко ще наприкінці ХІХ ст. У 1970 р. Юрій Волкович створив чотириголосний баян марки «Юпітер», що в 1974 р. отримав Велику золоту медаль і диплом І ступеня на Лейпцизькому ярмарку [4,76].

Отже, історія виникнення баяна сягає ще давніх часів, і вдосконалюється він кожного дня. Історія розвитку баяна продовжується. Сьогодні для нашої музичної громадськості, всіх аматорів народних інструментів немає завдання більш почесного, ніж дбайливо зберігати те особливе почуття, яке народ завжди мав до баяна — цього справжнього голосу народної душі.

Література

1. Васильченко А.Ф. История музыкального творчества в 20 - 40 годах ХХ века. – М., 1992.
2. История народных инструментов / Под ред. Федорова М.И
3. – М., 1987.
4. История музыки. Хрестоматия. - М., 1994.
5. Машин И.Р. Ах, баян, ты мой, баян ... - М., 2000.
6. Музыкальная энциклопедия. – М., 1989.
7. Новожилов В. "Мой друг - баян". - М.: РИФМА, 2000.

Тетяна Петрашук
Науковий керівник – проф. М. Г. Іванчук

Особливості формування «Я-концепції» молодших школярів у навчальній діяльності

Важливим завданням сучасної української школи, яка спрямована на особистіно-зорієнтовану модель навчання, постає максимальне розкриття індивідуальних можливостей і самоактуалізація особистості учнів. Саме навчальна діяльність є одним з найважливіших факторів, який впливає на формування самооцінки дітей початкових класів.

Тому, сензитивним у формуванні позитивної «Я- концепції» є молодший шкільний вік. Саме в цей віковий період триває інтенсивний розвиток самосвідомості. Також у цьому віці діти стикаються зі зміною соціальної ситуації розвитку та кризою 6-7 років. Переживаючи цю кризу, дитина поступово адаптується до нових умов, в яких триває формування "Я-концепції". Молодший школяр розпочинає усвідомлювати себе в як суб'єкт навчальної діяльності та суспільних стосунків, що призводить до утворення внутрішньої позиції школяра.

Суттєво, що існують різні погляди на визначення «Я-концепції». На думку Р.Бернса, «Я-концепція» - це сукупність усіх уявлень людини про себе у поєднанні з оцінками таких уявлень (Р.Бернс, 1986).

«Я-концепція» - це набір уявлень про себе і почуттів стосовно себе, а саме уявлення про те, хто ви є. «Я-концепція» починається з самоусвідомлення (Г.Крайг, 2005)

Узагальнюючи положення вчених щодо означеного феномену «Я-концепція» трактуємо це поняття як розуміння індивідом самого себе, що ґрунтується на його життєвому досвіді, тобто усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних, природних властивостей, які виявляються у поведінці.

Особливо великий вплив на становлення «Я-концепції» учнів має оцінка з боку значущих інших. Під впливом оцінки дорослих у дитини формується тип мотивації поведінки і діяльності, виробляється настанова на досягнення успіху або

уникнення невдач. Важливим чинником розвитку соціальних характеристик у змісті власного «Я» молодшого школяра є і оцінка з боку ровесників. Оцінка результатів навчальної діяльності визначає статус дитини у класі. І.Ю.Кулагіна слушно зазначила: «Оцінка успішності на початку шкільного навчання виступає оцінкою особистості в цілому і визначає соціальний статус дитини» (И.Кулагіна, 1986).

Наявність позитивної «Я-концепції» та сприяння її розвитку в дитини є суттєвою умовою не лише ефективності навчальної діяльності, комфортного перебування дитини в школі, а й психічного розвитку молодшого школяра в цілому, його життєдіяльності та конструктивного входження у світ соціальних відносин.

Структура «Я-концепції» складається з трьох компонентів: 1) когнітивний, або «Я-образ» - уявлення особистості про себе; 2) емоційно-оціночний – самооцінка, самоствавлення, самоповага чи самозневага; 3) поведінковий-самоконтроль і саморегуляція.

Важливими психологічними механізмами формування «Я-концепції» молодших школярів є: самопізнання, рефлексія, статева ідентифікація та емпатія.

Узагальнюючи дослідження зазначаємо, що формування «Я-концепції» молодших школярів у навчальній діяльності є важливе не тільки для розвитку учнів, але є основою для їх становлення та усвідомлення себе як особистостей у майбутньому. Особливої уваги заслуговує розкриття гендерних особливостей формування «Я – концепції» учнів.

Література

1. Бернс Р. (1986). Развитие «Я-концепции» и воспитание: пер. с англ. - М.: Прогрес. (*Burns R. (1986). The development of "I-concept" and education: Per. from English - M.: Progres.*)
2. Крайг Г. і Бокум Д. (2005). Психология развития - СПб.: Питер. (*Craig G. & Bokum D. (2005). Developmental Psychology - SPb.: Peter*)
3. Кулагіна И. (1998). Возрастная психология (Развитие ребенка от рождения до 17 лет) . – 4-е изд.- Москва:Изд-во УРАО. (*Kulagina I.Yu. (1998). Developmental Psychology (Child development from birth to 17 years). - 4th knots.- Moscow: Publishing house of URAO*)

Марина Петрик

Науковий керівник – доц. Л.В. Мафтин

Управлінська риторика як складова іміджу керівника освітнього закладу

У сучасних умовах розвитку суспільства особливого значення набуває формування позитивного іміджу. Саме крізь його призму людина сприймає й оцінює себе й оточуючих, вдосконалює стратегії взаємодії із соціумом як у особистісній, так у професійно - діловій сферах.

Різноманітні аспекти проблеми формування іміджу керівника досліджують юристи, політологи, соціологи, психологи, педагоги, лінгвісти та ін.. Теоретичне обґрунтування поняття «імідж» подається у працях Н.Барни, Л.Орбан-Лембрик, І.Остапівського, Г.Почепцова, й ін. У сучасній імеджелогії також є чимало праць, пов'язаних з управлінською комунікацією: В.Вознюк, Л.Михайлець, Г.Сагач та ін.

Ефективність управлінської діяльності нині залежить від багатьох чинників, серед яких особливої ваги набувають риторичні вміння, риторична культура мовця. Тож *метою* нашого дослідження є розкриття особливостей управлінської риторики як складової публічного іміджу керівника.

В енциклопедичній літературі подається різноманітна кількість визначень іміджу, що зумовлено багатоаспектністю даного поняття. Так, психологи розглядають імідж як «сформований у масовій свідомості емоційно забарвлений стереотипізований образ певного об'єкта» (Психологічна енциклопедія, 2006, с.153); педагоги - як «враження, яке справляє людина на оточуючих, стиль її поведінки, зовнішності, її манери» (Словник педагогічних термінів).

Імідж управлінця має відповідати певним знаковим характеристикам: уміння виражати й реалізовувати завдання та інтереси установи чи організації, яку він представляє; володіння належним обсягом знань, умінь і навичок, мистецтвом прийняття управлінських рішень; зорієнтованість на здоровий спосіб життя; зовнішній вигляд; етична культура; професійна

компетентність; наявність позитивних комунікативних якостей тощо» (Л.Орбан-Лембрик, 2003, с.491-492).

Вербальна комунікація передбачає цілеспрямовану словесну передачу певного повідомлення, тобто таке спілкування здійснюється за допомогою мови (Ділова риторика, 2003, с.192).

Для управлінця володіння словом, інтонацією, дикцією тощо слугує невід'ємною частиною риторичної культури. Уміння доступно, грамотно, професійно довершено подати інформацію в публічному виступі є найвищим рівнем вербальної комунікації.

Важливою умовою порозуміння між людьми виступає також невербальне спілкування - вид спілкування, для якого характерне використання невербальної поведінки і невербальних комунікацій як головного засобу передавання інформації. Це спосіб взаємодії між людьми без допомоги слів; знаки, міміка, жести тощо допомагають найточніше передати думку мовця, його почуття, емоції.

Отже, комунікативний імідж мовця формує досконале володіння основами вправного спілкування: словниковий запас, логічність і аргументованість мовлення, тон голосу, діапазон інтонацій, жести, рухи, міміка, постава, знання літературних та етикетних норм, послуговування ними.

Література

1. *Ділова риторика: мистецтво риторичної комунікації: навч. посіб.* Г. М. Сагач (2003). - Київ : Зоря, 2003.(Business rhetoric: the art of rhetorical communication: teach. manual. G. M. Sagach (2003). - Kyiv: Zorya).

2. Орбан-Лембрик Л.Е. (2003) *Психологія управління: посібник.* Київ: Академвидав (Orban-Lembrik L. E. (2003) Psychology of management: manual. Kyiv: Academic Edition).

3. *Психологічна енциклопедія* / Автор-упорядник О.М.Степанов (2006). - Київ: Академвидав (Psychological Encyclopedia / Author-compiler O. M. Stepanov (2006). - Kyiv: Academic Edition)

4. Словник педагогічних термінів. Режимдоступу: https://pidruchniki.com/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv (Dictionary of pedagogical terms. Access mode: https://idruchniki.com/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv)

Олена Петрова

Науковий керівник – доц. Бойчук І. І.

Роль аматорського колективу у професійно-особистісному становленні фахівця

Важливого значення у професійно-особистісному становленні фахівця набуває залучення студентів до аматорського хору, зорієнтованого на розвиток їх творчих здібностей і якостей, художніх смаків, ціннісних орієнтацій, адже музичне хорове мистецтво сприяє збагаченню духовної культури, допомагає особистості глибше пізнати себе та збагатити свій внутрішній світ.

Мета нашого дослідження – визначити особливості становлення фахівця під час діяльності в аматорському хоровому колективі.

У сучасних наукових дослідженнях висвітлюються різні аспекти діяльності студентського колективу. Як об'єкт і суб'єкт виховного процесу студентський колектив постає в працях Ю. Бохонкової, Л. Орбан-Лембрик, М. Савчина, В. Третяченко.

Такі науковці як Г. Єскіна, Г. Загадарчук, О. Миронюк, Є. Смірнова зазначають, що художньо-творча діяльність аматора має об'єктивно-суб'єктивний характер, при цьому процес взаємодії культурного дозвілля і художньої творчості, їх зміст і результат включають безпосередню дію особистості, з її характерними індивідуальними особливостями мислення, здібностями, емоційно-вольовою, комунікативною сферою. Ця взаємодія проявляється у системі художніх засобів, механізмах соціально-культурної діяльності, впливах мікросоціуму – аматорського середовища.

Аналіз наукової літератури виявив, що особливості діяльності музично-хорового аматорства серед студентів вищих навчальних закладів ще нешироко висвітлені в наукових дослідженнях. Водночас питання культурно-дозвіллевої діяльності досліджувала О.Сіненко у праці “Педагогічні засади організації діяльності студентського аматорського хорового колективу”, в якій визначила, що формою суспільного життя, в межах якого можуть бути знівельовані суперечності між свободою (дозвіллям) і

необхідністю (обов'язковою діяльністю), формами добровільної і нормативної регламентації.

Саме тому дозвілля сприймається молоддю як позитивна основа для випробування фундаментальних особистісних потреб, а також для розвитку власного творчого потенціалу. Це надає специфічних ознак соціалізації засобами культурно-дозвіллевої діяльності як процесу й результату засвоєння та відтворення індивідом соціального досвіду на основі двох основних компонентів – навчання (освіти) і виховання (цілеспрямованого формування особистості в діяльності та спілкуванні).

У зв'язку з цим участь в аматорському хоровому колективі спрямована на засвоєння студентами естетичних і моральних цінностей, набуття музичних знань, співацьких умінь і навичок, формування яких не передбачене основними кваліфікаційними стандартами майбутньої професійної діяльності.

Учені на основі проведених досліджень, виділяють основні чинники хорової самодіяльності, що становлять її педагогічну сутність: по-перше, хорова аматорська діяльність є важливим засобом самовираження і самоствердження особистості; по-друге, вона є основою для збагачення естетичного і життєвого досвіду кожного учасника колективу; по-третє, сприяє „зануренню” особи у процес художньої творчості на рівні сприйняття музичного (хорового) мистецтва.

Отже, для студентства хорове аматорство є альтернативною рекреацією (поряд з дискотеками, нічними клубами тощо) на основі духовних цінностей.

Література

1. Сіненко О. Педагогічні засади організації діяльності студентського аматорського хорового колективу [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Сіненко Оксана Олександрівна; Київський національний ун-т культури і мистецтв. - К., 2008. – 297с.

2. Бойчук І. Культурна діяльність студентської молоді Буковини (на прикладі студентів БДМУ)/ Ірина Ігорівна Бойчук //Orchestra "Mugurelul" Dorohoi îneisajulfolclorictransfrontalier / MarcelDupu. - Botoșani : ArenaCărții, 2011.- С. 49-50.

Марія Пилипко

Науковий керівник – доц. Дерда І. М.

Засоби музичної виразності у вокальній музиці

Робота над вокальним твором є основною стороною діяльності співака. З удосконаленням набутих вокальних навичок виконання, зростають і музичні здібності співака. Формується *музично-образне мислення*, яке сприяє розумінню змісту вокальних творів, яке можливе тільки на основі розвитку музичного слуху, як вирішального фактору музичного виховання і навчання[2].

Важливу роль у розвитку музичної виразності відіграє *звуковедення*. Вибір прийому звуковедення залежить від характеру музики, особливостей викладу фактури. Існують три головних прийоми співоного звуковедення: *legato, staccato, non legato* [5].

Співоче дихання, як засіб розвитку музичної виразності, відрізняється від звичайного тим, що воно складається з короткого вдиху, затримки і досить тривалого видиху. Якісний звук забезпечується опорою дихання, яка дає змогу виконувати тривалі фрази красивим, повним і сильним звуком [5].

Велике художнє значення у розвитку музичної виразності має *метро ритмічна і темпова організація* у співі. За допомогою цих засобів музичної виразності можна передати найрізноманітніші настрої. У досягненні метро ритмічної стійкості може допомогти текст вокального твору, вірно розставлені в ньому наголоси, смислова логіка. Тому виконавцю необхідно досконало проаналізувати не тільки музичну, а й поетичну сторону твору [4].

Значним фактором в музично-слуховому розвитку співака мають *слухові уявлення тембру голосу*, здатність уявити собі фарбу і характер звуку, мислити тембрами голосу, які б відповідали змісту виконуваного вокального твору. Тембр голосу можна змінювати, змінюючи форму рота, вираз обличчя, навіть настрої виконавця впливає на тембр [3].

Зміст вокального твору завжди диктує співакові про необхідність зміни *динаміки звуку*. Якщо нам потрібно виразити добро, ласку, тишу, таємничість, стриманість, ми застосуємо

нюанс *piano*. Почуття радості, відчаю, болю виражаємо нюансом *forte*[1].

Майстерність володіння фразуванням означає відокремити одну думку від іншої, знаходити головне в мотиві, фразі, реченні, пов'язати весь цей матеріал в єдине ціле та відповідно до законів логіки послідовно розкривати музично-поетичний зміст. В цьому відношенні значну роль відіграє побудова цільної, монолітної форми [2].

Форма – один із найважливіших засобів втілення ідейно-емоційного змісту вокального твору. Для володіння формою рекомендується обирати такий шлях: від загального до часткового і знову до загального, тобто, охопити форму в цілому, потім зупинитися на окремих її частинах, а після цього повернутися до загального плану. Такий план дасть змогу співакові відчутти характер солоспіву, охопити всю виконавську перспективу, збагнути основну ідею вокального твору [1].

Стає очевидним те, що під час виконання вокального твору співак стає співавтором поряд із композитором та поетом і несе повну відповідальність за те, що виконується. Тому необхідно добре знати і володіти засобами музичної виразності у вокальній музиці, як важливим інструментом формування та висвітлення теми, ідеї, музично-поетичного образу у відповідності до задуму авторів твору.

Література

1. Голубев П. Поради молодим педагогам-вокалістам / П. Голубев. – К. : Муз. Україна, 1983. – 62 с.
2. Дмитриев Л. Основы вокальной методики / Л. Дмитриев. – М. : Музыка, 1968. – 676 с.
3. Морозов В. П. Феномен квазигармоничности обертонов и тембр певческого голоса / В. П. Морозов, Ю. М. Кузнецов // Художественный тип человека : комплексные исследования / ИП РАН, МГК им. П. И. Чайковского, Центр «Наука и искусство». – М., 1994. – 163 с.
4. Назайкинский Е. О музыкальном темпе / Е. В. Назайкинский. – М. : Музыка, 1965. – 158 с.
5. Юссон Р. Певческий голос : исследования основных физиологических и акустических явлений певческого голоса / Р. Юссон. – М. : Музыка, 1974. – 264 с.

Іванна Підвисоцька

Науковий керівник – к.і.н., доцент С.П.Кармалюк

Проблема побудови громадянського суспільства в Україні

В перші роки незалежності України більшість аналітиків дійшли висновку, що спроби у визначенні напрямків розвитку економіки, політики, суспільства було майже не можливими. Адже розвиток держави в цілому був на дуже низькому рівні. Як результат, такий стан справ, спричинив ряд певних проблем у сфері громадянського суспільства.

Отже, актуальність вивчення проблем громадянського суспільства важлива тим, що воно виступає своєрідним підґрунтям правової демократичної держави. Особливо це стосується перехідних суспільств, де відбуваються значні зміни та існує ціла низка протиріч. В сучасних суспільних науках існують різні визначення громадянського суспільства в широкому сенсі, як певного типу суспільної організації. Це пов'язано з тим, що саме громадянське суспільство є складним і багатомірним явищем, що накладає свій відбиток на процес його дослідження [1].

Громадянське суспільство в його загальноприйнятому розумінні, виступає як сукупність соціальних утворень (груп, колективів), об'єднаних специфічними інтересами (економічними, етнічними, культурними і так далі), що реалізовані поза сферою діяльності держави і дозволяють, в умовах демократичної системи облаштувати суспільне життя, контролювати дії держави - як ієрархії владно-політичних інститутів [2]. Згідно статті 1 Конституції України, наша держава є демократичною та правовою. Проте, на сьогоднішній день Україна ще не відповідає цим ознакам. Насамперед це пов'язано із тим, що в нас досі оформлено законодавчо підтвердження та підтримка громадянського суспільства з боку держави [3].

На сьогоднішній день дискусія щодо впливу держави на суспільство та суспільства на державу ще не завершена. Значна частина населення вбачає в державі чужу, корумповану сферу,

не довіряє державній владі, хоча і дотримується законів країни. Тому активна, просвітницька робота з боку держави в даному напрямку не лише пришвидшить процес формування громадянського суспільства, а й знищить віру в мудрого вождя, авторитетного правителя, який зуміє знищити соціальну нерівність [4]. Гальмує процес розвитку громадянського суспільства також застаріле трактування щодо суті політичної влади. Вступаючи в протиріччя з поняттям демократії як влади народу, що проголошено Конституцією України, сучасна політична еліта не поспішає реалізовувати та впроваджувати згадані принципи в життя країни. Варто зазначити, що зі сторони держави, зроблено спробу на законодавчому рівні сприяти в реформуванні соціуму, зокрема прийнято постанов та законодавчих актів, однак коли розпочнеться її реалізація невідомо [3].

Тому на сьогодні, в контексті політики децентралізації нам насамперед необхідне: підвищення взаєморозуміння та співпраці громадянського суспільства з державними органами влади; зміцнення свободи слова і гласності, піднесення рівня суспільної свідомості; виховання патріотизму, яке засноване на любові та повазі до своєї держави.

Література

1. Рудич, Ф. М. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / Ф. М. Рудич, Р. В. Балабан [та ін.] ; за заг. ред. Ф. М. Рудича. – К. : Парлам. вид-во, 2006.– 412 с.
2. Колодій, А. Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні : моногр. / А. Ф. Колодій. – Львів : вид-во «Червона Калина», 2002. – 272 с.
3. Громадянське суспільство та правова держава [Електронний ресурс] //Освітній портал - Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog>
4. Журнал «Народна правда» [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.narodnapravda.com.ua/politics

Формування професійної компетентності майбутнього вихователя групи продовженого дня

На сучасному етапі становлення української держави назріли нові тенденції суспільного розвитку, які потребують оновлення й вагомих змін у системі освіти України.

Одним з найважливіших завдань реформування системи освіти є вдосконалення освітнього процесу, спрямованого на підготовку компетентних фахівців, здатних творчо використовувати здобуті знання для виконання професійних завдань.

Сьогодення вимагає від вихователя групи продовженого дня високого рівня професійної компетентності, уміння будувати освітній процес на гуманістичних засадах, що визнається зверненням педагогів до духовно-моральних цінностей суспільства.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що проблемі професійної компетентності присвячено праці науковців у галузі психології та педагогіки (Д.Алферова, А.Маркова, В.Семиченко та ін.). Окремі аспекти проблеми підвищення професійної компетентності вихователів груп продовженого віднаходимо у наукових працях О.Гордійчук, З.Морозової, О.Співак та ін.

Професійну компетентність дослідники визначають як сукупність умінь педагога в особливий спосіб структурувати наукове і практичне знання з метою оптимального виконання педагогічних завдань (Тивонюк, 2010).

Тож професійну компетентність вихователя групи продовженого дня розглядаємо як динамічну комбінацію знань, умінь і практичних навичок, професійних якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність вихователя успішно здійснювати професійну діяльність. У професійній діяльності вчитель виступає активним суб'єктом спілкування: передає та приймає інформацію від учнів, установлює контакти з ними, будує взаємовідносини на основі діалогу (Мурована, 2007).

Складові професійної компетентності вихователя групи продовженого дня такі:

- професійно-змістові (базові), що визначають основні напрями організації освітнього процесу;
- професійно-діяльнісні (практичні), до яких входять усі професійні вміння й навички;
- професійно-творчі, які визначають уміння обирати доцільні форми творчої діяльності;
- професійно-особистісні компоненти, що визначають основні напрями самоорганізації вихованців.

Отже, формування професійної компетентності майбутнього вихователя ГПД є цілісним і водночас динамічним процесом, оскільки передбачає адаптивність у підходах до змісту та вибору форм і методів у організації освітнього процесу (Кара, 2007).

Література

1. Кара, С.І. (2007). Структура процесу формування професійної компетентності в майбутніх учителів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* (Наукова монографія), Харків, 10. (с.56–62). (Kara, S. I (2007). Structure of the process of formation of professional competence in future teachers. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports* (Scientific monograph), Kharkiv, 10. (p.56-62)).

2. Мурована, Н.Н. (2007). Компетентність педагога як важлива умова його професійної діяльності (Монографія), Севастополь: Рибзст.(Murovana, N. N (2007). Competence of the teacher as an important condition for his professional activity (Monograph), Sevastopol: Rybst) .

3. Тивонюк, І. (2010). Професійна компетентність учителя – необхідна умова вдосконалення його педагогічної діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя В *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* (с.150-154). Умань: ПП Жовтий О.О. (Tivonyuk, I. (2010). The professional competence of the teacher is a necessary condition for improving his pedagogical activity. Problems of preparing a modern teacher *In the Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyne* (p. 150-154). Uman: PE Zhovtyy O.O.).

Виховання професійно значущих якостей майбутніх учителів у процесі навчання у закладі вищої освіти

Зміна суспільних пріоритетів, модернізація національної системи освіти на засадах особистісно зорієнтованого підходу, запровадження змін, передбачених Концепцією нової української школи – об'єктивують посилення уваги до фахової компетентності учителя. У цьому контексті важливим є виховання професійно значущих якостей майбутнього учителя, які визначають його високу культуру, моральну поведінку і слугують основою і результатом прояву гуманістичних і професійних цінностей особистості (Мешко, 2010).

Значущість підготовки учителя нової української школи сьогодні актуалізовано у низці нормативних документів, серед яких: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепція «Нова українська школа» та ін. Учителеві, який є носієм загальнолюдських цінностей, мають бути притаманні такі професійно значущі якості як тактовність, толерантність, відповідальність, доброзичливість, справедливість, гідність, честь, вихованню яких повинна надаватись особлива увага на етапі професійної підготовки.

Новий освітній простір вимагає узгодження вимог як до змісту професійної підготовки майбутніх учителів з урахуванням відповідних компетенцій, так і до сформованості професійно значущих якостей педагога як суб'єкта освітньої діяльності. Сучасна педагогічна освіта поступово переорієнтовується з підготовки вчителя-фахівця, здатного лише на відтворення традиційної моделі педагогічної діяльності, на підготовку компетентного педагога-професіонала, який може будувати власну професійну діяльність на засадах цінностей розвитку особистості дитини.

Дослідженням професійних особистісних якостей педагога займалися такі вчені: С.Гончаренко, Н. Гузій, М.Свтух, І.Зязюн, В.Кремень, М.Михальченко, А.Маркова,

О.Савченко та ін. Формуванням професійних якостей майбутнього учителя, а саме вивченням змісту та структури займалися А.Богущ, Н.Кузьміна, О.Пехота, В.Радул, В.Скалкін та ін. (Зязюн, Крамущенко, Кривонос, Мирошник, Семиченко & Тарасевич, 2004).

Отже професійно значущі якості науковці визначають як інтегровану сукупність професійних і особистісних якостей, яка виникає внаслідок трансформації професійно важливих знань, вимог і вмінь в особистісно значущі для учителя та виявляється у більш ефективній педагогічній діяльності, посиленні впливу на особистість учня (Андрущенко, 2005).

Вихованню професійно значущих якостей майбутнього

педагога приділяється значна увага у процесі навчання у закладі вищої освіти, тому що діяльність вчителя в сучасних умовах повинна наповнюватися якісно новим змістом, зумовленим ускладненням соціальних і виховних функцій школи та реалізацією комплексного підходу до виховання.

Отже, ми дійшли висновку, що ефективність професійної діяльності залежить не тільки від рівня підготовки фахівця, його знань і досвіду, а й від професійних характеристик, якостей, ціннісних орієнтацій та життєвої позиції педагога, які є базисом для успішного здійснення його діяльності. Адже професійно значущі якості сприяють формуванню компетентності майбутнього педагога у виконанні професійних завдань.

Література

1. Андрущенко, В. (2005). Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*, 1 (с.58-59). (Andrushchenko, V. (2005). Formation of the teacher's personality in modern conditions. *Political Management*, 1 (p.58-59)).

2. Зязюн, І. А. , Крамущенко, Л. В. , Кривонос, І. Ф. Мирошник, О. Г., Семиченко, В. А. & Тарасевич Н. М. (2004). *Педагогічна майстерність* (2-ге вид.). Київ: Вища школа.(Zyazyun, I.A., Kramuschenko, L.V., Krivonos, I.F. Miroshnik, O.G., Semichenko, V.A. & Tarasevich NM (2004). *Pedagogical skill* (2nd form). Kiev: Higher school).

3. Мешко, Г.М. (2010). *Вступ до педагогічної професії*. Київ: Академвидав. (Meshko, GM (2010). *Introduction to the pedagogical profession*. Kyiv: Academic Edition).

Анастасія Попович

Науковий керівник - асист. Нечитайло Т.А.

Деформації образу зовнішності у жінок

У сучасній психології переважна кількість досліджень, які стосуються ставлення до власної зовнішності, базуються на понятті тілесного образу і вивчають як основну сферу незадоволення елементами зовнішності. Від моменту народження до старості тіло людини зазнає істотних змін, що супроводжується змінами образу Я. Фізичні зміни обличчя й тіла людини безпосередньо впливають на її самовідчуття і потребують часу для того, щоб стати частиною уявлення особистості про саму себе.

П. Шилдер стверджував, що тілесний образ це не тільки когнітивна концепція, але й вплив установок і взаємодій інших людей. Згодом, Р. Бернс і К. Роджерс розглядали ставлення до власної зовнішності як побудову особистістю фізичного образу Я у самосвідомості (Я-концепції). Згідно з теорією Р. Бернса, Я – концепція являє собою динамічну систему установок, спрямованих на самого себе, яка охоплює: когнітивний компонент – уявлення індивіда про самого себе; афективний компонент – емоційне ставлення до свого образу та поведінковий компонент – конкретні дії, які можуть бути викликані образом Я і самооцінкою. На противагу даній теорії, Н. І. Сарвеладзе запропонував інший підхід, у якому, феномен самоставлення, як окремі аспекти, охоплює: самопізнання, самосвідомість, емоційне ставлення до себе, самооцінку, самоконтроль і саморегуляцію [1].

Зовнішність людини безпосередньо пов'язана з її здоров'ям. Цей зв'язок можна назвати дуалістичним: на зовнішність можуть впливати деякі хвороби і способи їх лікування, як і проблеми для здоров'я можуть створювати небезпечні спроби внести зміни у власну зовнішність. З погляду Соколової О.Т., сформоване уявлення і ставлення до образу тіла є одним з яскравих прикладів самопрезентації, яка відображає цінність тіла як такого, а також існуючі в суспільстві соціокультурні еталони [2].

Культура сучасного суспільства нав'язує людині уявлення та стереотипи щодо сприйняття того, що якщо вона буде

зовнішньо привабливою, то буде й успішною. Так у свідомості більшості людей, особливо у жінок, перебільшується значущість власної зовнішності, незалежно від соціальної ролі та статусу.

На думку В. В. Моляко, найважливішими чинниками впливу на формування образу Я та його тілесних складових постає роль сім'ї, висловлювання однолітків і засоби масової інформації [3].

На думку Д.Палмер, важливу роль при оцінці зовнішнього вигляду відіграє ступінь відповідності зовнішності домінуючим стандартам краси. Фізична привабливість входить у перелік найбільш важливих критеріїв при виборі статевого партнера як у чоловіків, так і у жінок. Хоча з погляду еволюційної психології естетична оцінка складає в основу рішення, яке безпосередньо пов'язане з виживанням і продовження роду [4].

Отже, численні дослідження образу тіла проводяться в різноманітних напрямках і спрямовані на практичну допомогу у розв'язанні таких проблем: робота із неадекватним сприйняттям свого тіла, загалом зовнішності та розвиток тілесної пластики, а також розвиток інших психологічних характеристик особистості, що мають зв'язки з образом тіла.

Література:

1.Рамси Н. Психологиявнешности / Н. Рамси, Д. Харкорт; пер. с англ. под ред. А. П. Федорова]. – СПб. : Питер, 2009. – 256 с. – (Серия «Мастерапсихологии»).

Соколова Е. Т. Самосознание и самооценка при аномалияхличности / 2.Е. Т. Соколова. – М.: МГУ, 2000. С. 215 – 216.

3.Моляко В. В. Психокорекційні стратегії деформації Я-образу зовнішності в юнацькому віці / В. В. Моляко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 6. – С. 78–80.

4.Палмер Д., Палмер Л. Эволюционная психология. Секрет поведения Homosapiens. – СПб.: Нева, 2004. – С. 85

Розвиток умінь математичного моделювання в учнів початкової школи

Проблема модернізації сучасної освіти широко обговорюється в теорії та практиці саме з позиції активізації творчої пізнавальної діяльності молодших школярів. Моделювання виступає важливим методом наукового пізнання і засобом активізації учнів у навчанні. У сучасній педагогіці над цією проблемою працювали і продовжують працювати багато учених педагогів, психологів і математиків. Моделювання розглядається як загальний підхід до розв'язування будь-яких задач, що дає можливість зміст задачі відобразити наочно.

Аналіз наукової та методичної літератури показали, що незважаючи на застосування методу математичного моделювання в різних навчальних дисциплінах, формування в учнів відповідних умінь відбувається в більшості на уроках математики.

У літературі немає єдиного трактування поняття «математичне моделювання». Під *математичним моделюванням* розуміється «процес створення, засвоєння і застосування учнями аналітичних, графічних, предметних, вербальних, алгоритмічних моделей під час розв'язування задач і отримання нових теоретичних положень у процесі вивчення математики» (Т. Фефілова, 2015, с. 94).

Суть методу моделювання полягає в заміні математичних об'єктів, їх відносин, способів діяльності моделями зображень, схем, відрізків.

Молодший шкільний вік є початком формування навчальних дій у дітей. Тому даний метод у системі початкової освіти дає можливість формувати вміння та навички моделювання різних ситуацій, явищ, дій. Цілеспрямоване й систематичне навчання методу моделювання наближає молодших школярів до методів наукового пізнання, забезпечує їх інтелектуальний розвиток.

Застосування математичного моделювання на уроках математики дає змогу реалізувати міжпредметні зв'язки та

сприяє активізації різних процесів мислення (аналіз, синтез, узагальнення, тощо).

Використання даного способу дає змогу звести вивчення складного до простого, незнайомого до знайомого, зробити складний об'єкт доступним для ґрунтовного та всебічного вивчення.

Процес формування умінь математичного моделювання буде ефективним за умови дотримання таких вимог:

- розпочинати роботу треба з підготовчих вправ з моделювання;
- застосовувати моделювання потрібно під час вивчення різних математичних понять;
- проводити роботу із засвоєння знаково-схематичної мови, якою будується модель;
- регулярно працювати з освоєння моделей, які розглядаються в задачі (А. Черкасова, 2014, с. 16).

Важливою умовою при використанні методу моделювання на уроках математики є врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також їх інтелектуальний рівень.

Отже, широке застосування методу моделювання в початковій школі створює основу для вивчення математики в подальшому.

Література

1.Фефілова, Т.В. (2015). Використання способу математичного моделювання в початковому курсі математики під час розв'язування задач. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технологія*, 8, 94-103 (Fefilova, T. (2015). The use of mathematical modeling methods in the initial course of mathematics during task solving, 8, 94-103).

2.Черкасова, А.М. (2014). Початкове математичне моделювання як засіб розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів (автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.02). (Cherkasova, A.M. (2014). Initial mathematical modeling as a means of development of cognitive autonomy of junior pupils (DSc thesis abstract).

Дмитро Постевка
Науковий керівник - проф. Кушнір І.Г.
Особливості розвитку стресу

Усі біологічні організми мають життєво важливий вроджений механізм підтримки внутрішньої рівноваги і балансу. У 1972 р. Всесвітня організація охорони здоров'я прийняла таке визначення: стрес це неспецифічна (тобто одна і та сама на різні подразники) реакція організму на будь-яку висунуту до нього вимогу.

Сильні зовнішні чи внутрішні подразники можуть порушити гомеостатичну рівновагу, організм реагує на це захисною пристосувальною неспецифічною реакцією адаптації до змінених умов існування. Якщо подразник не зникає, стрес підсилюється, розвивається, викликаючи в організмі цілий ряд особливих змін - організм намагається захиститися від стресу, попередити його або придушити. Однак можливості організму не безмежні, і при сильному стресовому впливі швидко виснажуються, що може привести до захворювання і навіть смерті людини. Екстремальні ситуації впливають на людину по кілька разів на день. У принципі, стреси потрібні людині, тому що вони підвищують тонус та якщо вони досягають визначеного критичного рівня, то діють не тільки на шкоду організмові, але і на його активність .[2.]

Виокремлюють три стадії розвитку стрес-реакції: тривоги, резистентності (адаптації) та виснаження . На першій стадії організм стикається з деякими подразнюючими чинниками середовища та намагається пристосуватися до них. На другій стадії відбувається адаптація до нових процесів. Проте якщо стресор продовжує діяти довгий час, то відбувається виснаження гормональних ресурсів (третя стадія) і зрив систем адаптації, в результаті чого процес набуває патологічного характеру і може завершитись хворобою чи смертю індивіда.

Під час стресу підвищується активність симпатичної нервової системи, основне завдання якої – сприяти виживанню організму в небезпечних чи критичних умовах: утворити стільки ресурсів, скільки потрібно для боротьби (якщо можна перемогти) чи втечі (якщо ворог сильніший) [1]. При активації симпатичного відділу серце б'ється сильніше, зіниці

розширюються, у крові з'являється адреналін (при страху) чи норадреналін (при гніві), м'язи напружуються і працюють більш інтенсивно, але з часом запаси енергії в організмі закінчуються, і потрібно думати про їх наповнення. При виснаженні запасів речовин, що харчують організм, та енергії в організмі відбувається подразнення парасимпатичного відділу, завдання якого - встановлення та зберігання ресурсів, а його активація відбувається під час сну, їжі та відпочинку [1].

Традиційно у психології та психофізіології описуються поведінкові, інтелектуальні, емоційні та психосоматичні прояви стресу. Під впливом стресу прискорюється пульс, відбуваються зміни шкіряно-гальванічної реакції, зміни в діяльності відділів головного мозку, з'являється відчуття спраги, сухості, підвищується артеріальний тиск, змінюються частота і ритм серцевих скорочень, показники температури тіла, тремтіння рук, зміна ритму дихання, порушення мовних функцій, характеристик почерку; спостерігаються також зміни в координації і точності рухів, гостроті зору, абсолютного й диференційного порогів світлової чутливості, часі сенсомоторних реакцій, зокрема, реакцій на рухомий об'єкт. Поведінкові ознаки стресу виявляються в порушенні режиму дня, соціально-рольових функцій, мають місце непередбачуваність вчинків, погрози рішучих, але не виправданих обставинами дій, зміна вектора відповідальності й перекладання провини на інших. При сильній емоційній напрузі в першу чергу дезорганізуються більш складні форми цілеспрямованих дій, їх планування, оцінка та передбачення.

В емоційній сфері можуть спостерігатися погіршення самопочуття, тривожність, страх, панічні переживання, ознаки депресії. Крім того, властиві людині негативні емоції (агресивність, ворожість) стають більш вираженими.[3.]

Література :

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу / Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, – 2015р.
2. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/psychology/28184/>
3. <http://problemps.at.ua/>
4. <https://studfiles.net/preview/5186371/page:3/>

Подвійна мораль як об'єктивна детермінанта відчуження індивіда від соціальних цінностей

Прослідкувавши чинники об'єктивного порядку соціальної пасивності та безвідповідальності людини, можна помітити, що найнегативнішим з них є *тоталітарний режим*, який функціонував у колишньому СРСР впродовж кількох десятиліть. Зміцнення авторитарно-бюрократичного соціалізму в цій державі супроводжувалось нав'язуванням спрощених, “казармових” уявлень про добро і зло, солідарність і справедливість, свободу і гідність, про виховання молодого покоління. Під гаслом сталінської тези про загострення класової боротьби різко протиставлялись загальнолюдські й класові норми моралі, деформувались демократичні цінності. Упроваджувалась соціальна інфантильність, конформізм у його крайніх проявах, у корисливих цілях використовувався революційний ентузіазм мільйонів людей, їх прагнення до “світлого майбутнього”. На цій основі відбувалося порушення прав і обов'язків, мораль розділилася на офіційну й неофіційну, а взаємини між людьми виражалися у відносинах порядкових номерів, “безголосих речей”. За таких соціальних умов людина ставала предметом використання у відповідних функціональних зв'язках, а її значення в них вимірювалось головним чином розмірами тих послуг, які від неї можна отримати. Потрапивши під натиск відчуження, люди, як казав Ю.Согомонов, “намагаються використати не тільки один одного, а й самих себе задля досягнення відчужених цілей” [1, с.230].

Декілька попередніх поколінь, що мешкали в Україні, змушені були формуватися в умовах дещо своєрідної адаптації до суспільних порядків, коли вимагалися такі індивідуальні риси, як соціальна пасивність при дозволеній показовій активності, спонукання до наклепів при офіційному виправданні цього явища потребою зміцнювати безпеку країни, підвищувати пильність за умов “ворожого оточення”. Декілька поколінь соціалізувалися під час викривальних ідеологічних кампаній, які

ніколи не припинялися, і кожне наступне політичне керівництво починало свою діяльність “з викривання”, як тоді наголошувалося, недоліків, справжніх і надуманих, своїх попередників.

Звичайно, можна виокремити й інші ментальні риси, що вкоренилися в масовій свідомості в зазначений період, але нам, у цьому разі, важливо підкреслити лише ту обставину, що така цілісність суспільства, яка в багатьох випадках стримувалася ідеологічно, в період зміни ціннісних уподобань опинилася в ситуації серйозних випробувань. І багато із характеристик ментальних структур, які лише зовні здавалися стійкими (оскільки мали ненадійну внутрішню основу), достатньо швидко стали поступатися місцем іншим настановам: корисливому самозакоханню, індивідуалізму, цинічному прагматизму. Стан перманентного “розвінчування”, навіть висміювання політичної еліти зумовив ситуацію, що характеризується зневірою більшості людей у будь-які політичні гасла, обіцянки, заклики. Зовнішня цілісність, монолітність, яка свого часу трималася завдяки елементарному страхові, внутрішньо вже була підготовлена до крайньої індивідуалізації соціального життя її членів.

Теперішнє суспільство дедалі більше сприймається індивідами як “поле битви” за суто особисті інтереси, до того ж значною мірою деформувалися нестійкі механізми збігу інтересів різного рівня. “Аномія по-українськи” постає перед нами у формі криміналізації соціуму. Ми знаємо, що будь-яке порушення моральної та правової регуляції спричинює збільшення кількості індивідуальних злочинних поведінкових актів. Ще Е.Дюркгайм тісно пов’язував аномічний стан суспільства зі зростанням у ньому злочинності. Водночас, те що діється нині в українському суспільстві, важко вписується в прості параметри ускладнення криміногенної ситуації.

Список літератури:

1. Согомонов Ю. В. Моральное отчуждение: грани малоизученной проблемы / Ю.Согомонов // Освобождение духа. – М.: Политиздат, 1991. – С. 226-254.

Формування естетичних смаків молодших школярів засобами образотворчого мистецтва

Однією з провідних категорій естетичної культури є естетичний смак, який зумовлює ціннісне ставлення людини до світу, природи, мистецтва, формує установки, уміння естетичного вибору, визначає принцип діяльності та поведінки.

Досвід наукових досліджень (І. Демченко, Д. Джола, Л. Коваль, С. Коновець, Л. Любарська, О. Сисоєва, А. Щербо та ін.) підтверджує, що естетичні смаки молодших школярів знаходяться на початковій стадії формування. У цьому віці інтенсивно формуються як оцінні здібності дитини – сприйняття, відчуття, так і творчі – уява, фантазія, одночасно розширюються знання дітей про прекрасне. Водночас, естетичні смаки учнів початкових класів набувають ознак системності, вони прагнуть не спонтанно реагувати на естетичні вияви навколишньої дійсності, а знаходити між ними спільне, характерне, типовоє. У них з'являються власні поняття та уявлення про прекрасне, улюблені твори мистецтва.

Виокремлюють складові естетичного смаку молодших школярів: емоційну (здатність реагувати на предмети та явища навколишньої дійсності, встановлювати з ними активний емоційно-чуттєвий зв'язок), інтелектуальну (образне мислення учнів передбачає широке оперування конкретно-наочними образами в процесі виконання різноманітних завдань) і діяльнісну (власне ставлення до прекрасного учні виявляють у конкретних формах і видах діяльності) (Ю. Блудова, 2015).

При формуванні естетичних смаків молодших школярів важливого значення набуває образотворче мистецтво, оскільки цей вид мистецтва є особливою формою вираження естетичного ставлення особистості до дійсності. Завдяки своїм особливостям образотворче мистецтво спроможне впливати на естетичні смаки, збагачувати їх зміст, розвивати функціональну активність, образотворчість, стимулювати художнє пізнання.

Педагогічне забезпечення процесу формування естетичних смаків молодших школярів засобами образотворчого мистецтва – це один із важливих напрямів діяльності школи, яка повинна сприяти активному залученню учнів до світу прекрасного в дійсності та мистецтві, при цьому педагоги зобов'язані стимулювати естетичну активність учнів, розвивати їхні естетичні почуття, мислення, художній світогляд.

Формування естетичних смаків молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва є найбільш ефективним при дотриманні таких педагогічних умов: системного підходу щодо мети, завдань, напрямів та етапів формування естетичних смаків учнів у процесі вивчення образотворчого мистецтва; ознайомлення учнів із соціальним, художнім та естетичним змістом образотворчого мистецтва як одного з об'єктів естетичних смаків; оволодіння учнями емоційними, інтелектуальними, діяльними способами естетичної активності, необхідними для самоорганізації естетичних смаків; набуття школярами досвіду використання естетичних смаків у процесі сприймання, оцінювання, інтерпретації та створення художніх творів (І. Пацалюк, 2007).

Отже, естетичні смаки – це інтегруючі властивості особистості, в яких поєднуються емоційні та інтелектуальні сили. Їх виразником є оцінна та творча діяльність, тобто особистісне відображення прекрасного в дійсності та мистецтві.

Література

1. Блудова Ю.О. (2015) Сутність та основні категорії художньо-естетичного смаку. *Науковий вісник Миколаївського університету ім. В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки*, 3, 28–34. (Bludova Yu.O. (2015) Essence and main categories of artistic and aesthetic flavor. *Scientific Herald of Nikolaev University named after V.Sukhomlynsky. Pedagogical sciences*, 3, 28–34).

2. Пацалюк І.І. (2007) Педагогічні умови формування естетичного смаку молодших школярів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія Педагогіка*, 10, 48–58. (Patsalyuk I.I. (2007) Pedagogical conditions for the formation of aesthetic taste of junior schoolchildren. *Scientific notes of the Ternopil National Pedagogical University named after V.Hnatyuk. Series Pedagogics*, 10, 48–58).

Основоположні детермінанти обдарованості

Підвищена увага до проблеми обдарованості головним чином пов'язана з економічним ривком багатьох розвинених країн, а саме зі зростанням рівня загальної освіченості населення та значними досягненнями в галузі психолого-педагогічних наук. Проте щоб виявити й ефективно розвивати обдарованість особистості, необхідно розуміти що її зумовлює, які детермінанти лежать витоки даного явища.

У процесі розвитку психологічної науки піддавалося змінам саме уявлення про обдарованість як однофакторне явище. На даний момент учені сходяться на думці, що неприпустимо пов'язувати обдарованість з високим рівнем інтелектуального розвитку. Наприклад, однією з найбільш поширених концепцій обдарованості є теорія трьох кілець Дж. Рензуллі, в якій обдарованість розглядається як «взаємодія трьох груп людських якостей: інтелектуальних здібностей, що перевищують середній рівень, високої захопленості виконуваним завданням і високого рівня креативності. Обдаровані й талановиті діти – це діти, які мають дані характеристики або здатні розвинути та реалізувати їх в будь-якій корисній діяльності» [5, с. 27]. Дж. Рензуллі підкреслює, що жодна з цих характеристик сама по собі недостатня, щоб «створити обдарованість». Кожна з трьох груп є «рівним партнером» у створенні обдарованості [4, с. 182].

Обдарованість – це унікальний феномен вияву значних, видатних здібностей у будь-якій діяльності та багато в чому визначається як природними (спадковими, вродженими, біологічними), так і середовищними (соціокультурними) особливостями. В історії психології обдарованості розглядалися такі варіанти співвідношення цих факторів: 1) обдарованість визначається переважно соціокультурними (середовищними) факторами; 2) обдарованість визначається переважно генотипічними (спадковістю, вродженими особливостями) факторами; 3) обдарованість приблизно однаково залежить як від одних, так і від інших факторів.

До проблеми детермінації обдарованості зверталось багато

відомих психологів. Так, С. Л. Рубінштейн писав: «Деякі люди, які за сприятливих умов могли б широко розгорнути свої здібності та дуже багато створити, виявляються не в силах подолати ті зовнішні перешкоди, які створюють несприятливі умови для їх розвитку. Тому розвиток здібностей суттєво залежить від суспільних умов» [1, с. 133]. В одній із сучасних моделей обдарованості (Dai & Renzulli, 2008) підкреслюється значення самоорганізації навичок через взаємодію з середовищем (у тому числі й культурним), що веде до ще вищої сприйнятливості, адаптивності та творчості [2].

Широкомасштабне міжнародне порівняльне дослідження концепцій обдарованості, чинників, що її детермінують, стратегій та форм її розвитку, привело відомому дослідниці Дж. Фрімен (Великобританія) до висновку про існування двох підходів. «Західному» підходу властиво робити більший наголос на успадковуванні здібностей, тоді як «східний або азіатський» підхід виділяє провідну роль працьовитості, сумлінного оволодіння необхідними компетенціями [3].

Попри наявні розбіжності в поглядах на співвідношення детермінант у визначенні обдарованості, різні дефініції самого явища обдарованості, як з психологічної, так і з педагогічної точок зору, дана галузь перспективна для вивчення.

Література

1. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : В 2-х т. / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – Т. I. – 488 с.
2. Dai D. Y. Snowflakes, Living Systems, and the Mystery of Giftedness / Dai D. Y. and Renzulli J. S. // *Gifted Child Quarterly*. – 2008. – Vol. 52 (2). – P. 114–130.
3. Freeman J. Out-of-School Educational Provision for the Gifted and Talented around the World. A Report for the Department of Education and Skills / Freeman Joan. – London, 2002. – 180 p.
4. Renzulli J. S. What makes giftedness? / J. S. Renzulli // *Reexamining a definition*. *Phi Delta Kappan*. – 1978. – № 60. – P. 180–184.
5. Renzulli J. The revolving door identification model / Renzulli J., Reis S. & Smith L. – Mansfield Center, CT : Creative Learning Press, 1981. – 126 p.

Ірина Рошка

Науковий керівник – проф. Т.Д. Федірчик

Активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійно-педагогічної підготовки як актуальна проблема педагогічної науки й освітньої практики

Підвищення вимог до професіоналізму особистості, здатність до розуміння і творчого розв'язання актуальних проблем, знаходити оптимальні рішення у нестандартних ситуаціях – тенденція, яка характерна для сучасного етапу розвитку суспільства. Адекватну відповідь на ці виклики має дати система освіти, яка перебуває у процесі оновлення і реформування.

Реалізація Концепції «Нова українська школа» свідчить про реформу, яка відбувається сьогодні в освіті, згідно з якою зростає необхідність модернізації початкової школи, збільшуються вимоги до особистості педагога та його професійних якостей.

Вагоме значення у цьому процесі належить закладам вищої освіти тому, що якісна підготовка майбутніх учителів початкової школи потребує нових підходів до формування їх готовності до професійної діяльності.

Ефективне навчання у вищій школі, безперечно, реалізується принципом активності, який досить важливий для студентів, тому що від якості освітнього процесу залежатиме результат навчання, розвиток і виховання студентської молоді. Ключовим питанням у виконанні завдань підвищення якості навчального процесу є *активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів*.

Навчально-пізнавальна діяльність ученими розглядається як сукупність змістів понять «навчальна діяльність» і «пізнавальна діяльність». Даний підхід розглядає цю діяльність студентів як єдність двох аспектів: навчального та пізнавального, де навчальна діяльність виступає засобом здійснення пізнання. Навчально-пізнавальна діяльність є необхідністю у засвоєнні студентською молоддю змісту професійної освіти (В.В. Єфименко, 2003, с. 35).

Студент є особистістю, яку не можна примусити вчитися активно, можна лише спонукати до активних дій шляхом реалізації різних методів, прийомів, різноманітних форм, засобів навчання, які в поєднанні суттєво впливають на ефективність навчальної діяльності, стимулюють активність і самостійність.

На основі аналізу різних думок науковців про тлумачення терміна «активізація і «навчально-пізнавальна діяльність», можна визначити її як довготривалу, постійно діючу діяльність, яка спонукає студентів до цілеспрямованого навчання, уникнення пасивної роботи. Головною метою активізації є сформована активність студентів, підвищення якості навчально-виховного процесу (В.В. Єфименко, 2003, с. 36).

Погоджуємося з тим, що психолого-педагогічними умовами активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів є: формування активної дидактичної взаємодії викладача і студентів та між студентами; удосконалення змістового і методичного компонентів навчального процесу; формування внутрішніх і змістових мотивів студентів у процесі їх професійно-педагогічної підготовки; створення ситуації успіху під час лекційних і семінарських занять; залучення студентів до наукової та проектної діяльності. (Н.М. Давидюк, 2000).

Отже, процес формування конкурентоспроможного майбутнього вчителя початкової школи можна здійснити в умовах активності студентів у процесі теоретичної та практичної професійної підготовки, що є реальним при використанні в освітньому процесі активних форм і методів навчання. Це робить проблему активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів актуальною для сучасної вищої школи.

Література

1. Давидюк, Н.М. (2000). Активізація пізнавальної діяльності студентів. *Психологія : збірник наукових праць НПУ імені М. П. Драгоманова*, 11, 346-354. (Davydyuk N.M. (2000). Activation of cognitive activity of students. *Psychology: a collection of scientific works of the NPU named after M.P. Dragomanov*, 11, 346-354).
2. Єфименко, В.В. (2003). Активізація навчально-пізнавальної діяльності у школі. – М.: Просвіта. (Efimenko V.V. (2003). Activation of educational and cognitive activity at school. – М.: Prosvita).

Каріна Руснак

Науковий керівник – асист. Матейчук Н. Г.

Стилі сімейного виховання та особливості емоційності підлітків

Сімейна система - це відкрита система, вона знаходиться в постійному взаємообміні з навколишнім середовищем. Крім того, сім'я виступає як система, що самоорганізується, тобто поведінку системи доцільно і джерело перетворення системи лежить всередині неї.

Одним із компонентів сімейної системи є стиль сімейного виховання. На думку багатьох психологів (Д. Белскі, Є. Буренкова, А. Варга, Р. Кайл, Н. Ньюкомб та ін.) стиль виховання, який використовується батьками, являє собою функцію від багатьох взаємозалежних факторів. Згідно Белскі, ці фактори потрапляють під три великі категорії: 1) вплив батьків (особливості особистості, очікування, переконання, щодо цілей соціалізації, самої дитини і ефективних методів соціалізації); 2) якості дитини (особистісні характеристики і когнітивні здібності); 3) більш широкий соціальний контекст, в якому укладені батьківсько-дитячі взаємини, в тому числі подружні стосунки батьків, область їх соціальних і професійних контактів.

Оскільки стиль сімейного виховання як компонент сімейної системи в певній мірі є результатом взаємодії та взаємовпливу властивостей особистості батьків і дітей, в тому числі їх емоційних сфер, і, в свою чергу, впливає на всіх членів сімейної системи і всі процеси, що відбуваються в ній, правомірно припустити, що стиль сімейного виховання, визначається взаємодією і взаємовпливом якісних особливостей емоційності батьків та дитини (поряд з іншими факторами) і, разом з тим, надає зворотний вплив, підтримуючи або маскуючи вихідну емоційність кожного з учасників інтеракцій.

У деяких працях відзначається зв'язок емоційної атмосфери сім'ї і стилю сімейного виховання. Так, Ф. Райс говорить про позитивний і негативний афект у сім'ї, маючи на увазі під афектом ті емоції, які «вирують» всередині сім'ї. Позитивний афект пов'язаний з емоційною близькістю, прихильністю, любов'ю, сприйнятливістю; члени сім'ї проявляють взаємну

зацікавленість і чуйність. Негативний афект проявляється в емоційній холодності, ворожості, відкиданні. Здається, що члени сім'ї не тільки не люблять, але і не подобаються один одному. Вони можуть відчувати взаємну ненависть, бути абсолютно байдужими до почуттів і потреб один одного і діяти так, як ніби всі інші члени сім'ї нічого для них не значать. У таких сім'ях немає місця прихильності, емоційній підтримці, співпереживанню і розумінню [1].

Н. Аккерман вважає, що стиль емоційних відносин між будь-якими двома членами сім'ї розвивається самостійно, хоча постійно відчуває вплив інших емоційних міжособистісних взаємин у сім'ї. Мінливе різноманіття різноспрямованих потоків емоцій визначає мінливу, насичену усіма відтінками емоційного досвіду «сімейну атмосферу», на тлі якої розвивається особистість і соціальні патерни реагування дитини.

Таким чином, наведені дані свідчать про те що:

по-перше, емоційна складова, «провідна емоція» є основною в становленні дитячо-батьківських взаємин, визначаючи «специфіку сімейних правил і установок, які відіграють певну роль у формуванні поведінки дитини»;

по-друге, стиль сімейного виховання, що розглядається в контексті теорії сімейних систем, є, з одного боку, похідним, поряд з іншими факторами, від взаємодії і взаємовпливу якісних особливостей емоційності батьків та дитини, з іншого, робить зворотний вплив, підтримуючи або маскує вихідну емоційність кожного з учасників інтеракцій.

Література:

1. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс. – СПб.: «Питер», 2000, – 656.

Наталія Руснак

Науковий керівник – доц. Мокрогуз І. М.

**Корифеї сольного співу Національної опери України
імені Тараса Шевченка**

Храм муз - саме таку назву має архітектурна перлина Києва – Національна опера України імені Тараса Шевченка. У 1867 р. засновано в Києві постійну оперну трупу. Поштовхом для такої масштабної події стали грандіозні 2 сезони італійської опери. Історія української опери пройшла чималі випробування на шляху свого становлення. Незважаючи на військові та державні перевороти оперна трупа невпинно працювала, все більше манила до себе любителів оперного мистецтва.

Видатною представницею української вокальної школи є Оксана Андріївна Петрусенко - українська оперна співачка (лірико-драматичне сопрано), кавалер ордена «Знак Пошани» (1936), народна артистка УРСР (1939). Справжнє ім'я – Ксенія Андріївна Бородавкіна. Петрусенко – псевдонім, узятий на честь першого чоловіка, диригента і композитора Петра (Петруся) Бойченка. Співачка мала соковитий, унікально виразний голос величезного діапазону. Розповсюджена думка, що українські народні пісні серед жінок найкраще виконувала саме Оксана Петрусенко, і це не перебільшення [2].

Серед плеяди славних вокалістів України чільне місце займає Дмитро Гнатюк (1925-2016). Він Народився у с. Мамаївці, на Буковині, в сім'ї простих селян Михайла Дмитровича та Марії Іванівни. Уперше голос Дмитра Михайловича пролунав у церковному хорі, де старий регент оцінив його дзвінкий альт. Усе своє життя він жив піснею. Почав давати концерти у 16 років і став одним із символів нашої епохи. Справжній успіх йому принесла партія Миколи в опері “Наталка Полтавка” М.Лисенка. Навесні 1951 року він успішно складає випускні іспити, отримує право стати солістом столичного оперного театру. У 1975 році дебютував на сцені Національної опери України як режисер, поставивши оперу «Князь Ігор» О. Бородіна. З 1988 р. по 2011 р. – головний режисер Національної опери України, з 2011 – режисер. Багатогранна мистецька

діяльність Д. Гнатюка становить неповторну у своїй художній значимості сторінку музичної культури України.

Ще одним яскравим представником української опери є Роман Майборода – народний артист УРСР (1989 р.), лауреат Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка (2002 р.) [1].

У доробку митця – понад тридцять партій, які за своєю емоційною напругою і технічною складністю є вершинами вокально-сценічного мистецтва. Роман Георгійович останні роки проводив вокальні майстер-класи в низці зарубіжних консерваторій.

Володарка голосу самобутнього тембру, унікального діапазону (а—с⁴), примадонна театру, народна артистка України та СРСР, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка й Державної премії СРСР, Герой України - Євгенія Мірошніченко..

Своє народження як співачки Євгенія Семенівна пов'язувала насамперед із “Травіатою”, шедевром Джузеппе Верді. Саме в ній відбулося її артистичне становлення. А трагічна й чарівна Віолетта – стала незрадливою й щирою любов'ю. Цією ж партією 25 травня 1994 року артистка завершила свій творчий шлях у рідній Національній опері. Євгенія Мірошніченко також була чудовим педагогом [3]. Самобутнє мистецтво артистки назавжди увійшло в історію європейської та світової оперної культури.

Національна опера України активно, а головне, дуже успішно інтегрується у світовий музичний процес, про що свідчать її гастролі в багатьох країнах світу, участь у найпрестижніших музичних фестивалях. Підводячи підсумки, можна сказати, що Україна в усі часи була прославлена співом, а Національна опера – сузір'ям першокласних вокалістів.

Література

1. Гнидь Б. П. Виконавські школи України : Кафедра сольного співу НМАУ ім. П. І. Чайковського (1971-2001) / Богдан Пилипович Гнидь. – К. : Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського, 2002. - 95 с.

2. Кагарлицький М. Ф. Оксана Петрусенко: Біографічна повість./ Каргалицький Микола Феодосійович - К. : Молодь, 1983 - 256 с. - (Серія біографічних творів «Уславлені імена»).

3. Швачко Т. О. Співачка й актриса від Бога / Тетяна Олексіївна Швачко // Музика. – 2011. - № 3. – С. 28-33.

Семенюк Валерія

Науковий керівник – доц. Постевка Г.І.

Творчість естрадних ансамблів на професійній сцені України

Естрадний ансамбль – невеликий за кількістю учасників (від двох до п'ятнадцяти) творчий колектив, який може існувати як на аматорських, так і на професійних засадах. В Україні відомі дуети: Ю.Березін і Ю.Тимошенко («Штепсель і Тарапунька»), В.Льченко і Р.Карцев, В.Мойсеєнко і В.Данилець.

Найпоширеніші естрадні ансамблі, як форми музично-сценічного виконавства популярного пісенно-інструментального репертуару. Відомі естрадні вокалісти - дует Білоножок, жіноче тріо «Либідь», квартет «Любисток», українська акапельна формація. «Піккардійська терція». У 1950-х роках поширеними були створені при філармоніях інструментальні квартети, зокрема баяністів або акордеоністів.

Мета статті: теоретично обґрунтувати основні тенденції та перспективи розвитку майстерності естрадних ансамблів.

Видатними представниками українських естрадних ансамблів є українська акапельна формація « Піккардійська Терція » , яка була створена 24 вересня 1992 року у Львові (Львівському музичному училищі) як квартет: Володимир Якимець, Ярослав Нудик, Андрій Капраль і Богдан Богач. У репертуарі вокальної формації майже 300 композицій, серед яких класичні твори («Неаполітанська пісня» та «Легенда» Петра Чайковського, «Коли розлучаються двоє» Генріха Гайне, «Ave Marija» Джакомо Качіні та інші), обробки народних пісень («А у полі річка», «Туман яром», «Горіла сосна», «Йшли корови», «Ой, Марічко», «Сумна я була»), власні композиції («Берег ріки», «Кантрі», «Пустельник», «Сад ангельських пісень», «Старенький трамвай» тощо).

8 листопада 2017 року вокалістам львівської формації «Піккардійська терція» — В. Якимцю, Я. Нудіку, Р. Турянину, Б. Богачу, А. Капралю та А. Шавалі з нагоди Всеукраїнського Дня працівників культури та майстрів народного мистецтва Указом президента України № 355/2017 присвоєно звання заслужених артистів України [1].

Також завоювало популярність в Україні та за її межами тріо «Либідь».

Відоме тріо "Либідь" засноване в січні 1989 року. Складають тріо "Либідь" чарівні жінки, співачки Лідія Михайленко - народна артистка України, Наталія Решетник-Ятченко - заслужена артистка України та Валентина Михайлова - заслужена артистка України. До народження тріо "Либідь" усі вони були солістками різних музичних організацій. Тріо представляло українське мистецтво на багатьох фестивалях і конкурсах, де завжди мали заслужений успіх у глядачів. Також тріо » «Либідь» є лауреатами міжнародних конкурсів української пісні, які відбувались в Україні, Польщі, Канаді.

Також незбагненний внесок у розвиток ансамблевої естрадної майстерності України вніс дует «Білоножка». Дует був створений сім'єю Білоножка Світланою Григорівною та Білоножка Віталієм Васильовичем.

Світлана Григорівна Білоножка - українська співачка, провідний директор-ведуча телепрограм УТ 1, заслужена артистка України (1995 рік), народна артистка України (1999 рік). Закінчила Київський інститут театру і кіно мені Івана Карпенка-Карого. У 1999 році разом з чоловіком Віталієм Білоножком запатентували власний проєкт-фестиваль родинної творчості «Мелодія двох сердець». [1]

Віталій Васильович Білоножка — український співак, естрадний виконавець, народний артист України. Закінчив Київську національну консерваторію імені П. І. Чайковського. Водночас працював солістом Київського театру естради на Подолі [1].

Як показує аналіз форм естради, зокрема вокального-естрадного виконавства ансамблів, вони сьогодні є частиною сучасної масової культури, набуваючи характеру масової народної творчості.

Література

- 1.Творча біографія вокальної формації «Піккардійська терція»; фото та записи (tercia.com.ua).
- 2.<http://www.fainer.kiev.ua/triolybid.htm>
- 3.Офіційний сайт Віталія та Світлани Білоножків

Музична уява та її розвиток

Як відомо, уява є невід'ємною складовою творчого мислення, а воно - запорука творчості взагалі. Проблема уяви в останні роки привертає до себе пильну увагу представників різних наукових галузей. Музична уява має свої відмітні риси. Це психічний процес, який полягає у створенні людиною нових образів, думок, уявлень, ідей тощо на основі попереднього художньо-музичного досвіду.

На даний час у теорії та практиці музичного навчання багато ідеться про необхідність накопичення учнями того мінімуму художніх вражень, без якого неможливе входження у світ музики. Г.Г. Нейгауз писав, що «перш ніж почати вчитися на якому б то не було інструменті, той, хто навчається, - чи то дитина, чи дорослий - повинен вже духовно володіти якоюсь музикою ...».

Музично-слухові уявлення знаходяться в постійному взаємозв'язку з процесами мислення і сприйняття. Важливо, що залежно від свого життєвого досвіду, дві людини, почувши один твір, можуть зовсім по-різному оцінити його. Усі ці особливості в музиці, її виконання і створення зумовлені роботою уяви, яка, подібно відбиткам пальців, ніколи не може бути однаковим навіть у 2-х людей [4,383].

У житті людини уява виконує ряд специфічних функцій.

Л.С. Виготський виділяє 3 основні функції уяви:

1. Послідовна. Щоб викликати живе уявлення про предмет, треба в реальному житті знайти всі елементи, з яких буде побудовано уявлення.

2. Емоційна. Будь-яка емоція має своє внутрішній і зовнішній стан, а це значить, що фантазія є апаратом, який безпосередньо здійснює роботу наших емоцій.

3. Виховна. Дозволяє розвивати і тренувати свій творчий хист [2,93].

Розвиток уяви має індивідуальні відмітності, тому визначити конкретні вікові межі її динаміки дуже важко. Історії відомі

випадки раннього розвитку уяви: В.-А. Моцарт почав писати музику в чотири роки, І. Репін і В. Серов уже в шість років добре малювали. З іншого боку, пізній розвиток уяви зовсім не передбачає його низького рівня. Відомі випадки, коли великі люди, зокрема А. Ейнштейн, у дитинстві не відрізнялися розвинутою уявою, однак з часом стали геніями [3,273].

Людина не народжується з розвинутою уявою. Розвиток уяви здійснюється в ході навчання та виховання, а також у єдності з іншими пізнавальними процесами: мисленням, пам'яттю, волею, почуттями і є невіддільним від розвитку особистості взагалі тощо. Чим більшу кількість асоціативних зв'язків зможе оживити у своїй пам'яті слухач-дитина, тим більше активізується його уява. Тому для розвитку уяви важливо:

1) підібрати яскравий репертуар, спрямований на активну роботу фантазії;

2) стимулювати дітей до висловлення власних ідей з приводу музики.

Важливим є розвиток не тільки музичного слуху, але і всіх видів творчої уяви, яка охоплює музично - слухові, рухові і зорові уявлення. Найбільш відповідний матеріал - дитячі пісеньки, казки, вірші, малюнки, знайомі явища з життя або природи (дощ, дзвін, голоси тварин). Уява дошкільника вперше виявляється у своїх вищих, довільних формах саме під час ігрової діяльності, але носить більш відтворюючий, ніж творчий характер; уява молодшого школяра, формуючись у навчальній діяльності, набуває справді творчого характеру.

Тож, розвиваючи уяву з раннього дитинства, ми не тільки удосконалюємо пізнавальні процеси і здібність до творчості, але і формуємо особистість дитини.

Література

1. Мухина В. С. Изобразительная деятельность ребенка как форма усвоения социального опыта. – М.: Педагогика, 1981. – 240 с.

2. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.

3. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія: Навчальний посібник. – Дрогобич: Відродження, 2001. – 287 с.

4. Петрушин В.І. Музична психологія - Вид. 2. - М.: Владос, 1997.

Валерія Скидан

Науковий керівник – асист. Матейчук Н. Г.

Особливості соціально-психологічної адаптації у підлітковому та юнацькому віці

Соціально-психологічна адаптація розуміється нами як процес та результат активного пристосування індивіда до видозміненого середовища за допомогою дій, вчинків, діяльності; компонент дієвого ставлення індивіда до світу; складова осмислення та розв'язання типових репродуктивних задач і проблем завдяки соціальноприйнятим чи ситуативно можливим способам поведінки особистості; як ступінь відповідності психологічних можливостей людини вимогам діяльності в заданих умовах.

Перехід від підліткового до юнацького віку є одним із найбільш важливих періодів у становленні особистості. У підлітковому віці здійснюється становлення самосвідомості, самовизначення, виникає комплекс дорослості, змінюється внутрішня позиція. Основними моментами, які визначають розвиток особистості в підлітковому віці є відкриття свого внутрішнього світу, потреба в особистісному спілкуванні, необхідність вибору професії. Великі зміни відбуваються в емоційній сфері, продовжується соціально-психологічна адаптація особистості, закладаються основи самореалізації, продовжується розвиток креативності.

В юнацькому віці відбувається перебудова відношень з оточуючою дійсністю, відбувається поступовий перехід у доросле життя, спостерігається велика автономія (емоційна, поведінкова та нормативна). Формується загальна життєва позиція, підвищується значимість власної системи цінностей, складаються основні компоненти особистості: характер, світогляд, самосвідомість як цілісні психологічні передумови вступу до дорослого життя.

Невід'ємним компонентом соціально-психологічної адаптації є особистісний адаптаційний ресурс, який відображає вклад особистості в процес адаптації. Одна із найбільш відомих концепцій, що стосується цієї проблеми належить А. Маклакову, який пропонує розглядати адаптацію не тільки як

динамічне утворення і процес пристосування до оточуючого середовища, але і як особливість будь-якого живого організму [1, с. 16]. Ця властивість і визначає здатність індивіда адаптуватись до змін навколишнього середовища. Адаптаційні здібності являють собою сукупність індивідуально-психологічних та інтелектуальних характеристик, які визначають успішність та ефективність адекватної «відповіді» індивіда на вплив психогенних факторів оточуючого середовища. Такі психологічні особливості особистості взаємопов'язані та складають одну із інтегральних характеристик психологічного розвитку особистості – особистісного адаптаційного потенціалу.

Так, одним із критеріїв ефективної адаптації є особистісний адаптаційний ресурс, який визначає загальну оцінку ефективності адаптаційного процесу за вираженістю ряду особистісних властивостей та характеристик (тривожність, напруженість, емоційна стійкість). Другий критерій («інтеграція особистості з середовищем») відображає включеність особистості в соціальне середовище. Третій критерій («параметри діяльності») передбачає оцінку успішності або ефективності адаптаційного процесу в поведінці і в сфері професійної діяльності незалежно від способу адаптації. Четвертий критерій («задоволеність собою») базується на відмінності між самооцінкою себе по різних характеристикам та рівнем домагань.

Що стосується особистісного адаптаційного ресурсу, то вчені зазначають, що в юнацькому віці покращується емоційне самопочуття, знижується збудливість, тривожність, рефлексія та самокритика втрачають яскраву емоційну окраску, підвищується комфорт. Особистість стає більш інтегрованою та цілісною.

Література:

1. Маклаков А. Г. Личностный адаптационный потенциал: его мобилизация и прогнозирование в экстремальных условиях / А. Г. Маклаков // Психологический журнал. – 2001. – № 1. – С. 16-24.

Психологічний аналіз феномену child free

За останні роки сучасне суспільство нашої країни переживає час нестабільності та економічно-соціальної кризи. Демографічний стан несе невтішні прогнози, більша частина молоді замислюється з приводу створення повної сім'ї. Згідно з даними за останні роки Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАНУ, півмільйона громадян України цілеспрямовано не бажають мати дітей та незначний відсоток жінок не у змозі зробити це через стан здоров'я. Усе більше з них здійснюють свідомий вибір на користь особистих інтересів, обираючи нову ідеологію під назвою «чайлдфрі».

Існування в реаліях постмодерного суспільства різних форм шлюбних об'єднань змінюють архітектуру сучасної сім'ї. Поряд із традиційними формами шлюбу, сім'ї, батьківства, стають реальністю інші практики шлюбно-сімейного партнерства і батьківства, де важливими для індивіда є свобода вибору й індивідуальність розвитку: в шлюбі – без шлюбу, з дітьми – без дітей. Це стає можливим, бо змінюється спосіб сприйняття багатьох традиційних уявлень, погляд на дійсність, історію.

Аналіз демографічної кризи як науково-практичної проблеми здійснювався багатьма відомими українськими та зарубіжними вченими, зокрема Е. Білецьким, О. Бугуцьким, Я. Волинцем, Н. Дубницькою, В. Ждановим, Ф. Іллюком, Ю. Красновим, Г. Крючковим, Е. Лібановою, Т. П'ятницькою, В. Стешенком, Л. Щербиною, В. Юнаком та ін. Однак новітня течія «чайлдфрі» ще мало вивчена і потребує досконалого наукового дослідження.

Історична зміна ролі жінки та матері, зрівняння прав обох статей, широкий спектр можливостей, якими людина володіє у сучасному світі, трансформували уявлення про материнство, батьківство і сім'ю [2].

Нові форми сім'ї та співжиття партнерів мають чимало прихильників у розвинених країнах світу. Якщо мова йде про свідому відмову від народження та виховання нащадків, то ми

маємо справу з феноменом «child free» (від англ. – вільний від дітей).

Першою, хто почав досліджувати child free-сім'ї як наукову проблему, стала канадська дослідниця Д. Уїверс, яка присвятила цьому свою монографію «Бездітні за вибором».

Рух child free відстоює небажання мати дітей через власні ідейні переконання. Представники руху декламують добровільну бездітність і свідоме бажання не мати дітей, квінтесенцією якого є пропагування відмови від дітей в ім'я особистої свободи та втілення власних життєвих планів: особистих (індивідуальні потреби та бажання, втіленням яких завадить дитина), особистісних (саморозвиток, удосконалення, прагнення для початку розкрити себе, реалізації яких завадить необхідність віддавати власний час для піклування за дитиною), кар'єрних (реалізація себе як професіонала, побудова престижної кар'єри з високим рівнем доходу), творчих (розкриття власного творчого потенціалу), сексуальних (необхідність зв'язати себе узами сім'ї з однією людиною) тощо.

Ставлення до child free досить суперечливе, проте зростання популярності цього явища дає підстави стверджувати про готовність суспільства прийняти таку настанову як одну з можливих. Але навіть найбільш яскраві та привабливі перспективи такого типу сім'ї навряд чи призведуть до значного переважання такої форми сучасної сімейної організації [1].

Отже, в усьому світі спостерігається криза інституту сім'ї, яка не завжди залежить від рівня розвитку економіки. Це вже переважно – психологічна проблема. Ця, поки що новітня для нашої держави, ідея чайлдфрі може набувати популярності, якщо й надалі спостерігатиметься послаблення родинних цінностей у нашому суспільстві, а престиж жінки як матері залишатиметься низьким.

Література:

1. Исупова О. Феномен чайлдфри в обществе [Электронный ресурс] / О. Исупова. – Режим доступа : <http://postnauka.ru/video/31220>
2. Харчев А. Современная семья и её проблемы / А. Харчев, М. Мацковский. – М. : Статистика, 1978. – 224 с.

Аліна Спорняк

Науковий керівник – асист. Л.М.Біленкова

**Готовність учителя початкової школи
до формування у молодших школярів
предметної природознавчої компетентності**

Сучасні вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи, перехід до компетентнісної основи вимагає перегляду та удосконалення підготовки вчителів початкової школи, зокрема, і фахівців у природознавчій галузі. Проблема готовності вчителів початкової школи до професійної діяльності висвітлена у працях науковців і педагогів-практиків: О.Біди, В.Боднар, О.Дубасенюк, І.Ярошенко, В. Сластьоніна та ін.

Насамперед, висвітливо суть поняття підготовки та готовності вчителя до професійної діяльності. *Термін «професійна підготовка»* передбачає цілеспрямовану діяльність із засвоєння знань та оволодіння навичками й уміннями, необхідними для певного виду діяльності (Вишнякова, 1999р, 263 с.). *Професійна готовність* до педагогічної діяльності є результатом якісної підготовки вчителя і розглядається як система компонентів, якостей особистості фахівця, які забезпечують йому функції, адекватні вимогам і потребам певної професії (Мозуль, 2017, с.63). Тому зазначаємо, що готовність учителів початкової школи до формування предметної природознавчої компетентності є набутою якістю, що проявляється у взаємодії мотивації, педагогічних і природничих знань, сформованих умінь їх використовувати у навчанні природознавства і здатності до реалізації їх у процесі формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів; вона проявляється у процесі підготовки і засвідчує певний рівень його професійного розвитку. Це явище багатоструктурне, яке містить компоненти, які характеризують професійну готовність педагога.

Дослідники виокремлюють такі компоненти готовності учителів початкових класів до формування предметної природознавчої компетентності молодших школярів: мотиваційний, змістовий, процесуальний, комунікативний.

Мотиваційний компонент передбачає установки особистості, що зумовлюють педагогічну діяльність і формування в

молодших школярів предметної природознавчої компетентності: інтереси, переконання, позитивне ставлення до діяльності, усвідомлення необхідності оволодіння обсягом теоретичних знань і практичних умінь, сформованість професійно – значимих установок і прагнень до самовдосконалення, які пов'язані із здійсненням значущої професійної діяльності.

Змістовий компонент передбачає знання та розуміння змісту і принципів побудови шкільного курсу природознавства; знання сучасних прийомів і методів формування природознавчої компетентності школярів; володіння фаховою термінологією; знання новітніх технологій навчання природознавства.

Процесуальний компонент передбачає вміння і навички забезпечувати якість навчання природознавства, а саме: подавати навчальний матеріал, проектувати, конструювати та діагностувати власну діяльність, спрямовану на формування природознавчої компетентності молодших школярів; володіння різноманітними способами активізації навчально – пізнавальної діяльності учнів; планування шляхів професійного самовдосконалення. Комунікативний компонент передбачає вміння спілкуватися й налагоджувати комунікативні зв'язки з учнями, створювати сприятливу атмосферу у процесі вивчення природознавства (Мозуль, 2017, с.70).

Отже, компоненти готовності вчителя початкової школи до формування природознавчої компетентності утворюють цілісну особистісну якість, яка виступає запорукою високоефективного навчання молодших школярів, формування їх предметної природознавчої компетентності.

Література

1. Мозуль, І. В. (2017). *Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування у молодших школярів природознавчої компетентності* (дис. ... канд. психол. наук: 13.00.04). Київ (Mozull, I. V. *Training of future primary schoolteachers for forming of junior pupils' natural sciences competence* /- (Manuscript). Kyiv).

2. Вишнякова, С. М. (1999) *Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика* / С. М. Вишнякова. – М.: НМЦ СПО, – 538 с. (Vishnyakova, S. M. (1999) *Professional Education: Dictionary. Key concepts, terms, current vocabulary* / S. M. Vishnyakov. - M.: NMC SPO, - 538 p.)

Жанна Статкевич

Науковий керівник – доц. Каплієнко-Ілюк Ю. В.

Навчання грі учнів старшого віку на фортепіано за методами Тетяни Смирнової

Методика Т. Смирнової широко використовується відомими педагогами. Вона дозволяє за три роки легко навчитися грати на фортепіано. В процесі навчання учень навчиться: підбору улюбленої мелодії, акомпануванню співаючій людині, а також співу під власний супровід, музикуванню у різних жанрах, вільному читанню з листа, самостійно писати музику [1].

Т. Смирнова стверджує, що кожний учень володіє музичним талантом. Успіх учня – це питання, яке стосується методу викладання.

Методика Т. Смирнової надає можливість займатися грою на фортепіано великій кількості людей, головне в ній – бажання навчитися грати.

Учні, які навчаються грі за цією методикою виконують широкий та різноманітний репертуар (сюди входять класичні, джазові, естрадні твори), займаються імпровізацією, пишуть музичні твори.

«Дорослі учні навчаються значно скоріше, ніж діти, на це особливо впливають їхні музичні здібності, працьовитість і відведений час занять» [2, с. 3-4].

Для учнів, які не володіють попередньою підготовкою, варто провести заняття з танцювальної імпровізації, при цьому використати класичну або джазову музику. Це допоможе зміцнити м'язи, позбутися скутості тощо.

Методика рекомендує серію вправ, що виробляють не тільки внутрішню пульсацію ритму, ще й ознайомлюють з ритмічними фігурами підвищеної складності, підготовлюють учня до виконання музичних творів.

В методиці розроблена робота над розвитком техніки читання нот з листа, надаються поради стосовно поступового нарощування кількості п'єс (10-12 штук).

У методичних рекомендаціях радять починати навчання з імпровізації на фортепіано та підбору мелодії на слух [2, с. 21]. Т. Смирнова вбачає у роботі над музичним твором необхідність притримуватися певного плану:

- учень зайнятий читкою з листа музичного твору на уроці; з учителем з'ясовують методи, які дозволяють йому зіграти нотний текст з початку до кінця, зробити гармонічний аналіз та запам'ятати складні місця;
- використати план виконання з учнем (визначити характер частин, як змінюється, настрої);
- з'ясувати технічні прийоми, потрібні для втілення художнього образу;
- учню потрібно відзначити в нотах твору складні місця (у звуковидобуванні, технічному виконанні), які потребують окремої роботи.

Методика графічного сприйняття нотного запису, а також розвитку внутрішньої пульсації спроможна відкрити всі внутрішні можливості у процесі засвоєння техніки читки музичного тексту. Завдяки вільному володінню цією навичкою з'являється час для того, щоб на уроці вдосконалити техніку виконання учня та попрацювати над його виконавською майстерністю. Учні будуть займатися з захопленням і задоволенням, швидко розучуючи і, граючи різноманітні твори, не будуть витрачати час на трудомісткий процес – розбір нотного тексту.

Те, наскільки якісно учень навчиться аналізувати нотний текст, настільки й сформується навички самостійного опрацювання музичного твору. Засвоївши всі перераховані знання, вміння і навички, учню вдасться перейти на самонавчання, продовжуючи постійно удосконалюватися.

Література

1. Ниркова В.Д., Навтіков Г.І. Школа самостійного навчання гри на фортепіано для дорослих. – М.: Радянський композитор, 1973. – 146 с.
2. Смирнова Т.І. Інтенсивний курс по фортепіано. Навчальний посібник «Allegro»: Методичні рекомендації. – Москва, 2003. – 98 с.

Соціальний інтелект як професійно важлива якість психолога

XXI століття в психології часто називають століттям соціального інтелекту. Посилення уваги до цього виду інтелекту зумовлено розширенням меж комунікативного простору, яку супроводжують процеси глобалізації, розвиток міжкультурної комунікації, посилення інтегративних тенденцій у науці.

Саме соціальний інтелект відповідає за закономірності побудови «картини соціального світу», тобто функціонування механізмів перцепції, декодування і конструювання уявлень про широке коло соціальних реалій. Отже, соціальний інтелект є провідним компонентом успішного входження особистості у соціальне життя суспільства та її професійну діяльність.

У більшості сучасних досліджень соціальний інтелект розглядається як здатність, що забезпечує успішність соціальної адаптації (С.Х Бердардо, М.Р. Бітянова, О.І. Савенков), ефективність професійної реалізації (Є.В. Беляєва, Г.В. Берклунд, Н.А. Лужбіна) та конструктивність міжособистісної взаємодії (Ю.М. Ємельянов, О.С. Михайлова, В.М. Куніцина, М.Л. Тарасенко) [1, с. 202].

Соціальний інтелект – це складна динамічна структура особистості, яка представляє сукупність здібностей до пізнання соціальних явищ і детермінує успішність соціальної адаптації та взаємодії.

Соціальний інтелект є важливою складовою структури і провідною професійною якістю професій типу «людина – людина».

Окремі дослідження соціального інтелекту спрямовані на професію психолога [2]. У комунікативному плані професія психолога – класичний приклад соціальних спеціальностей, які вимагають інтерперсональних здібностей, тобто таких якостей особистості, які забезпечують успішну взаємодію між людьми, розуміння людей і ефективну дію на них, установавання контактів, організацію сумісних дій.

Згідно з експериментальними даними, психологи з високим рівнем соціального інтелекту чутливі до характеру соціальних взаємин, здатні успішно застосовувати широкий спектр соціальних ролей, вирізняються високим рівнем контролю власної поведінки, емоційною саморегуляцією, точністю розрізнення експресивної поведінки. В обробці соціальної інформації вони застосовують аналітичний стиль мислення. Демонструють егоцентричну спрямованість особистості: висока вимогливість до себе й оточуючих зумовлюється складним об'єктом праці практичного психолога та високим рівнем відповідальності за її результати; з середнім рівнем соціального інтелекту – не завжди точно орієнтуються в результатах поведінки інших, у розрізненні невербальної експресії, у розпізнаванні різних смислів вербальних повідомлень та в аналізі динаміки ситуацій міжособистісної взаємодії, що певною мірою ускладнює взаємини з оточуючими, ці фахівці – інтелектуально негнучкі, недовірливі, нечутливі до протиріч і схильні жорстко дотримуватись норм, які й перешкоджають ефективним стосункам; з низьким рівнем соціального інтелекту – у комунікативній діяльності тривожні, особливо у випадках загрози їхньому професійному статусу. Схильні застосовувати агресивно-підозрілий стиль міжособистісної взаємодії, емоційно нестабільні, індивідуалістично спрямовані (поєднують гуманістичний та егоцентричний стилі з явною перевагою другого з них) [1, с. 204–205].

Отже, соціальний інтелект є суттєвою детермінантою успішності соціальної взаємодії та професійної реалізації особистості психолога.

Література:

1. Руда Н.Л. Соціальний інтелект психолога як чинник професійної діяльності. Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського. *Психологічні науки*. 2012. Том 2. Вип. 9. С. 202–206.
2. Шилова Н.І. Соціальний інтелект студентів-психологів як фактор професійної реалізації. *Молодий вчений*. 2018. № 9 (61). С. 180–183.

Суб'єктивні причини безвідповідальності особистості в умовах нової соціальної ситуації

Більшість дослідників феномен безвідповідальності, пов'язує з тоталітарним режимом, соціальними умовами існування людини. Це важливий, однак не єдиний чинник формування людської бездіяльності і безвідповідальності. Причини цього явища значно глибші. Відомо, що певну долю вітальної активності новонароджена дитина отримує генетичним шляхом (особистістю в повному розумінні цього слова вона стає пізніше, в процесі соціалізації). Проте ким вона стане, залежатиме від соціального мікросередовища та її власних духовних (і частково матеріальних) потреб, інтересів, активності й діяльності. Якби все залежало від соціального середовища, рівня життя, демократії, політичних та економічних свобод, то в більшості сучасних капіталістичних країн не було би безпритульних і алкоголіків, наркоманів, злочинців та інших антисоціальних елементів, що перебувають на соціальному дні суспільства. Проте вони є у найблагополучніших, з позицій рівня життя, країнах світу. Звідки ж беруться люди, які ведуть примітивний (майже тваринний) спосіб існування, не хочуть працювати й брати на себе будь-яку відповідальність?

З огляду на реформи соціальних інститутів та органів офіційної влади в сучасній Україні, в ціннісних орієнтирах різних типів соціальних суб'єктів посилюються внутрішні суперечності. Свого часу, В.Кудрявцев наголошував, що внаслідок “невідповідності нормативних вимог реальним умовам життя постає небезпека виникнення *“подвійної моралі”* [1, с.45]. Цей механізм *“неправової свободи”* полягає в тому, що індивіди змушені дедалі частіше вступати в неправові стосунки з владою, правоохоронними органами, злочинними угрупованнями чи елементами. Оскільки їхні права реалізуються в умовах відсутності надійних інституційних механізмів захисту інтересів не лише слабких, а й сильних соціальних суб'єктів, то зростає свавілля, всездозволеність,

безвідповідальність та безкарність влади різного рівня, а також всілякого роду злочинних угруповань тощо.

Проблема безвідповідальності породжується як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами. У суб'єктивному плані головними причинами, є недостатньо розвинуті духовні потреби та інтереси, воля й характер особистості. Природні задатки новонародженої дитини – продукт тривалої еволюції й вони передаються спадково в генетично закріплених “кодах”. У процесі людської життєдіяльності ці “закодовані” дані не можуть реалізовуватись самі собою. Відомо, що дитина після свого народження є лише “кандидатом” у людське суспільство й не може стати його повноцінним членом за умов ізоляції чи перебуванні в зграї тварин. Вона може стати людиною лише спілкуючись з іншими людьми.

У висновках слід наголосити, що негативно впливають на індивідуальну (а врешті-решт – і на суспільну) мораль непослідовність у мисленні та практичній діяльності людини, відсутність у неї чіткої світоглядної та життєво-ціннісної позиції, плинність характеру, відчуття страху (втратити роботу, не отримати вчасно зарплату, побачити чергове підвищення цін на товари першої потреби тощо). Поряд з ними стоять навіюваність, схильність до впливу з боку інших, підлабузництво, заздрість, невміння обстояти свою позицію, байдужість, егоїзм, завищена самооцінка себе як особистості тощо. Наявність названих та інших негативних індивідуальних якостей у людини, більшість з яких має соціально набутий характер, іноді зводить нанівець зусилля тих, хто за характером своєї діяльності причетний до освіти й виховання, і в своїй сукупності (за відповідних об'єктивних умов) сприяє формуванню таких негативних якостей індивіда, як недбальство, безвідповідальність, недисциплінованість, моральна ненадійність. На жаль, останнім часом ми дедалі частіше зустрічаємо людей, яким притаманні саме такі риси.

Література

1. Кудрявцев В. Н. Механизмы социальной деформации / В.Кудрявцев // Вопросы философии. – 1989. – №11. – С. 44-50.

Марина Ткачук
Науковий керівник – проф. Т.Д. Федірчик

Формування аксіологічної культури майбутнього вчителя початкової школи як актуальна проблема сучасної системи загальної середньої освіти

У зв'язку зі щоденним розвитком у всіх сферах нашого життя, на сьогоднішній день проблема ціннісних орієнтацій суспільства та окремо кожної людини зазнає змін. У першу чергу це призводить до перегляду ціннісних пріоритетів, норм моралі та загалом переосмислення світогляду.

Модернізація традиційної системи освіти, впровадження в освітній процес концепції особистісно зорієнтованого навчання, виховання в громадянському руслі (виховання особистості як носія національних і загальнолюдських цінностей), реалізація принципів гуманності у взаємодії учня та вчителя на суб'єкт-суб'єктних засадах потребує формування та розвитку аксіологічної культури майбутніх учителів початкової школи.

За таких умов одним з обов'язком закладів вищої педагогічної освіти є становлення та формування соціально-моральної та професійно розвиненої особистості педагога, зокрема його ціннісних орієнтацій (С. Шарапа, 2014).

Аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що *аксіологічна культура* – це культура, сформована на смисложиттєвих, універсальних, партикулярних і колективістських цінностях.

Вважаємо, що аксіологічну культуру майбутнього вчителя можна трактувати так само, але з корективами, у вигляді вказаної важливої ремарки, яка дозволяє терміну набути педагогічного характеру, а саме: *аксіологічна культура майбутнього вчителя* є культурою, сформованою на загальних і професійних цінностях, розвинених на відповідному рівні задля якісної реалізації педагогічної діяльності та формування у її процесі загальнолюдських цінностей школярам на основі моралі та педагогіки партнерства в освітньому середовищі.

Педагог початкової школи є головним осередком у вихованні учнів на засадах об'єктивної ціннісної реальності, де цінностями

визначені: Батьківщина людини, земля, сім'я, праця, мир, знання, культура тощо.

Відповідно, формування аксіологічної культури майбутнього вчителя початкової школи є важливим етапом як у його професійному становленні, так і в особистісному. Формування аксіологічної культури майбутніх учителів передбачає розвиток особистості в її цілісності. Оволодіння професією вчителя початкової школи спрямоване, перш за все, на формування професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій, які виступають компонентом психолого-педагогічної структури особистості.

Професійна спрямованість, навчальна, професійна мотивація, характерологічні риси, педагогічні вміння, навички, захоплення, здібності залежать від рівня сформованості ціннісних орієнтацій, ціннісного ставлення до навчальної та професійно-педагогічної діяльності (В.І. Паскар, 2010).

Отже, формування аксіологічної культури є процесом достатньо складним, що має певну тимчасову протяжність, являючи собою своєрідне ядро у педагогічному становленні майбутніх освітян, що є надзвичайно важливою проблемою на етапі реформування початкової школи.

Література

1. Шарапа, С (2014). Аксіологічні аспекти підготовки вчителя у вищих педагогічних навчальних закладах України (кінець ХХ- початок ХХІ ст.). *Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 29, 222 – 228. (Sharapa, S. (2014), Axiological aspects of teacher training in higher pedagogical educational institutions of Ukraine (end of XX - beginning of XXI century). *Collection of scientific works of the Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University*, 29, 222 – 228).

2. Паскар, В.І. (2010). *Формування аксіологічної компоненти педагогічної культури майбутнього учителя початкових класів у процесі фахової підготовки* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Ялта. (Paskar, V. I. (2010). *Formation of the axiological component of the pedagogical culture of the future teacher of elementary school in the process of professional training* (PhD thesis). Yalta.

**Ефективність використання ігрових вправ
під час формувальної роботи над розвитком уяви
дітей 5-го року життя**

Свого часу Альберт Ейнштейн наголошував: «Уява важливіша за знання...» [3]. Якщо уявити тільки на секунду, що у людей немає уяви, то в світі не існує ні винахідників, ні архітекторів, ні письменників, ні артистів. Навколо тьмяніє лише вогнище від смолоскипа, адже без уяви всі твори мистецтва, винаходи, прилади пішли б у небуття. Тому важливо, щоб уява розвивалася, а оскільки її основи закладаються саме в дошкільному віці, потрібно забезпечити всі умови для її розвитку [1].

Із даних, які ми отримали під час діагностики рівня розвитку уяви дітей 5-го року життя за методикою В. Кудрявцева і В. Синельникова, випливає, що рівень розвитку уяви вимагає створення відповідних заходів для її поліпшення [2]. Саме тому ми висунули перед собою завдання зробити акцент у роботі з дітьми в напрямку розвитку уяви. З цією метою було організовано впровадження вправ для розвитку досліджуваного нами психічного процесу в групі дітей 5-го року життя та перевірка їхньої ефективності.

Вправи підбиралися з таких розділів: «Навколишній світ», «Нежива і жива природа», «Логіко-математичний розвиток», «Образотворча діяльність», «Музика», «Театралізована діяльність», «Фізична культура». На першому етапі робота була спрямована на формування основ уяви – це ігри типу «Придумай своє», «Уяви собі», «Сонечко заблукало» тощо [3]. На другому етапі ми працювали безпосередньо над розвитком уяви. Тут використовувалися ігри, етюди, творчі завдання, придумування казок, вигадування історій. Наприклад, нові епізоди в казці «Телесик», історія про те, як слонення втекло із зоопарку, тощо [3]. Формувальна робота проводилася систематично і була привнесена в щоденні заняття.

Через півроку дітей продіагностували за тією ж методикою, що й першого разу. Порівнявши результати діагностики,

отримані після формувальної роботи, ми зробили висновок, що рівень розвитку уяви дітей збільшився, а отже, запропоновані вправи ефективні та сприяють розвитку уяви (рис. 1).

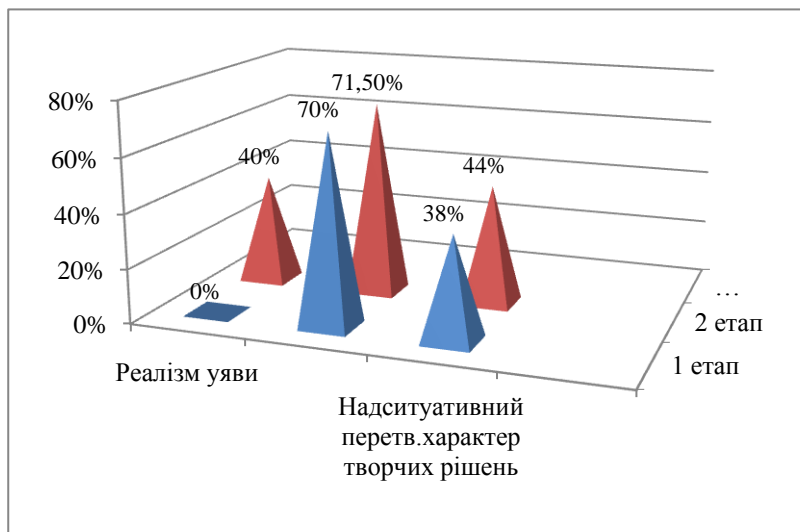

Рис. 1. Результати формувальної роботи

Отже, потрібно спрямовувати психолого-педагогічну роботу з дітьми дошкільного віку, враховуючи необхідність розвитку уяви. Кожній дитині в майбутньому в своїй навчальній чи професійній діяльності знадобиться вміння створювати нові, раніше небачені образи дійсності чи здатність уявляти світ зовсім з іншої точки зору, щоб досягти поставленої мети.

Література

1. Виготский Л. Воображение и творчество в дошкольном возрасте. / Л. Виготський. – М. : Союз, 1997. – 92 с.
2. Кудрявцев В. Воображение ребенка: природа и развитие / В. Кудрявцев // Психологический журнал. – 2001. – №5. – С. 57.
3. Фесюкова Л. Развитие уяви і мовлення дітей 4-7 років / Л. Фесюкова – Харків : Веста : Ранок, 2007. – 128 с.

Мистецтвознавчі дослідження дитячого альбому Гамми Скупинського та його попередників

Розвиток багатонаціональної української музики передбачає активний композиторський пошук нових незвичайних форм музикування, інтонації, нових емоційних сфер і стильових тенденцій. Все це ми можемо побачити і навіть відчутти в новаторському альбомі фортепіанних п'єс «No Kid-ding Notebook» українсько-американського композитора Гамми Скупинського. Він став продовжувачем ідей відомих композиторів – класиків Р. Шумана і П. Чайковського.

Метою нашого дослідження є музично-історичний аналіз створення дитячих фортепіанних альбомів композиторами різних епох.

«No Kid-ding Notebook» – це неоціненне багатство, яке створив Г. Скупинський як для вчителів, так і для учнів – юних піаністів. Це такий скарб, який гарантує, що еkleктика музичних стилів завжди утримуватиме інтерес учнів, бо знайомитиме їх з великими композиторами. Це джерело розвитку музичного слуху та тренування рухливості пальців завдяки відтворенню відчайдушно сучасних мелодій та опануванню мови гармонії.

Гамма Скупинський у фортепіанному альбомі «No Kid-ding Notebook» застосовує популярні американські стилі, наприклад: у творі «Зірка рок-н-ролу» рок-музику, яка починається з усім відомого акорду твору «Бітлз», «Ніч після Важкого Дня» (транспонування на один такт нижче), розвивається через мелодію рок-балади та енергійного несамовитого співу і досягає апогею у двох потужних акордах; також ефектно застосовує джазові стилі, використовуючи радісний ритм регтайму у творі «Старий форд тата» та інтроспективний настрій блюзу в п'єсі «Міський блюз» [1].

«No Kid-ding Notebook» виконує прекрасне завдання – знайомить піаністів-початківців із класичною традицією західної арт-музики. Здебільшого Г. Скупинський працює зі стилями та композиторами, з котрими його аудиторія певно

знайома: від напівімпресіоністської тональності у п'єсі «Залізаючи на клен», що нагадує Клода Дебюссі, до жартівливого насмішкуватого твору «Рожева перука Амадеуса». Ця п'єса має паралелі з «Маленькою нічною серенадою» Вольфганга Амадея Моцарта, але Скупинський веде свої музичні лінії майже у джазовому напрямку. У такий самий спосіб твір «Сни лускунчика» має посилення на деякі частини балету Петра Чайковського «Лускунчик», переплітаючись з чарівною фантазією, яка викликає сни, що дитина може побачити після почутої улюбленої класики [1].

Попередником Г. Скупинського був український композитор Віктор Степанович Косенко. Його дитячий альбом «24 дитячих п'єси»сприяє розвиткутворчого мислення, уяви та вдосконаленню виконавської техніки юних піаністів. Композитор став дійовим творчим імпульсом для всього подальшого розвитку національної фортепіанної педагогічної літератури на Україні [3].

Розквіту дитячого фортепіанного альбому також сприяла творчість Ф. Мендельсона, який написав «Різдвяний альбом», ор. 72. У своєму циклі Ф. Мендельсон віднайшов надзвичайно важливий для усієї наступної європейської культури синтез образу дітей з образом Різдва[2].

Отже, феномен "Дитячого альбому" виник на перехресті різноманітних пластів і сфер музичної культури і сьогодні у професійній музиці інтерес до цього жанру не зменшується. Учні з цікавістю відтворюють на фортепіано знайомі їм уже образи.

Література

1. Бойчук І. І. Альбом фортепіанних п'єс «No Kid-ding Notebook» Г.Скупинського: навчально-методичний посібник /Укл. І.І. Бойчук. – Чернівці: Рута, 2016. – с.
2. Булкин А. Фортепьянный Детский альбом как новый феномен композиторского творчества XIX – XX ст.// Київське музикознавство: зб. ст. – Вип. 13: Культурологія та мистецтвознавство – К.: НМАУ ім. П.І.Чайковського, КДВМУ ім. Р.М.Глієра, 2004. – С. 192 –201.
3. Українська фортепіанна музика URL:<http://akolada.org.Ua/index.Php?dep=&page=bibl/statti/ukrforteppmuzyka> (дата звернення : 23.02. 2019)

Інтелектуальна готовність дітей до навчання у школі

Особливого значення в умовах змін, що відбуваються у сучасному освітньому просторі, набуває проблема наступності дошкільної та початкової освіти, базою якої виступає готовність дітей до навчання в школі. Дана проблематика досить актуальна з упровадженням Нової української школи.

Інтелектуальна готовність дитини до навчання у школі – предмет численних досліджень багатьох учених, зокрема: О. В. Аніщенко, Л. І. Божович, І. І. Будницька, Л. С. Виготський, Н. І. Гуткіна, О. М. Леонтєв, Л. Е. Журова та ін. На думку О. В. Запорожця, готовність до навчання у школі – це цілісна система взаємопов'язаних властивостей дитячої особистості, включаючи особливості її мотивації, рівень сформованості механізмів вольової регуляції дій, ступеня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності тощо [2].

Основою інтелектуальної готовності до шкільного навчання слугує зв'язок із розвитком розумових процесів – здатність узагальнювати, порівнювати об'єкти, класифікувати їх, виділяти істотні ознаки, визначати причинно-наслідкові залежності.

Інтелектуальна готовність дитини до школи простежується у таких трьох напрямках:

1) загальна обізнаність дитини із навколишнім світом, елементи її світогляду;

2) рівень розвитку пізнавальної діяльності дитини та наявність передумов для формування навчальної діяльності (вміння сприймати завдання, вказівку дорослого і самому керуватися нею);

3) володіння деякими навчальними навичками – здійснення звукового аналізу слова, читання, лічба й обчислення, підготовленість руки до письма [1, с. 131].

Інтелектуальна готовність дітей виступає досить важливою умовою готовності дитини до школи через те, що провідним видом діяльності школяра виступає навчальна діяльність.

Для інтелектуальної готовності дитини важлива не кількість засвоєних знань дитиною, а саме рівень розвитку розумових

процесів. В основу інтелектуальної готовності дошкільника покладено відповідний рівень розвитку пізнавальної сфери. Але важливим критерієм слугує не лише теперішній рівень розвитку, а й здатність до подальшого розвитку, утворення вищих психічних функцій та нових психологічних систем.

Важливою умовою розумової готовності дошкільника до навчання слугує систематичне та планомірне інтелектуальне виховання, яке є результатом тривалої роботи протягом усього етапу дошкільного дитинства.

Уже в старшому дошкільному віці цінною стає діагностика готовності дитини до школи. Проведене нами дослідження здійснювалося за методикою діагностики готовності до навчання у школі дітей шестирічного віку (авторства Н. М. Стадненко, Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська). У дослідженні брало участь 25 дітей старшого дошкільного віку. Аналізуючи отримані дані, можемо констатувати, що 96% досліджуваних готові до навчання у школі, 4% – зовсім не готові і потребують надання подальшої допомоги у розвитку. Показники, отримані під час діагностики, стають основою навчальної, розвивальної та виховної діяльності вчителів уже в першому класі.

Отже, інтелектуальна готовність дітей до навчання у школі є важливою основою перебігу навчальної діяльності у школі. Щоб сприймати шкільний матеріал, діти повинні апелювати своїми розумовими операціями та, відповідно, має буди наявний певний багаж знань.

Література

1. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 18. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: Збірник наукових праць. – Київ : Видавництво Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 174 с.

2. Запорожец А.В. Педагогические и психологические проблемы всестороннего развития и подготовки к школе старших дошкольников / А. В. Запорожец // Дошкольное воспитание. – 1972. – № 4. – С. 39.

Психологічні особливості обману

У гуманітарних науках спостерігається підвищена цікавість до проблеми розуміння сутності правди та її психологічних підтипів – брехні, обману, неправди. Причини актуальності цих проблем очевидні: широке розповсюдження вказаних комунікативних феноменів визначає їх соціальну значимість і диктує стійку потребу в їх вивченні. Дослідження обману дає змогу зрозуміти багато аспектів у людських відносинах, і він є настільки природним, що без нього важко обійтися у скрутному становищі, і його без жодних вагань можна віднести до всіх сфер людської діяльності.

На даний час обман цікавий і доступний для вивчення. Проблему психологічних особливостей обману досліджували: М.Ф. Бабій, Р.В. Бернз, Л.А. Білоконенко, Л.І. Булатецька, Л.Ф. Бурлачук, Н.О. Губа, В.В. Денисюк, П. Екман, В.В. Заборовський, М.А. Ільїн, О.Ю. Косьянова, В.М. Лейбін, Н. Лисовець, А. Орлеан, В.Л. Павлов, К. Родін, С.Ю. Романов, І. Рудик, М.В. Сийплові, І.В. Сингаївська, К.В. Скиданов, Д.Й. Фельдштейн, О.Ю. Щербина та ін.

Обман – це напівправа, що провокує розумну людину на помилкові висновки з достовірних фактів; повідомляючи деякі справжні факти, той, хто обманює, навмисно приховує іншу, важливу для розуміння інформацію.

Неправа – це висловлювання, яке ґрунтується на щирому неповному знанні людини яка говорить про неповне знання предмета, про який ідеться. Неправа, як і обман, базується на неповноті інформації, але, на відміну від обману, людина не приховує відомої інформації і не переслідує інших цілей, окрім передачі повідомлення, що містить неповну (або перекручену) інформацію [1;688].

Основна відмітність брехні від обману полягає в тому, що вона завжди ґрунтується на вербальному або невербальному, навмисно неістинному, брехливому твердженні. Суть брехні в тому, що людина вірить або думає про одне, а в висловлює інше. Мета брехуна – передати помилкове повідомлення. Але у

сучасній психологічній науці представлено досить мало емпіричних досліджень, які відображають внутрішні механізми функціонування брехні. Брехливість суперечить загальнолюдським вимогам, що впливають із потреби людей мати адекватне уявлення про суспільство, в якому вони живуть, про вчинки оточуючих, які вони повинні оцінювати, про життєві обставини, в які вони потрапляють [2;44].

О. Фрай зазначає, що коли людина бреше, вона переживає психологічні процеси, пов'язані з власними емоціями, складністю змісту поведінки і контролем. Емоційний підхід ґрунтується на тому факті, що брехня призводить до відчуття провини, страху, емоційного піднесення. Підхід, заснований на складності змісту повідомлення, припускає, що брехня є складним когнітивним явищем. Підхід, що супроводжується контролем над поведінкою, базується на стримуванні нервових проявів, напруженого мислення [3;31].

Отже, проаналізувавши брехню та брехливість можемо констатувати, що поняття «обман», «неправда», «брехня» та «брехливість» мають різні значення. Виділяються різні компоненти, складові, ознаки, чинники, що впливають на ставлення людини до обману, розкриваються його механізми та психологічні процеси. Обман, брехня як соціально-психологічні явища мають неоднозначний прояв, емоційне-сміслові навантаження та значення для людини, є невід'ємним атрибутом соціальної адаптації та життєдіяльності людини.

Література:

1. Лейбин В. М. Словарь-справочник по психоанализу / В.М. Лейбин. – М. : АСТ, 2010. – С. 688.
2. Орлеан А. Обман і зловживання довірою як форми впливу на особу з метою її експлуатації / А. Орлеан // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 2. – С. 43-48.
3. Щербина Е.Ю. Мовчазний обман у праві як аргументативний феномен / Е.Ю. Щербина // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2013. – Вип. 2. – С. 30-33.

Соціальні проблеми людей з інвалідністю

Соціально-демографічна структура сучасного суспільства характеризується постійним збільшенням кількості літніх і старих людей. У багатьох розвинених країнах помітили тенденцію до збільшення кількості старіючого населення у тому числі в Україні. Сьогодні існує безліч проблем пов'язаних зі «старінням суспільства». У зв'язку з цим наголошується підвищений інтерес до цього вікового періоду життя [3].

Високу частку інвалідів у загальній чисельності населення України обумовлено комплексним впливом багатьох чинників, серед яких найбільш значущими є наступні:

- дефіцит бюджетних асигнувань на лікувально-профілактичні заходи;
- нестача медичних кадрів та недостатня кількість сучасного лікувального обладнання (особливо у сільській місцевості);
- забруднення навколишнього середовища, у першу чергу, наслідки аварії на Чорнобильській АЕС;
- інтенсивний розвиток техніки, транспортних технологій та урбаністичних процесів, що призводить до зростання техногенного травматизму;
- непослідовна та низько результативна охорона та безпека праці, особливо на підприємствах недержавної форми власності, що призводить до високого виробничого травматизму.

Варто визнати, що за останні роки хоча й зроблено суттєві кроки щодо розробки та реалізації соціальної політики щодо цієї категорії громадян, проте, низка серйозних проблем залишається не вирішеними. Основною метою державної соціальної політики щодо інвалідів в Україні має бути забезпечення рівних можливостей та реалізація конституційних прав цією категорією громадян, створення сприятливих правових, політичних, соціально-економічних, медичних, психологічних, організаційних умов і гарантій для забезпечення людського розвитку та інтеграції у суспільне життя.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу та нормативно- правову базу України щодо змісту соціально-педагогічної діяльності, можна зробити декілька висновків. Так, зміст соціально-педагогічної діяльності у територіальному центрі соціального обслуговування – це система соціальних, реабілітаційних, виховних, інформаційних, правових, культурно-дозвіллевих послуг, які надаються соціальними працівниками та соціальними робітниками для клієнтів центру.

Основним об'єктом уваги соціальних працівників та соціальних робітників є пенсіонери та самотні непрацездатні громадяни. Поняття «пенсіонер» та «самотній непрацездатний громадянин» варто відділяти та вирізняти. Пенсіонер – це людина, яка отримує пенсію, за віком або станом здоров'я. Поняття «самотній непрацездатний громадянин» варто розуміти, як особу, яка проживає самотньо, самотньо, без родичів та у зв'язку зі станом здоров'я визнана законодавством України непрацездатною та потребує сторонньої допомоги.

Територіальний центр соціального обслуговування – це соціальна установа призначена надавати соціальні послуги клієнтам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги. Великою перевагою такого типу установ те, що клієнти можуть отримати необхідну допомогу звернувшись до центру, або за місцем проживання. А також центром надається психологічна підтримка пенсіонерам та самотнім непрацездатним громадянам.

Література

1. Белєвцова Я. С. Механізм підвищення якості соціальних послуг на рівні місцевих органів влади : автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 / Я. С. Белєвцова. – Х., 2011. – 20 с.
2. Врегулювання проблемних питань працевлаштування та захисту прав інвалідів у сфері праці: практ. посіб. / уклад. О. В. Бабак, І. В. Гладка, Н. М. Малиновська, В. Й. Скаковська. – К.: «Ун-т Україна», 2007. – 156 с.
3. Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» (№ 1220-IV від 02.10. 2003 р.) // [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>.

Марія Трифан
Науковий керівник – асист. Фесун Г.С.

Схильність до депресивних станів осіб юнацького віку

Актуальність дослідження: Серед загальних проблем, на даний момент, особливо актуальною є проблема депресивних станів. Більш ніж у 110 млн. людей, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), у світі виявлено ті чи інші клінічно значимі прояви таких симптомів. В Україні, за останні десятиліття кількість випадків депресивних станів збільшилася з 2,27% до 3,8%.

В даний час депресивні стани є однією з найважливіших проблем нашого суспільства. Особливо дана проблема актуальна зараз для нашої країни у зв'язку з нестабільним економічним і політичним становищем, невпевненістю людей у завтрашньому дні, а так само збільшенням кількості стресових ситуацій. Це робить вельми значущим більш глибоке вивчення причин, що призводять до депресивних станів у сучасному суспільстві. Депресивний стан зумовлює підвищення рівня суїцидів (В. Квінн, А.В. Курпатов). Приблизно 2/3 пацієнтів в яких діагностували депресію схильні до суїцидальних спроб і 10 – 15% покінчують життя самогубством. Вклад в дослідження цієї проблематики також зробили: У. Бауман, Е. Блейер, С. Брискоу, в. Квінн, К. Ізард, Г. Сельє, У. Штейнберг та багато інших.

Мета дослідження: Дослідити схильність до прояву депресивних станів осіб юнацького віку.

Вибірка: для пілотажного дослідження було обрано 7 досліджуваних з кафедри маркетингу, інновацій та регіонального розвитку. **Для дослідження були використані методики :**

1. Шкала депресії В.Зунга (адаптація Т. І. Балашової)

№ досліджуваного	Шкала депресії В.Зунга (адаптація Т. І. Балашової)	Шкала психодіагностики депресії Бека
1	Стан без депресії	Відсутність депресивних симптомів

2	Стан без депресії	Помірна депресія
3	Стан без депресії	Легка депресія
4	Стан без депресії	Відсутність депресивних симптомів
5	Стан без депресії	Виражена депресія середньої тяжкості
6	Стан без депресії	Відсутність депресивних симптомів
7	Стан без депресії	Виражена депресія середньої тяжкості

Отже, за результатами дослідження по першій методиці - Шкала депресії В.Зунга (адаптація Т. І. Балашової), було виявлено, що у всіх досліджуваних стан без депресії. За результатами другої методики - Шкала психодіагностики депресії Бека, було виявлено, що:

- В 43% досліджуваних відсутні депресивні симптоми. Це означає, що в них немає тривалого пригніченого настрою, настроїв в них в більшості гарний і вони себе почувають добре

- В 14.3% досліджуваних легка виразність депресивних симптомів. Це свідчить що вони на час проходження методики могли почувати себе не так як завжди.

- В 14.35% досліджуваних помірний прояв депресивних симптомів, тобто вони наявні, але це не заважає їм бути активним членом суспільства.

- В 28.4% - виражена депресія середньої тяжкості. Симптоми депресії вже проявляються чіткіше ні на попередніх рівнях

Література :

1. Курпатов А. В. Средство от депрессии/ А. В. Курпатов.- СПб Издательський дом «Нева», 2003.-192с.
2. Мішиєв В.Д Сучасні депресивні розлади керівництво для лікарів/ В.Д, Мішиєв видавництво Мс 2004 67 – 125 ст.

Освітні програми Асоціації гайдів України

Одним із вагомих факторів виховання й навчання дітей і юнацтва є позашкільна робота, спрямована на задоволення потреб особистості школяра у творчій самореалізації, отримання додаткових знань, умінь і навичок за уподобаннями, інтелектуальний і духовних розвиток тощо. Значне місце у позашкільній системі навчання й виховання займають дитячо - юнацькі організації.

Закон України «Про освіту» (05.09. 2017) серед стратегічних завдань реформування освіти, основних засад державної політики у цій сфері визначає «нерозривний зв'язок із національною та світовою історією, культурою, національними традиціями; гуманізм; демократизм; виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико - культурного надбання і традицій; формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення; /.../ формування громадянської культури та культури демократії; формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля...» (Закон України «Про освіту»). Виконанню цих завдань сприяє досвід роботи і педагогічна методика організації позашкільного виховання дівчат у скаутській організації гайдів. Тож *метою* нашого дослідження є аналіз освітніх програм Асоціації гайдів України.

Виховна система гайдингу є предметом дослідження багатьох вчених. Зокрема, О.Лісовець, С.Диба, Г.Троцько, І.Трубавіна, й ін. розкривають історію становлення та специфіку діяльності вітчизняних скаутських дитячих і молодіжних організацій. Ю.Ілляшенко, А.Зайченко, Ю.Лаврінченко, Р.Охрімчук та ін. досліджують окремі аспекти організаційних засад, форми роботи, методіку виховного впливу цієї організації на особистість, взаємодію із закладами позашкільної освіти.

Метою цієї громадської організації є «сприяння розвитку та формування соціально - зрілої жіночої особистості в її власних інтересах та інтересах держави; захист законних соціальних, вікових, економічних та інших інтересів і прав своїх членів» (О.Лісовець, 2011, с.90). Робота в АГУ здійснюється у трьох вікових підгрупах, стосовно яких і конкретизуються завдання організації: ластівки (діти віком 6-9 років); гайди (10-15); рейнджери (16-20). Дівчати й жінки старшого віку - лідери та волонтери.

Члени цієї організації повинні опанувати обов'язкові освітні програми, спрямовані на особистісне становлення і саморозвиток дівчини, виховання патріотизму, формування її суспільно значимих громадянських якостей. Назви цих освітніх програм цілком віддзеркалюють змістове наповнення: «Українознавство» (ознайомлення з історією, матеріальною й духовною культурою українців), «У світі гайдингу» (вивчення історії світового скаутського руху, особливостей діяльності гайдів), «Школа медицини» (опанування основами медичних знань та їх застосуванням на практиці, волонтерська робота), «Вічні істини» (ознайомлення з системою етичних норм, підвищення культури спілкування), «Світова культура» (знайомство з визначними досягненнями вітчизняної та світової культури), «Господарочка» (набуття практичних навичок господарювання), «Життя на природі» (вивчення теоретичних і практичних аспектів таборування), «Планета – наш дім» (вивчення довкілля, охорона природи). Програми реалізуються на трьох рівнях, залежно від вікової групи.

Література

1. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/stru> (Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII "On Education". Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/stru>)

2. Лісовець О.В. (2011) Гайдівський рух. *Теорія і методика роботи з дитячими т молодіжними організаціями України* (с.87-94). Київ: ВЦ «Академія» (Лісовець О.В. (2011) Гайдівський рух. *Теорія і методика роботи з дитячими т молодіжними організаціями України* (с.87-94). Київ: ВЦ «Академія»)

Діана Чебан

Науковий керівник – асист. Фесун Г.С.

Мотиваційний аспект професіоналізації студентів, на прикладі студентів психологів та програмістів

Професійне становлення особистості є традиційно актуальною проблемою у психології. Сучасні державотворчі тенденції, що відбуваються в Україні, ставлять високі вимоги до суб'єктів професійної діяльності, по новому актуалізуючи дослідницький інтерес до різних аспектів професіоналізації. Слово "професія" виникло з латинського Profession - рід занять, спеціальність. Проаналізувавши думки різних авторів стосовно професії програмістів ми виявили що професія програміста є престижною та найбільш важливою і витребуваною за останні 40 років. Запит на цю професію стоїть на перших позиціях провідних рейтингів.

Теоретичне дослідження показує, що професійна мотивація майбутніх психологів є складним і багатоплановим явищем, яке має свої психологічні особливості й детермінанти, структурні та процесуальні закономірності, свої труднощі, кризи та інші прояви, що потребують подальшого науково-практичного вивчення.

Професійнамотивація як властивість особистості є система цілей, потреб, що спонукають студентів до активного засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, свідомого ставлення до професії.

Вчені загалом, питаннями професійної самоідентифікації та особливостями самосвідомості фахівців різних професій займалися такі вчені як Агеєв В.С., Еріксон Е., Зливков В.Л., Іванова О.М., Кривоконь Н.І., Макаренко П.В., Маркова А.К., Панок В.Г., Чабан Л.М., Чепелева Н.В., Ядов В.А. та ін.

Вивченням мотивації людини займалися Д.Макклелланд, Д.Аткінсон, Г.Хекхаузен, Г.Келлі, Ю.Роттер, К.Роджерс, Р.Мей, А.Н.Леонтьєв. Мотиваційному аспекту навчання уже порівняно давно приділяли велику увагу в психологічній і педагогічній літературі С.Л.Рубінштейн, Л.І.Божович, О.Г.Ковальов, Г.С.Костюк, В.С.Мерлін, В.О.Сухомлинський, М.І.Алексеева, І.О.Синиця та інші.

На основі теоретичного аналізу літератури ми визначили зміст та складові мотиваційного аспекту професіоналізації студентів (на прикладі студентів психологів та програмістів).

Професійна мотивація як властивість особистості є система цілей, потреб, що спонукають студентів до активного засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, свідомого ставлення до професії [2].

Професійну мотивацію зведено до основних комплексів – це обов'язок, інтерес та самооцінка професійної здатності [1].

Встановлено за допомогою методик мотивації до успіху Елерса та мотивації до уникнення невдач, що в студентів практичних психологів та програмістів майже на однаковому рівні мотивація до успіху та до уникнення невдач. Відмінність ми побачили між студентами I курсу та IV курсу. Тобто студенти I курсу мають вищий рівень мотивації до досягнення успіху, аніж студенти IV курсу. На нашу думку, це може бути пов'язане з великими очікуваннями першокурсників щодо навчання, а студенти IV курсу вже починають самостійне життя що не дає так багато часу на навчання. Також було встановлено, що студенти першого курсу мають вищий рівень мотивації до уникнення невдач, ніж студенти IV курсу, імовірно це нам говорить про те, що студенти I курсу більш змотивовані до досягнення поставленої мети та уникнення невдач.

Література :

1. Елдышова О. А. Профессиональное самосознание как психологическая составляющая профессионального становления // *Фундаментальные исследования*. – 2006. – № 7. – С. 101-102.

2. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів / О. Пінська // *Проблеми трудової і професійної підготовки*. – 2009. – Випуск 14. – с. 111-115.

Мар'яна Чернописька

Науковий керівник – доц. Радчук В.М.

**Особливості адаптації до навчання у вищому
навчальному закладі залежно від стресостійкості студентів**

Вступ до вищого навчального закладу для студента – це один із найважливіших періодів життєдіяльності, особистісного зростання та професійного становлення.

Більшість студентів, котрі вступили до університету, здебільшого стикаються із низкою проблем, серед яких найголовнішою є проблема психологічної адаптації, що виникає під впливом кардинальних змін діяльності особистості та її соціального оточення.

Здатність студента-першокурсника до адаптації визначає його спроможність пристосування до нових умов, входження до нового соціального середовища, засвоєння норм такого середовища та вироблення нової моделі поведінки. [1]

В.Кондрашова виділила 3 фази процесу адаптації студентів до вищого навчального закладу за часовими межами:

1. Початкова фаза – адаптація розглядається як психічна реакція організму на нові умови та закінчується приблизно в кінці I семестру.
2. Фаза перебудови пристосувальних механізмів, динамічного стереотипу та психічних процесів триває до середини II семестру.
3. Фаза виникнення стійкої адаптації – завершується в кінці I курсу. Проте у деяких студентів процес адаптованості до умов вищого навчального закладу протікає з труднощами. [2]

І ніяк не обійтися у питанні адаптації без стресостійкості студентів. Під стресостійкістю розуміють сукупність особистісних якостей, які дозволяють особистості переносити значні інтелектуальні, вольові й емоційні навантаження та перевантаження, зумовлені особливостями діяльності; це стійкість у подоланні труднощів, збереження віри в себе, впевненості в собі, своїх можливостях, досконалість психічної саморегуляції, постійний, достатньо високий рівень настрою; здатність зберігати постійний рівень настрою без звернення до психоактивних речовин і бути чуйним, чутливим до різних аспектів життя, мати різносторонні інтереси. [3]

Очевидно, що проблема стресу прихована у суб'єктивних властивостях сприйняття, розуміння і ставлення (мотивації) особистості до дійсності. Властивості дійсності, що об'єктивно існують для всіх, викликають у них різні суб'єктивні переживання та дії (форми реагування), тому причина цих розбіжностей закладена в самій особистості як суб'єкті, у її психологічній системі знань і значень про світ та своє місце у ньому.

Проаналізувавши літературу з даної теми, можна сказати, що активна адаптація студентів, перш за все, сприяє успішній соціалізації в цілому. Першокурсник не лише приймає норми та цінності нового соціального середовища, але й будує свою діяльність, відносини з людьми на їх основі. Тому збереження або підвищення стресостійкості студентів пов'язане з пошуком ресурсів, що допомагають їй в подоланні негативних наслідків стресових ситуацій, які часто виникають під час навчання у вищому навчальному закладі.

Література:

1. Бохонкова Ю.О. Соціально-психологічна адаптація першокурсників до умов вищих навчальних закладів: монографія / Ю.О. Бохонкова // Луганськ: Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля, 2011. – 199 с.

2. Плотнікова О. Важливість вивчення індивідуальних особливостей першокурсників у період дидактичної адаптації / О.Плотнікова // Рідна школа. – 2001. - № 10. – С.62-64

3. Корольчук В.М. Стресостійкість і адаптивний потенціал особистості в стресогенних умовах / В.М. Корольчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/psy/2010_82_1/korolchuk.pdf

Павліна Шандро

Науковий керівник – доц. Г.П.Бигар

**Реалізація змісту «Соціальної складової» на уроках
«Основи здоров'я» в початковій школі**

З прийняттям нового Державного стандарту початкової освіти виникли нові вимоги до обсягу знань, умінь і навичок у різних сферах суспільства, якими повинні володіти учні початкової школи. Одна зі складових здоров'я дитини - соціальне здоров'я, яке є вагомим умовою успішного життя в соціумі.

Людина вважається найвищою соціальною цінністю, тому перед учителем початкових класів стоїть важливе завдання: у ранньому віці сформувати у дитини життєві навички, запалити у її душі вогник добра, тепла, порозуміння з оточуючими, навчити з повагою ставитися до інших, тобто навчити дитину взаємодіяти в соціумі для подальшого функціонування в суспільстві.

Актуальними проблемами сучасності, які мають розв'язувати педагоги, є зростання асоціальної спрямованості поведінки підростаючого покоління, агресивність, емоційну невірноваженість, байдужість, жорстоке ставлення один до одного (А. Бобро, 2014, 19).

Для усунення негативних факторів впливу на учнів учителям потрібно створити сприятливі умови для формування їхньої соціальної компетентності у житті (В. Коваленко, 2015, 39)

Тому актуальним стає пошук технологій, засобів, методів формування соціальної складової, які забезпечували б подолання труднощів у формуванні навичок соціальної взаємодії дітей, уміння оцінювати соціальні ситуації, що змінюються, та впевнено діяти з опорою на власні знання і відносини, що в кінцевому результаті сприяє формуванню соціального досвіду, який необхідний дитині для успішного входження в соціум.

Важливим напрямком освітньої діяльності в Україні є реалізація комплексної соціальної складової щодо збереження здоров'я та захисту життя підростаючого покоління, і, в першу чергу, через викладання предмета «Основи здоров'я».

Організація навчання основам здоров'я, зокрема соціальної складової, передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблеми на основі аналізу обставин і відповідної ситуації.

Сьогодення вимагає кардинальної зміни самого процесу навчання, його форм і методів. Актуальності набуває цілісний розвиток, саморозвиток особистості учня, його входження у значиму діяльність та орієнтація на успіх.

Використання різноманітних методів навчання на уроках основ здоров'я сприяють розвитку життєвих навичок учнів, кращому відпрацюванню та дотриманню певних моделей поведінки, які допоможуть зберегти та поліпшити власне здоров'я. За допомогою всіх форм навчальної та позакласної роботи формується фундамент основ збереження життя та зміцнення здоров'я, учні навчаються життєвих умінь і навичок.

Конкретним результатом навчання є розвиток життєвих навичок учнів, зокрема таких, як вміння прийняття рішень, вирішення проблем, творчого та критичного мислення, спілкування, самооцінки та почуття гідності.

Таким чином, соціальне здоров'я є одним з основних показників благополуччя життя і гармонічного розвитку суспільства, його культурного рівня. При недостатньо високому культурному рівні розвитку суспільства виникають проблеми у вихованні здорового потомства, політичній і економічній сферах життєдіяльності держави.

Література

1. Бобро А. А. (2014) Сутність поняття «соціальне здоров'я» у науковій літературі. *Серія: Педагогічні науки, 19-23.* (Bobro AA (2014) *The essence of the concept of "social health" in scientific literature. Series: Pedagogical Sciences, 19-23*)

2. Коваленко В. В. (2015) Формування соціальної компетентності учнів молодших класів в умовах сучасного інформаційного простору. *Освіта та розвиток обдарованої особистості, 6, 37-40.* (Kovalenko VV (2015) *Formation of social competence of students of junior classes in conditions of modern information space. Education and development of gifted personality, 6, 37-40.*)

Марія Яремін

Науковий керівник – доц. Богданюк А.М.

**Шляхи активізації пошукової
навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у
процесі роботи з дитячою книгою**

Активізація пошукової навчально-пізнавальної діяльності являє собою процес і результат стимулювання активності школярів до пізнавальної діяльності, що вкрай важливо в умовах сучасного освітнього простору.

Дослідженням даної проблеми в різний час займалися педагоги Б. Єсіпов, М. Данилов, Ш. Ганелін, Л. Аристова, Г. Щукіна, Н. Тализіна; психологи Б.Ананьєв, Л. Божович, П. Гальперін, М. Добринін, С. Рубінштейн, А. Леонтєв та ін. Діяльність же молодших школярів у процесі роботи з дитячою книгою розкрито у дослідженнях Т. Алієвої, Н. Бібік, О. Джежелей, В. Мартиненко, З. Романовської, Г. Ткачук, Т. Яблонської та ін.

Згідно наукових досліджень, пошукова навчально-пізнавальна діяльність розглядається як «активна пізнавальна позиція, пов'язана з періодичним і тривалим внутрішнім пошуком, глибоко осмисленою і творчою переробкою інформації наукового характеру, роботою розумових процесів в особливому аналітико-прогностичному режимі, дією шляхом «спроб і помилок», осяянням, особистими і особовими відкриттями» [1, с. 59].

Зауважимо, що пізнавальна самостійність є підґрунтям для формування в учнів пошукової навчально-пізнавальної самостійності, як якості особистості, без якої пошукова діяльність є неможливою. Адже пошукова навчально-пізнавальна діяльність передбачає здебільшого самостійну дослідницьку роботу самого учня.

А, як відомо, самостійна робота учнів є однією із загально відомих форм навчання на уроці, яка на різних його етапах має свої функції. Зокрема, під час роботи з підручником, навчальним посібником чи книгою використовуються такі форми роботи: прочитати й виділити головне; опрацювати в

парі статті до теми уроку; скласти план, здійснити аналіз змісту прочитаного за запитаннями та ін.

Педагоги-практики рекомендують для формування в молодших школярів навичок пошукової діяльності використовувати певні прийоми. Це, зокрема, розширення інформаційного поля, стимулювання допитливості, пізнавального інтересу й активності, формування позитивної установки на «нецікаве», створення ситуації успіху тощо [1, с. 60].

За таких умов принципово змінюється зміст діяльності як учнів, так і вчителя, де провідна роль належить дітям – вони самостійно здійснюють відбір книг і їх читання за темою майбутнього уроку; приносять прочитані книги в клас і самостійно формують з них виставку чи бібліотечку; беруть участь в обговоренні та аналізі прочитаних книг; вислуховують враження один одного про зміст прочитаних книг і, таким чином, розширюють свій читацький кругозір.

Сучасні наукові розвідки наголошують на тому, що в процесі навчання самостійному читанню відбувається становлення читача здатного до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснюється його мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток, формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба у систематичному (щоденному) читанні тощо [2, с. 35]. Зокрема, у працях, що узагальнюють досвід пошукової навчально-пізнавальної діяльності учнів, зазначається, що людина пізнає лише в тій мірі, в якій вона діє і сама підпадає під вплив зовнішнього світу, тобто дитина формується як активна особистість і пізнає закономірності оточуючого світу не тільки і не стільки в школі, скільки в своїй життєво-практичній діяльності.

Література

1. Зозуля О. Спрямованість особистості на навчально-пізнавальну діяльність // Рідна школа. 2000. С. 59-60.
2. Методика навчання української мови в початковій школі. Ів.-Фр. 2015. 295 с.

References

1. Zozulia O. Spriamovanist osobystosti na navchalno-piznavalnu diialnist // Ridna shkola. 2000. S. 59-60.
2. Metodyka navchannia ukrainskoi movy v pochatkovii shkoli. Iv.-Fr. 2015. 295 s.

ЗМІСТ

<i>Андрюк Тетяна</i> Особливості формування життєвих компетентностей в освітньому процесі початкової школи.....	3
<i>Баланюк Олена</i> Розвиток логіко-математичної компетентності у дітей дошкільного віку.....	5
<i>Беловолова Марія</i> Cloud Computing: «хмарна» технологія та її ресурсно-зорієнтовані можливості в організації освітнього процесу закладу дошкільної освіти.....	7
<i>Блажевиш Сергій</i> Ціннісні орієнтації як складова психосоціального розвитку індивіда.....	9
<i>Боднарюк Анжеліка</i> Особливості впливу музики на формування особистості учня.....	11
<i>Боднарь Марія</i> Схильність студентської молоді до макіавеллізму.....	13
<i>Божуряк Марина</i> Ціннісно-сміслова сфера сучасної людини.....	15
<i>Борщ Аліна</i> Інноваційні технології в освіті.....	17
<i>Буз Анна</i> Значення фортепіанної підготовки для професійної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.....	19
<i>Букатар Данієлла</i> Життєтворчість дітей дошкільного віку.....	21
<i>Буратинська Мар'яна</i> Маніпуляції в дитячо-батьківських стосунках.....	23
<i>Василенко Марина</i> Карти розумових дій як засіб соціалізації дітей дошкільного віку.....	25
<i>Верба Вікторія</i> Шляхи підвищення педагогічної майстерності сучасного вчителя.....	27
<i>Вікован Таїсія</i> Музично-інструментальна творчість буковинських композиторів кінця ХХ – початку ХХІ століть - В. Івасюка, Й. Ельгісера, Л. Затуловського.....	29
<i>Влад Іванна</i> Терапевтична функція сюжетно-рольової гри.....	31
<i>Вовчак Вікторія</i> Основні проблеми випускників інтернатних закладів у сучасному суспільстві.....	33
<i>Гаращук Юлія</i> Формування мовленнєвого етикету молодших школярів у навчально-виховному процесі.....	35

<i>Глуценко Микита</i> Психологічний інцест як вид сімейного насилля	37
<i>Голик Богдана</i> Розвиток психологічної готовності вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми	39
<i>Головач Наталія</i> Педагогічні ідеї Б.Д.Грінченка в контексті оновлення сучасної освіти	41
<i>Гончар Ірина</i> Гуманітарна складова транскордонного співробітництва Українського товариства Червоного Хреста в 1918-1920рр.	43
<i>Гостюк Анна</i> Роль музичного стилю у хоровому виконавстві	45
<i>Грамчук Ганна</i> Павло Чубинський як видатна постать українознавства	47
<i>Григоряк Марія</i> Чайлдфрі як альтернативна форма сучасної сім'ї	49
<i>Григоряк Роксолана</i> .Особливості формування інтелектуальних умінь молодших школярів під час роботи з комп'ютером	51
<i>Грималюк Людмила</i> Родоцентричне виховання дошкільника	53
<i>Гусак Ірина</i> Вплив сім'ї на формування моделі агресивної поведінки дітей дошкільного віку	55
<i>Дворжак Яна</i> Емоційне ставлення до навчання – ключова проблема сучасної шкільної освіти	57
<i>Дідик Валентина</i> Управління освітнім процесом у закладах загальної середньої освіти на засадах адаптивного підходу	59
<i>Дима Мар'яна</i> Організаційно-педагогічні умови забезпечення наступності в навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку	61
<i>Дмитрук Лілія</i> Моральне виховання дітей дошкільного віку через призму гуманної педагогіки	63
<i>Євангелієва Анна</i> Особливості соціальної політики Української Народної Республіки (аграрний аспект)	65
<i>Житару Олена</i> Співзалежність у сімейних відносинах	67
<i>Іванюк Віолета</i> Особливості вивчення усної народної творчості у процесі роботи з дитячою книгою в початковій школі	69

<i>Івасик Ірина</i> Підготовк адитини до навчання в школі як актуальна проблема педагогічної науки і практики	71
<i>Кавулич Іванна</i> Об’єктивність – умова організації та здійснення оцінювання навчальних досягнень молодших школярів	73
<i>Кермач Уляна</i> Особливості розвитку професійної спостережливості майбутніх учителів початкової школи.....	75
<i>Кирстюк Каріна</i> Теоретичні засади формування слуховимовних навичок шестиліток	77
<i>Коваль Надія</i> Гітарне мистецтво в процесі розвитку західноєвропейської музичної культури	79
<i>Ковбійш Діана</i> Формування моральної культури вчителя у контексті вимог Нової української школи	81
<i>Кожокару Коріна</i> Вибір стратегій самоствердження дитиною старшого дошкільного віку (гендерний аспект)	83
<i>Колесник Валентина</i> Особливості використання проектної діяльності в освітньому процесі початкової школи.....	85
<i>Колотило Віталій</i> Сучасні підходи до вивчення професійного стресу у працівників ДСНСУ	87
<i>Коровська Анастасія</i> Технології роботи педагога та асистента вчителя в закладах освіти з інклюзивною формою навчання: особливості застосування	89
<i>Косован Інна</i> Особливості формування цінностей та ціннісних орієнтацій молодших школярів.....	91
<i>Колодій Яна</i> Теоретичні основи розвитку професійної компетентності спеціаліста інклюзії	93
<i>Крижановська Тетяна</i> Основні програмні вимоги до концертних виступів учнів молодших класів мистецьких шкіл по класу фортепіано	95
<i>Крушельницька Інга</i> Формування професійної честі майбутнього учителя початкової школи.....	97
<i>Крушенівська Дар’я</i> Формування художньої культури майбутніх учителів початкових класів засобами образотворчого мистецтва.....	99
<i>Кубай Ірина</i> Міжнародний досвід упровадження інклюзивної освіти	101

<i>Куриляк Валентина</i> Концепція музичного виховання Карла Орфа	103
<i>Локовей Олеся</i> Аналіз гендерних відмінностей прояву агресивності у підлітковому віці	105
<i>Лукань Яна</i> Формування екологічної культури молодших школярів	107
<i>Любін Христина</i> Педагогічні шляхи виховання гуманних почуттів у старших дошкільників.....	109
<i>Майкут Віта</i> Особливості Інтернет-залежності в старшому підлітковому та ранньому юнацькому віці	111
<i>Макарчук Уляна</i> Компоненти готовності майбутнього вихователя до професійної діяльності.....	113
<i>Максим'юк Марія</i> Сиблінгова взаємодія як чинник психосоціального розвитку особистості	115
<i>Мельник Регіна</i> Особливості становлення гендерної ідентичності у дітей різного віку	117
<i>Микитюк Лідія</i> Ціннісні орієнтації студентської молоді.....	119
<i>Миндреску Марія</i> Психологічна характеристика феномену самопрезентації	121
<i>Нагірняк Діана</i> Модель підготовки соціальних працівників до професійної діяльності	123
<i>Назаренко Вікторія</i> Реалії та перспективи використання комп'ютерних технологій навчання і виховання дітей дошкільного віку	125
<i>Оробець Сніжана</i> Шляхи підвищення ефективності уроків сольного співу	127
<i>Орчакова Олександра</i> Психологічні особливості егоїзму	129
<i>Павлюк Ірина</i> Вплив музичних творів на емоційний стан особистості	121
<i>Паличук Ольга</i> Підготовка майбутніх учителів початкових класів до експериментальних досліджень в галузі природознавства	133
<i>Пальчікова Діна</i> До проблеми використання інформаційних технологій на заняттях диригентсько-хорових дисциплін	135
<i>Паньківська Ніна</i> Реалізація міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх вчителів початкової школи	137

<i>Парасківа Іван</i> Історія виникнення баяну	139
<i>Петращук Тетяна</i> Особливості формування «Я-концепції» молодших школярів у навчальній діяльності	140
<i>Петрик Марина</i> Управлінська риторика як складова іміджу керівника освітнього закладу	143
<i>Петрова Олена</i> Роль аматорського колективу у професійно-особистісному становленні фахівця	145
<i>Пилипко Марія</i> Засоби музичної виразності у вокальній музиці	147
<i>Підвисоцька Іванна</i> Проблема побудови громадянського суспільства в Україні	149
<i>Полянчук Лілія</i> Формування професійної компетентності майбутнього вихователя групи продовженого дня.....	151
<i>Понор Олександр</i> Виховання професійно значущих якостей майбутніх учителів у процесі навчання у закладі вищої освіти	153
<i>Попович Анастасія</i> Деформації образу зовнішності у жінок ...	155
<i>Поп'юк Антоніна</i> Розвиток умінь математичного моделювання учнів початкової школи	157
<i>Постевка Дмитро</i> Особливості розвитку стресу.....	159
<i>Пуйко Владислава</i> Подвійна мораль як об'єктивна детермінанта відчуження індивіда від соціальних цінностей.....	161
<i>Пую Віоріка</i> Формування естетичних смаків молодших школярів засобами образотворчого мистецтва	163
<i>Романюк Ірина</i> Основоположні детермінанти обдарованості ...	165
<i>Рошка Ірина</i> Активізація навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів початкової школи у процесі професійно-педагогічної підготовки як актуальна проблема педагогічної науки і освітньої практики.....	167
<i>Руснак Каріна</i> Стилї сімейного виховання та особливості емоційності підлітків	169
<i>Руснак Наталя</i> Корифеї сольного співу Національної опери України імені Тараса Шевченка	171
<i>Семенюк Валерія</i> Творчість естрадних ансамблів на професійній сцені України	173
<i>Семенюк Людмила</i> Музична уява та її розвиток	175

<i>Скидан Валерія</i> Особливості соціально-психологічної адаптації у підлітковому та юнацькому віці.....	177
<i>Сплавська Олена</i> Психологічний аналіз феномену child free.....	179
<i>Спорняк Аліна</i> Готовність вчителя початкової школи до формування у молодших школярів предметної природознавчої компетентності.....	181
<i>Статкевич Жанна</i> Навчання грі учнів старшого віку на фортепіано за методами Тетяни Смирнової	183
<i>Тимофійчук Мар'яна</i> Соціальний інтелект як професійно важлива якість психолога	185
<i>Тихохід Вікторія</i> Суб'єктивні причини безвідповідальності особистості в умовах нової соціальної ситуації	187
<i>Ткачук Марина</i> Формування аксіологічної культури майбутнього вчителя початкової школи як актуальна проблема сучасної системи загальної середньої освіти ...	189
<i>Ткачук Олеся</i> Ефективність використання ігрових вправ під час формувальної роботи над розвитком уяви дітей 5-го року життя	191
<i>Токарчук Василиса</i> Мистецтвознавчі дослідження дитячого альбому Гамми Скупинського та його попередників	193
<i>Томків Вероніка</i> Інтелектуальна готовність дітей до навчання у школі	195
<i>Торська Марія</i> Психологічні особливості обману.....	197
<i>Трембач Ірина</i> Соціальні проблеми людей з інвалідністю.....	199
<i>Трифан Марія</i> Схильність до депресивних станів осіб юнацького віку.....	201
<i>Харабара Світлана</i> Освітні програми асоціації гайдів України.....	203
<i>Чебан Діана</i> Мотиваційний аспект професіоналізації студентів, на прикладі студентів психологів та програмістів	205
<i>Чорнописька Мар'яна</i> Особливості адаптації до навчання у вищому навчальному закладі залежно від стресостійкості студентів	207
<i>Шандро Павліна</i> Реалізація змісту «Соціальної складової» на уроках «Основи здоров'я» в початковій школі	209

Яремін Марія Шляхи активізації пошукової навчально-
пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі
роботи з дитячою книгою..... 211